Birlik

AYLIK SİYASİ DERGİ ■ SAYI:16 ■ NİSAN ■ 1992 ■ 7500 TL (KDV DAHİL)

ALTERNATİF EKONOMİK POLİTİKA TARTIŞMALARI

BU SAYIDA

EDİTÖRDEN MEKTUP

Sevgili okurlar.

Dergimizin bu sayısındaki yazılar üç ana bölümde toplanabilir; Sol iktisadi politika arayışlarına ilişkin iki yazı bu sayımızda ağırlıklı bir yer tutuyor. Asaf Savaş Akat'ın SBP İstanbul İl Örgütünün düzenlediği "Alternatif Politika Tartışmaları" dizisinde yaptığı konuşma KIT'lere ilişkin alternatif bir bakış açısını içeriyor. Yine bu sayımızda Nail Satlıgan'la sol iktisat politikaları, piyasa ve sosyalizm üzerine bir söyleşi yer alıyor. Bu iki yazı "Nasıl bir sol iktisadi alternatif" tartışmasına farklı bakış açıları sağlıyor. Bu tartışma artarak sürmeli.

Bu sayımızın bir diğer ağırlıklı konusunu parti yaşamına ilişkin yazılar oluşturuyor. Bilindiği gibi Sosyalist Birlik Partisi 2-3 Mayıs 1992 tarihlerinde 1. Büyük Kongresini yapıyor. SBP 1. Büyük Kongresi, yaklaşık 1.5 yıllık yeni tarz bir parti deneyim geleceğe yönelik perspektifler, sol politikada yaşanan sorunlar ve parti içi yaşam gibi sorunları tartışacak. Bu sayımızda parti yaşamına ilişkin Berdan Dere ve Talat Ulusoy'un yazıları yer alıyor. Ayrıca Brezilya İşçi Partisi deneyimine ilişkin daha önce Mülkiyeliler Birliği dergisinde yer alan bir çeviri yazı bu sayımızda yer alıyor. Bu yazının SBP deneyimi açısından da önemli olduğu kanısındayım. Kongreye giderken SBP içindeki tüm farklı yaklaşım ve düşünceleri kollektif zenginliğimiz olarak ele almalıyız. Düşünsel farklılıklar birlikte üretmeye birlikte politika yapmaya engel değildir. Parti yaşamına ilişkin yazıların ılıman, hoşgörülü ve rahat bir parti atmosferine katkı yapacağına inanıyorum. Bu konuda daha çok ve daha rahat tartışmaya ihtiyacımız var. Biribirimizi ancak böyle anlayabiliriz. Brezilya İşçi Partisi deneyi bir model olarak değil elbette bir deney olarak değerlendirilmeli.

Bu sayımızda yine "Kürt sorunu" var Nevruz izlenimleri çerçevesinde. Evet yine Kürt Kürt sorunu. Helsinki Yurttaşlar Meclisi Milliyetler Komisyonu üyesi Çağatay Anadol'un gözlemleri ve İHD'nin Nevruz Raporu sayfalarımız arasında. Nevruz da estirilen devlet terörünün ardından Anayasa Mahkemesinin "bölücü" kararıyla 125'lik Kürt siyasal tutuklularının cezaevinde tutulması ve ardından devletin tepesindeki "Kürtçe TV" tartışması Kürt sorununu aktüel yapmaya devam ediyor. Anayasa Mahkemesinin son ayırımcı kararı, TBKP kararıyla birlikte değerlendirildiğinde yüksek mahkemenin artık hukuka uygunluk değil resmi ideolojiye uygunluk denetimi yaptığı ve siyasal konjonktüre göre karar verdiğini ortaya koyuyor. Özal'ın "Kürtçe TV" önerisi ve Demirel'in buna karşı çıkışı Kürt sorunu konusunda Özal ile Demirel arasında bir süreden beri devam eden birbirine göre konum alışa yeni bir boyut getirdi.Oysa Kürt sorunu Özal ile Demirel arasında siyasi manevra konusu olamayacak kadar ciddi bir konudur. Dün "bahar operasyonunu" tahrik eden Özal bugün Kürtçe Tv yayını öneriyor dün "Kürt realitesini " tanıyan Demirel bugün Kürtçe Tv'ye karşı çıkıyor. Kürt sorununda barışçı ve sağduyulu bir çözüm için daha fazla vakit kaybedilmemelidir. Her geçen zaman hükümetin demokratikleşme girişimlerini de açmazda bırakacaktır.

Hükümetin son günlerde terörle mücadele adına yaptığı uygulamalar ise hukuk devletinin ve yaşama hakkının açık bir ihlalidir. Sayın Demirel tarafından " beynini dağıtmak" olarak tanımlanan ve sağ yakalanması mümkün olan insanların öldürülmeleri ve suçlu ilan edilmeleri demokratikleşme girişimleri önünde büyük bir handikaptır. Bu tutumla terör önlemez bir intikam kısır döngüsüne zemin hazırlanır.

Hiç bir şey; devletin bekası, ülkenin bölünmezliği vs. insan haklarının ihlal edilmesine, yargısız infazlara gerekçe olamaz. Hiç bir şey devlet terörüne gerekçe gösterilemez.

Son olarak bir özür: Tektaş Ağaoğlu'nun geçen sayımızda yer alan "Kuyu" başlıklı yazısından aşağıdaki bölüm düşmüştür. Kendisinden özür dileyerek o bölümü yeniden yayınlıyoruz:

"Bir Kürde, "Gel birlikte yaşayalım, bak ben de Türk değilim, Türkiyeliyim," demek, ona, "Sen de Kürt olma!" demektir. Türk olmanın değil de Kürt olmanın herşeye rağmen sorun olduğu bir ortamda bunun da gerçek anlamı "Sen Kürtlükten vazgeç ki sorun çözülsün, Herşey olduğu gibi sürüp gitsin"dir. Nitekim ANAP'lının ifade ettiği türden bir yaklaşımın tam da Kürt kimliğinin olası sonuçlarıyla birlikte tanınması sorusunun gündemi işgal ettiği ve belli tartışmalara yol açtığı bir zamana raslaması ilginçtir. Kürt kimliğini tanımamakta ısrarın yeni bir gerekcesi ortaya sürülüyor. Asimilasyonculuk renk değiştirmenin ötesinde öz ve hedef değiştiriyor."

Yeni bir sayıda buluşmak dileğiyle, güzel bir ilkbahar diliyorum.

Aziz ÇELİK

Birlik
Aylık Siyasi Dergi

Sahibi ve Sorumlu Yazışleri Müdürü: Atilla Aytemur **Yönetim Yeri:** İstiklâl Cad. 459/9 Karagözoğlu Ap. Beyoğlu - İst. **Tel:** 152 76 40-41 **Fax:** 152 76 42 **Dizgi / Baskıya Hazırlık / Dağıtım Koor:**Mustafa Durna **Baskı:** Zafer Matbaası **Posta Çeki Hesabı:** A. Aytemur 666410 **Döviz ve Abone Hesabı:** A. Aytemur İş Bankası Cağaloğlu Şb. Hesap No: 138895

ÇAĞATAY ANADOL

NEVRUZ'DA DİYARBAKIR'IN ESİNLENDİRDİĞİ DÜŞÜNCELER..

Helsinki Yurttaşlar Meclisi Türkiye Komitesi'nin girişimiyle Nevruz öncesinde Diyarbakır'a gittik. Bölgeye benden üç gün önce giden arkadaşlarım Nusaybin, Silopi ve Cizre'yi de ziyaret ettiler. Nevruz olayları sırasında Diyarbakır'daydık. Diyarbakır'lılar Nevruz kutlamalarına mezarlık ziyareti ile başladılar. Daha sonra HEP il merkezi önünde dört Nevruz ateşi yakıldı ve halk oyunları oynandı. Bitişikteki orduevinin üzerinde büyük harflerle yazılmış bir ibare göze çarpıyordu: "Ne Mutlu Türküm Diyene".

Nedense gümbürdeyen davul sesleri aklıma kızılderilileri ve soluk benizlilere savaş açtıklarında gömülü olduğu yerden çıkardıkları savaş baltalarını getirdi. Biraz sonra Diyarbakır'ı çevreleyen tepelerdeki gecekondu mahallelerinde yakılmış oto lastiklerinden göğe yoğun dumanlar yükselmeye başlayınca yaptığım benzetme tamamlanmış oldu. Ama bu benzetme bende bir tebessüm yaratmadı.

Halay çeken kalabalık zamanla büyüdü ve sonra da kent merkezine doğru yürüyüşe geçti. Bu sessiz yürüyüş olaysız biçimde (çünkü müdahale edilmemişti) tamamlandı.

Diyarbakır'da barış bozulmamıştı.

Ancak Cizre'den gelen haberler farklıydı. Orada çok sayıda Kürt öldürülmüştü. Akşama doğru Diyarbakır Devlet Hastanesine yaralılar getirilmeye başlandı. Belediye hoparlöründen kan bağışı için çağrı yapılması üzerine heyetimizden bir gurup hastaneye giderek kan verdi. Kan verme sırasının kendilerine gelmesi için kuyrukta beklemişlerdi.

Ertesi sabah yaralıları ziyaret ettik. Gece getirilenlerle birlikte yaralıların sayısı otuza yükselmişti. Yoğun bakımda olanları göremedik. Yaralılar arasında çocuklar da vardı.

İstanbul'a dönerken ağzımızı bıçak açmıyordu. Elliyi aşkın yurttaşımız öldürülmüştü. Havaalanında karşılaştığımız İnsan Hakları heyetinden arkadaşım Akın Birdal'ın anlattıkları bizi daha da sarsmıştı. Kürt sorununun barışçı bir biçimde çözülmesi için mücadele eden bizim gibi insanların barışçı bir gelecek için beslediği umutlar hızla kararıyordu.

**

Bölgedeyken çok sayıda Kürt yurttaşımızla konuştuk. Yine de sınırlı kalan gözlemlerimizin elverdiği ölçüde halkın ruh halini anlatmaya çalıştık.

Kürtlerle PKK arasındaki bağı Türklerin anlaması için şöyle bir örnek verebilirim. Kısa bir süre öncesine kadar Bulgaristan, Türkçe konuşan, kendilerini Türk kültürüne, Türk ulusal kimliğine ait hisseden vatandaşlarına bir baskı ve asimilasyon politikası uyguluyordu. Bu politikanın zorla isim değiştirmeye kadar vardığı da acı bir gerçek. Varsayalım ki o günkü Bulgaristan'da silahlı bir Türk hareketi ortaya çıksın ve bağımsızlık için mücadele etsin. Bulgaristan'da şoven bir devlet baskısı altında yaşayan Türklerin önemli bir bölümü silahlı mücadele yöntemini ve bağımsızlık amacını benimsemese bile sözkonusu örgütü kendi içinden çıkmış, yaşayageldikleri dramdan doğan haklı bir tepki olarak görecek, onları "bizden" diye değerlendirecek ve Bulgaristan'ın süre gelen politikaları karşısında bu Türk örgütü ile paylaşmadığı şeyleri geri plana atacaktır. Ta ki baskı ve asimilasyon politikası son buluncaya kadar. Ama tersi olur baskı politikası tırmandırılırsa, giderek artan sayıda Türk daha önce amaçlarına uzak olduğu bir örgüte yaklaşmaya başlayacaktır. Türklerin bir bölümü sadece eşitlik içinde ve demokratik güvenceler altında yaşamak istiyor olabilir. Bir bölümü federasyon istiyor, bir bölümü de tam bağımsızlık talep ediyordur. Ama bunların tümü, silahlı mücadele içinde bulunan örgütü kendi ulusal kimliklerinin bir tür simgesi olarak algılayacaklardır. Ona karşı çıkarken baskıcı, asimilasyoncu devletin pareleline düşmekten çekineceklerdir.

Kürt halkının ruh halini anlamak çok önemli ve bir parça sempati ile bunu becermek zor değil.

**

Peki ama Kürt halkının çoğunluğunun talebi ne?

Bu baskı ortamında bunu bilmek kolay değil. Eğer Kürt sorunu tam bir özgürlük içinde tartışılabilseydi; eşitlik içinde birlik talebinden, bağımsızlık talebine kadar farklı programları savunan Kürt siyasi örgütleri serbestçe oluşturulabilse ve görüşlerini açıklayabilseydiler Kürt halkının da eğilimleri billurlaşabilir, çoğunluk eğilimi ortaya çıkabilirdi.

Ama bir tespit iddiasında bulunmadan kişisel izlenimlerden sözedebiliriz. Başka birçok kişi gibi benim izlenimim de, Kürtlerin eşitlik içinde ulusal kimliklerini serbest-

çe geliştirebilmeyi ve baskılardan azade biçimde Türklerle birlikte yaşamayı istedikleri doğrultusunda. Ama kuşkusuz bu bir "Türk devleti" altında yaşama isteği olmayacaktır. Din ile devletin ayrılması gibi, ulusallıkla devletin ayrıldığı, devletin ulusallık üstü bir kimlikle tüm ulusal topluluklara eşit hizmet sağladığı bir yeni cumhuriyet gerekecektir. Bilindiği gibi Belçika ne bir Flaman devleti, ne de Valon devletidir.

Kürtlerin yüzü Ortadoğuya değil batıya, Avrupaya dönük. Yaratımında kendi paylarının da bulunduğu Türkiye potansiyellerinden yararlanmak istiyorlar. Türkiye'nin her yerine yayılmış olduklarını, hem coğrafi olarak hem de akrabalık ilişkileriyle bu ölçüde içiçe geçmiş iki halkın siyasi oğrafyalarını ayırmanın mümkün ve doğru olmadığını düşünüyorlar. En azından, günümüz koşullarında dört ülkenin sınırlarının değişmesini zorunlu kılan bir perspektifi maceracılık olarak görecek kadar gerçekçiler.

Kanımca PKK da Kürtlerin Türkiye'den kopmak istemediğinin farkında ve bu yüzden de kopuşa yol açabilecek bir strateji izliyor. Kürt halkının yaşayageldiği dramın büyümesi, sözgelimi Nevruz sırasında Kürtlerin kitlesel biçimde devlet kuvvetlerince kırılması kopuşu kolaylaştırabilirdi. Nevruz'da Kürtlerin ulusal kimliğini barışçı bir biçimde dile getirmesini istemekle yetinmek "kopuş stratejisine" uygun düşmezdi. Kopuş stratejisine uygun düşen şey "ayaklanma çağrısıydı". Ama bu çağrı Kürtlerin ayaklanmasını beklemekten çok Türk devletini "tenkil" yöntemlerine sürüklemek için yapılıyordu. Kürtlerin ruh halindeki "uzlaşmacılık" ancak böyle öldürülebilirdi.

20 Mart'ı 21 Mart'a bağlayan gece Cizre'de izli mermilerle sabaha kadar havaya ateş edildi. Ertesi sabah başlayacağı varsayılan ayaklanmanın psikolojik ortamı böylece yaratılmış oluyordu.

**

Ama sabah silahsız sivil halk çıktı sokaklara ve mezarlığa doğru, şehitlerini (evet, Türklerin bunu anlaması gerek, Kürtlerin nezdinde PKK kayıpları birer şehittir ve PKK'yı benimsemeyen Kürtler bile "eşkiya, terörist" gibi sözcüklere fena halde içerlemektedirler) ziyaret etmek üzere yürüyüşe geçti. Güvenlik güçleri Cizre'nin köylerinden gelen bir başka yürüyüş kolu ile Cizre'den gelen kolun birleşmesini engelledi ve her iki kolu da yere oturttu. İnsan Hakları Derneği Genel Sekreteri Akın Birdal bir heyetle birlikte ordaydı. Yürüyüşçülerle güvenlik gücleri arasında mekik dokudu.Güvenlik güçlerinin yetkilisine yürüyüşçülerin bir olaya neden olmadan mezarlığı ziyaret edeceklerini engel olunmamasını istedi. Ama bu çabalar istenilen sonucu vermedi. Yere oturan guruplardan biri ayağa kalkma "cüretini" gösterince önce gaz bombaları, ardından da ateşli silahlar patladı. Artık yerde ölü ve yaralılar vardı. Bu sırada güvenlik güçlerine tek kurşun bile sıkılmamıştı. (Dikkat edilirse ölenlerin yaşları açıklanmadı. Bu açıklansaydı boynunu delip geçen bir kurşunla öldürülen 8 yaşındaki bir çocukla, 70'lik dedelirin silahlı gerillalar olmadıklarını Türk kamuoyu anlayabilirdi.) Gerilla ancak saat 17'den sonra kendini gösterdi. Cizreliler TV akşam haberlerinde ve ertesi gün basında "güvenlik güçlerine ateş açılması üzerine çıkan çatışmada" şu kadar kişinin öldüğünü öğrendiler. SHP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı da 21 Mart sabahı yaşamlarını yitiren Cizrelilerin ölümüne yol açan "çatışmanın" nedeni olarak o gün saat 17'de fotoğraflanan gerillaları gösterdi. Kürtlerin Türkiye Cumhuriyeti'nin herhangi bir kurumuna güvenmeleri için bir neden var mı?

**

Nevruz'da PKK'nın planı gerçekleşmiş, devlet silahsız bir kitleye ateş açmıştı. Ertesi sabah sokağa çıkma yasağına rağmen 76 yaşındaki bir dede sabah namazı için evinin bitişiğindeki bir camiye gitmeye kalkışınca güvenlik güçlerinin ateşiyle öldürüldü.

Olaylara devletin, baskının, özel-resmi televizyon kanallarının gözüyle bakan Türklerin şöyle bir düşünmesi lazım. İstanbul'daki bir sokağa çıkma yasağı ihlalinin, ya da slogan atmanın, veya Mahabat Kürt Cumhuriyeti'nden kalma Kürt bayrağını taşımanın müeyyidesi makineli ile taranmak mı olurdu?

Görüldüğü gibi PKK, en büyük yardımcısını devletin geleneksel yöntem ve politikalarında buluyor.

Diğer taraftan Bakırköy'de Çetinkaya mağazasının yakılması sırasında ölenler, Ticaret Odası'nın bombalanması ve Öcalan'ın "Yüz bin kişi bile ölebilir" gibi demeçleri Türk kamuoyunu Kürt sorununa karşı duyarsızlaştırıyor, hatta ters bir duyarlılık yaratıyor. Oysa devletin hukuk dışına çıkmaması ve insan haklarını ihlal etmemesi güçlü bir kamuoyu baskısı gerektiriyor. PKK'nın eylem ve yaklaşımları ise kamuoyu baskısını zayıflatıyor ve devletin elini serbest bıraktırıyor.

Yani devletin geleneksel politikalarını sürdürmesine en büyük yardım PKK'dan geliyor.

**

Ortada ne Türklerin, ne de Kürtlerin özgür iradesi diye birşey yok. Türkler ve Kürtler bu şiddet ortamında ancak kendilerine biçilen rolleri üstlenebilirler. Bu da Türklerin çoğunluğu için devleti, Kürtlerin çoğunluğu için ise PKK'yı desteklemek oluyor. Oysa ne Türklerin çoğunluğu devletin amaçlarını, ne de Kürtlerin çoğunluğu PKK'nın amaçlarını destekliyor.

Binmişiz bir alamete, gidiyoruz kıyamete! ■

CİZRE GÖZLEMLERİ

İNSAN HAKLARI DERNEĞİ

Ankara'da genel merkezi bulunan dernek ve meslek kuruluşlarından İnsan Hakları Derneği, Türkiye İnsan Hakları Vakfı, Türk Tabipler Birliği, Nükleer Savaşın Önlenmesi İçin Hekimler Derneği, Veteriner Hekimler Birliği, Ankara Eczacı Odası, Halkevleri, Türkiye Ziraatçılar Derneği'nden oluşan Demokrasi Platformunun aldığı karar uyarınca Nevruz kutlamalarını yerinde incilemek üzere bir "İnsan Hakları Heyeti" oluşturulmuştur.

İnsan Hakları Derneği Genel Sekreteri Akın BİRDAL'ın başkanlığındaki heyete, İHD İstanbul Şube Başkanı Av. Ercan KANAR, İHD İzmir Şube Başkanı Av. Şennur AKKAYA, İHD Ankara Şube Başkanı Ayşe PEKDEMİR, İHD Konya Şube Başkanı Av. Orhan ÖZER, İHD Diyarbakır Şube Başkanı Av. Fevzi VEZNEDAROĞLU, İHD İstanbul Şubesi yönetici ve üyelerinden Av. Metin KOZAN, Ayşe ZARAKOĞLU ile ÇGD Genel Sekreter yardımcısı gazeteci Timur TÜRKAN ve Halkevleri Genel Saymanı Hamiyet KIZILER ve sanatçı Ferhat TUNÇ katılmışlardır. Heyetin 20-22 Mart günleri Cizre'de bulunduğu günlerdeki izlenimleri aşağıda, kamuoyunun bilgisine sunulmuştur.

"Heyetimiz, 20 Mart günü, Diyarbakır'dan Cizre'ye gitti. Yol boyunca Nevruz ateşlerinin yakıldığını ve çevresinde şenlikler düzenlendiğini gördük. Daha sonra aynı gün saat 11'den itibaren Nevruz ateşi yakan köylülerin güvenlik görevlilerince gözetim altına alındığını öğrendik. Cizre girişinde Nevruz ateşinin daha yaygın yakıldığını, ateş çevresinde insanların eğlendiğini gördük. O gece silah atışlarıyla ve havai fişeklerle 21 Mart'ın karşılandığına tanık olduk.

21 Mart sabahı otelimizin karşısında Cizre merkezinde 1500-2000 kişi toplandı. Ellerinde pankart, bayrak vb. araçlar yoktu. Slogan atılmıyordu. Topluluğun mezarlığa yürümek istediğini sonra Cudi mahallesindeki meydanda şenlik düzenleyeceğini öğrendik. Aynı anda silahlı güvenlik görevlileri panzer ve tanklarla kalabalığın önünü kesti. Hava gerginleştiği ve bir olay çıkabileceği kaygısı ile Cizre emniyet müdürü ile görüştük. Sayın Başbakanın ve İçişleri Bakanı Vekili Sayın AYAZ'ın açıklamalarını anımsatarak müdahale etmemelerini istedik. Emniyet Müdürü müdahele etmeyeceklerini söyledi. Barikatın hemen 4-5 metre gerisinde durdurulan kitlenin önündeki kişilere de, emniyet müdürünün söylediklerini iletip, herhangi bir taşkınlığa yol açılmamasını ve serinkanlı olmalarını söyledik. Onlar da kesinlikle dikkatli olacaklarını söylediler. Birkaç dakika sonra güvenlik görevlileri megafonla anons ederek halkın dağılmasını istediler. Bu uyarıya uymayan ve sessizce yere oturan halkın üzerine panzerler sürüldü. Aynı anda uzaktan silah sesleri gelmeye başladı, güvenlik güçleri de havaya ateş açtılar. Halk panik içinde geriledi. Halk yarım saat sonra tamamen çekildi. Kısa bir süre sonra yoğun silah sesleri duyuldu. Kaldığımız otele gelen telefonlardan çok sayıda yaralı ve ölü olduğu haberlerini aldık. Ortalık biraz yatışınca yeniden güvenlik görevlileriyle görüştük. Herhangi bir bayrak, pankart açılmadığı ve slogan atılmadığı halde neden müdahale edildiğini sorduğumuzda, emniyet amiri olduğunu öğrendiğimiz kişi, "biz emir kuluyuz, emir yukardan geldi" diye yanıt verdi. Kendisine pankartların açılmadığını ve bu durumun Başbakanın öngördüğü açıklamalara uygun düştüğünü, kendilerinin buna karşın halka müdahale ettiğini ve bu durumun Başbakanın açıklamalarına aykırılık taşıdığını söyleyince de "pankart açmadılar ama açacaklardı" diye karşılık verdi.

Heyet Cizre'ye geldiği günün akşamı Kadıoğlu otelinde yerli ve yabancı gazetecilerin katıldığı basın toplantısında hem devletin, hem de PKK'nın silahları bırakması çağrısında bulunduk, barışçıl ve demokratik yaklaşımlar yerine başka bir tutum içine girilmemesini, halkın tahriklere kapılmaması için özen gösterilmesini ve dikkatli davranılmasını istedik.

Gün boyu silah sesleri duyuldu. Saat 12. 00'de kaymakamın sokağa çıkma yasağı koyduğunu öğrendik.

Ortalık yatışınca yerli ve yabancı gazetecilerle hastaneye giderek ölü ve yaralı sayısı hakkında bilgi almak istedik. Hastanede durumu saptamaya ve ölülere ilişkin rapor tutmaya çalışan Cumhuriyet Savcısı Ahmet Gökçınar'dan bilgi aldık. Gerek heyetimiz gerekse basın, Cumhuriyet Savcısından ortamın gerginliğine karşın her türlü kolaylığı ve anlayışı gördük. Hastaneden otele gitmek için çıkıp 15-20 metre yürüdükten sonra yoğun bir ateş altında kaldık. Yere yatıp sürünerek yeniden hastaneye sığındık. Hastane çevresinden yoğun silah sesleri geliyordu. Bir hemşirenin bayıldığını gördük. Hastanede bir saat mahsur kaldık. O ara sivil halktan çok sayıda yaralı taşınıyordu. Yaralıların çoğuna hastanede müdahale edilmeyip, Mardin ya da Diyarbakır hastanelerine sevk yapılıyordu. Nevruz öncesi çıkan gazete haberlerinde Cizre'de olay çıkması olasılığından söz edildiği için Savcıya, gerektiği kadar doktor ve tıbbi malzemenin olup olmadığını sorduk. Savcı yanı başında duran biri göz doktoru diğeri de pratisyen hekimi de göstererek, iki arkadaşımız var diye yanıtladı. Bunun üzerine neden gerekli önlemlerin alınmadığını sorunca, Sağlik Bakanlığına bu konuda başvurarak gerekli önlemlerin alınmasını istediğini ancak baş-

vurusunun karşılıksız kaldığını söyledi.

Hastaneden Cumhuriyet Savcısının yardımı ile otele dönebildik. Otele döndüğümüzde karşılıklı çatışma sonucu otel civarının savaş alanına dönüştüğünü, otel önündeki arabaların açılan ateş sonucu tahrip edildiğini gördük. Çatışma sırasında Kadıoğlu Otelinin telefon girişi de isabet almış ve bağlantı kesilmişti. Gece boyunca aralıklı silah sesleri duyuldu. Ertesi gün sabahleyin Cizre'den ayrılmaya karar verdik. Sokağa çıkma yasağı olması nedeniyle durumu emniyet amirliğine bildirdik. Otomobillerimizin plaklarını kayıt ettiler ve çıkabileceğimizi söylediler.

Cizre'den çıkışta sokakların boş olduğu görülüyordu. Çıkıştan yarım saat sonra bir askeri barikatla karşılaştık. Arabaların bagajları açılarak devam edebileceğimiz söylendi. Nusaybin kavşağında elleri silahlı 10-11 polisle karşılaştık. Ne olduğumuzu ve nereden geldiğimizi öğrendikten sonra büyük bir öfke ve kin ile insan haklarına sövüp saydılar. Ellerindeki silahları üzerimize doğrultarak öldürecekleri tehdidinde bulundular. Kimi heyet üyeleri ve konvoyumuza katılan yerli ve yabancı gazetecileri tekmelediler.

Diyarbakır İHD Şubesine gittik. Önceden haberli olup bizi bekleyen gazetecilere izlenimlerimizi anlattık ve o gün Ankara'ya döndük.

Silahlı çözüm kalıcı çözüm olamaz, herkes silahını bırakmalıdır. Sorun demokratik barışçı yollarla çözülmelidir. Halkın barış istemine aykırı tutum ve davranışlardan kaçınılması sorunun çözümünü kolaylaştıracaktır. Demokrasi bütün boyutlarıyla ülkenin her karış toprağında hayata geçirilmelidir.

Hükümete ulaşan bilgilerin tek yanlı olduğu ve gerçeği tam anlamıyla yansıtmadığı anlaşılıyor. Hükümek Karabağ sorununda gösterdiği barışçıl tutumunu burada da göstermeli, Paris Şartını yaşama geçirmelidir. Bu katliama dur denilmelidir. Sorunların çözümünde şiddeti bir yöntem olarak seçen hiçbir yaklaşımı onaylamıyoruz. ■

24. 03. 1992

SOSYALİST BİRLİK PARTİSİ I. OLAĞAN BÜYÜK KONGRESİ TOPLANIYOR

Ülkemizin bazı marksist akımlarının, kişilerin ve SHP'den ayrılan 4 milletvekilinin katılımıyla, 15 Ocak 1991'de kurulan SBP, ilk olağan kongresini Ankara'da topluyor.

SBP, çok sayıda yerel inisiyatif ve girişimcinin bir yıla yakın süre çalışmalarının sonucunda, 114 kurucusuyla, Türkiye'nin siyasal yelpazesinde 12 Eylül sonrasında kurulan sosyalist bir parti olarak yerini aldı.

SBP, kuruluşunun ilk döneminde katılan çevrelerin çeşitliliği, yurtiçi ve yurtdışından gördüğü geniş ilgi, program ve tüzük belirlenmesinde izlediği demokratik ve katılımcı metoduyla dikkatleri çekmişti.

15 Nisan 1990'da biraraya gelen çok sayıda marksist kamuoyuna bir parti kuracaklarını açıklamış, 23 Haziran 1990'da Ankara'da yapılan ve yaklaşık 3000'e yakın girişimcinin katıldığı hazırlık kurultayında kuruluşu hazırlayacak organları, program ve tüzük komisyonlarını belirlemiş, 24-25 Kasım 1991'de ise Kuruluş Kurultayı toplanarak hazırlanan program va tüzüğü görüşmüş, partinin ismini belirlemiş ve kurucu üyeleri saptamıştır.

Geniş bir aydın kesiminin de kuruluşuna destek verdiği SBP'nin genel başkanlığına ise Kurucular Kurulu'nun oybirliği ile eski TİP milletvekili Prof. Sadun Aren getirilmişti.

Geçen faaliyet döneminde örgütlenme sorunlarının ve partinin kimliği üzerine süren tartışmaların daha çok kendini hissettirdiği SBP'nin bu ilk kongresinin 500'e yakın doğal ve seçilmiş delegenin katılımıyla seçeceği, Genel Yönetim Kurulu'nun raporunun görüşüleceği kimi siyasal konularda kararların alınacağı, Genel Başkan, Genel Yönetim Kurulu ve diğer merkez organlarının seçileceği bildirildi.

Ankara Dedeman Oteli'nin konferans salonunda 2-3 Mayıs 1992 günlerinde yapılacak olan kongrenin açış konuşmasını Genel Başkan Sadun Aren'in yapacağı, izlemek üzere yurtiçi ve yurtdışından konukların da katılacağı açıklandı. ■

KONGRE: PARTİYE BİR ŞANS TANIMAK İÇİN FIRSAT

SBP 1. Kongresinden beklediklerimi kısaca ele almak istiyorum.

SBP içinde süren ve 30 Kasım Ankara toplantısından bu yana donup kalan tartışmanın derinleştirdiği olumsuz atmosferden hoşnut değilim. SBP üyeleri içinde bu havadan hoşnut olanın bulunduğunu da sanmıyorum. SBP 1. Kongresi'nin bu havayı değiştirmesi için çaba harcamaktan hiç kimsenin, hiç bir nedenle kaçınmaması gerektiğini düşünüyorum. Olumsuz havanın değişmesi için talepte bulunmak yerine herkesin inisiyatif göstermesi gerektiğine de inanıyorum. İnisiyatif derken, "diğer"lerinin "iman"a gelmesini beklemek yerine adım atmak ve yeni adımlar atmaya hazır olmaktan söz ediyorum.

SBP'de bir arada olmak "birlik" için yeterli değil. Bu bir kazanım ama gelişmeli, bir arada üretmeye ve çalışmaya dönüşmelidir. Bir arada olmanın "pilot" uygulamaları ile de yetinilmemelidir. Başkasının varlığını "kabul etmek", aynı düşüncede olmayana "tahammül" etmek anlamında hoşgörü yalnızca birarada olmayı sağlıyor. Birlikte çalışmayı ve üretmeyi başarmak için dahası gerekli. Bu konuda zorlanıyoruz.

Deneyimimizin gösterdiği gibi tartışmayı herkes için geliştirici ve üretici tarzda yapamıyoruz. Kanımca ilk önemli etken "takım" halinde tartışmaya eğilimli oluşumuz. Başka bir deyişle "görüş" şovenizmi. Geçmişlerinde parti şovenizmi olan ve/veya devrimci hareketin bu anlayışından etkilenen bizler, şimdi SBP içinde görüşüne yakın durduklarımızla oluşturduğumuz subjektif takımlar halinde tartışıyoruz. Bu takıma giriyor ya da girmiş sayılıyor ve böylece etiketleniyoruz. Nerdeyse politik kimliğimizin bir parçasını kazanıyoruz. Öyle ki, aynı etiketi taşıyan ya da bu etiket yakıştırılan herkesin politik sorumluluğunu da ister istemez taşımaya başlıyoruz. "Diğer"leriyle ortak iş yapmaya çalışan, bazı konularda ortak sözler edenlerin "saf"lığından şüphelenme ve giderek tecrit etme örnekleri de ortaya çıkıyor. "Takım"ı dış etkilere kapatıyoruz.

Herkes "bizim" gibi düşünse durum çok iyi olacakmış gibi bir duygu var. Biraz soğukkanlı düşününce böyle de olsa ortaya kendiliğinden hiç bir sonuç çıkmayacağını, hele bunun varolan SBP'ye katkıda bulunan diğer üyelere ve onların düşüncelerine rağmen olabileceğini farkedince ilk düşüncelerin akıl çizgisinden uzak kaldığını anlayabiliriz.

Takım halinde düşünmek, insanları anlamakta da zorluklar yaratıyor. Örneğin, "bizim"kilerden birinin söylediği söz "diğer" birinin ağzından çıktığında kuşku ile karşılanır ya da samimi bulunmaz. Böyle söylüyordur ama daha önce de şöyle yapmışlardı, diye hemen hatırlanır. Bu düşünce tarzının tek tarafa ait olmadığı kanısındayım.

Takım duygusuyla tartışma, katılımı geniş gösteriyor. Bir cümle ya da bir oylama sırasında kalkan bir el ya da yalnızca geçmişte bir partiye üye olmak en azından tartışmanın bir tarafı olma duygusunu kazanmaya yetiyor. Ama bu durum, canlı ve verimli bir politik tartışmanın neden yapılmadığını da gösteriyor. Her söylenenin takım süzgecinden geçerek algılandığı bir ortamda fikir yürütmek, tartışma sonunda politik kararlar üretebilmek mümkün olmuyor. Tartışmalar, tutumları açıklamak ve pekiştirmekten başka elle tutulur bir sonuç vermiyor.

SBP'de oluşan olumsuz hava içinde tartışmada kullanılan kavramlar da anlamsızlaşıyor. Fikir az, tartışması çok bir ortamda, takım düşüncesiyle kavramlar "klişe"leşiyor, hatta "fetiş" haline geliyor. Kavram kendi içeriğinden başka her biçimde algılanmaya başlıyor. "Marksizm", "Yenilenme", "Çoğulculuk" kavramlarının başına gelenleri düşününce durum daha iyi anlaşılır oluyor. Herkesin kullandığı bu kavramlar "diğer"lerinin ağzından başka türlü algılanıyor.

Tepki ile yönlenen tutumlar içinden çıkılmaz sonuçlar yaratıyor. "Onlar öyle söylüyorsa, biz de böyle..." diye başlayan düşünceler hiçbir yere varmıyor. Bu arada haklıyı haksızdan ayırmak mümkün olmayacağı için "biz" haklı ve hep haklı oluyor ve haklılığını samimi düşünce, inançlardan ve bu temelde üretilen kanıtlardan başka bir şeye dayandıramıyor. Böylece sürekli geriye bakan, kendi ayak izlerini itina ile dafalarca inceleyen, orada kendi haklılığının kanıtlarını arayanların partisi ve bu partinin ağır havası oluşuyor. Bu atmosfer içinde üyelerin özgürce davranması, kendini özgürce ifade etmesi giderek daha zorlaşıyor.

Bu havadan tümüyle kurtulmanın zor olduğu açıktır. Ama, bulutların dağılmaya başlaması, temiz ve açık bir havanın gelmeye başlaması için bir şeyler yapılabilir. Ortak amaçlar için SBP'nin kuruluşuna, çalışmalarına katkıda bulunan üyelere, farklı yaklaşımlarla bir arada hayat hakkı tanınabilir. Üyelerin özgür bir tartışma ortamında birbirini etkileyebilmesinin ko-

hakkı tanınabilir. Üyelerin özgür bir tartışma ortamında birbirini etkileyebilmesinin koşulları yaratılabilir.

Kalıcı bir adımı personel değişimi sağlayabilir. Eski parti şövenizmi ile malül, bu tarz tartışmaya müptela olmuş kadroların oluşturdukları bir ortamdan temiz hava çıkması zor oluyor. SBP de ön sıraları, giderek bu tarza "bağımlılığı" yerleşik tutum haline getirme zamanı bulamamış üyelere aktarmalı ve onların çabalarını desteklemeliyiz. Sıradan üye olma fırsatı ve zamanı bulamamış arkadaşlara da bu fırsatı tanımalıyız. Buna paralel olarak, yönetici olmayan ama "kendini önemli hisseden", duygu olarak alt katlarda duramayanlar da kendilerine sıradan olma şansını vermelidir.

SBP'nin istenen durumu ile şimdiki durumunu birbirine karıştırmadan düşünmenin çok yararlı olacağına inanıyorum. Üye sayısı ve hele aktivistlerin sayısı göz önüne alındığında bu partinin vazgeçebileceği ya da ayrılmasından memnun olacağı üyesi olamaz. Parti içinde çeşitlilik bugün ve gelecek için varlıkla yakın anlam taşıyor. Platformların homojen olmadığı ve yeni arayışlar içinde yeni görüş farklılıklarının ortaya çıkmasının kaçınılmazlığı dikkatlerden uzak tutulmamalıdır. Kimseyi başına vura vura gönüllü çalışmaya katamayız. Bize tanıdık gelen ama üzerinde pek az düşündüğümüz çoğulculuk, çeşitlilik kavramları üzerine kafa yormaya başlamalıyız.

SBP 1. Kongresi'nin kendini ikna etmekle yetinmeyen, diğer üyeleri ikna etmeye çalışan ve ikna olmayı reddetmeyen bir anlayışın önünü açması, parti içinde havayı temizlemesi için bir adım atması olanaklıdır. Bu olanağı kendimize ve "diğer"lerine yani partiye tanımalıyız. Böylece, "partiye bir şans" tanıyacağımız inancındayım. ■

TALAT ULUSOY

KIRMIZI KARTSIZ PARTİ

SBP'nin birinci kongresi, bir yıllık bir partinin kongresi değildir. SBP, birlik süreciyle birliği oluşturan unsurların tüm tarihiyle, bir anlamda solun çok geniş bir kesiminin tarihiyle yüklü ve sorumlu bir partidir. Nereden geldik sorusuna yanıt, nereye yönelmeliyiz sorusuna yaklaşımın bu sorumluluk çerçevesinde araştırılması gerekir.

Çoğumuz ideolojipolitika ve örgütte Marksist-Leninist gelenekten geldik.Aslını inkardan gelen yok. Bu geleneği bir kılına dokunmadan sürdürelim diyen ya da diyecek hali kalan da yok gibi aramızda. Bu bağlamda SBP her üyesiyle eskiye eleştirel yaklaşan, yeniyi arayan bir partidir. Arayışta olan her yana, her yöne bakmak, hem de dikkatle ve ısrarla bakmak zorundadır. En soylusundan da olsa at gözlüğüyle bakmak istemiyoruz.

ORTAK ARAYIŞ

SBP aynı zamanda farklıların **"birlikte arayış" partisidir**. Aranan bir nesne olsa, "birlikte arayış" yitirilenin tez bulunmasına yarar. Ama biz nesnel bir yitiği değil, "ideolojik-politik-örgütsel" yeni yolumuzu arıyoruz. Bunun ne denli güç ve sabır gerektiren bir iş olduğunun bilinciyle davranıyoruz. "Yolumuz işçi sınıfının yoludur" ya da "tek yol şudur" sloganlarını yol olarak kabul etmiyoruz. **Yeni yolun çoğulcu olması ortak ön kabulümüz.**

Geçmişimizin eleştirisi politik ve örgütsel ortak yeni yol ve yön belirlemek için zorunlu. Nitekim bu yolla politikada şiddetin her türlüsüne kapıyı kapattık. Her politik sorunda barışçı ve demokratik çözümler ve eylemlerden yanayız. Galiba politika daha nesnele yakın, ya da şöyle diyebiliriz; "nesnelimsi." Dolayısıyla, yanlış ya da doğru, politikada aradığımız ortak yeni yolu bulabilme şansımız daha yüksek.

ÖRGÜTSEL YENİLENME

Keşke söz ideolojik konulardan açılınca da, politikada olduğu gibi aradığımızı bulabilsek. Ama olmuyor. Bilerek ya da bilmeyerek, isteyerek ya da kendiliğinden bir ideolojik tartışmanın içine girdik mi, birlikte bir ideolojik arayışa kalkıştık mı, tersi mümkün değil, kan kardeşi dahi olsak mutlaka kanlı bıçaklı oluruz, oluyoruz. Neden? Çünkü ideoloji, adı üstünde, nesnel değil hatta nesnelimsi bile değil. İdeolojik konularda acele giden ecele gidiyor.

Örgütsel konularda ideolojinin tam tersine ve politikanın çok üstünde birlik içinde olabiliriz. Çünkü çok nesnel. Çünkü yaşadık, yaşıyoruz.

SBP'nin kuruluş sürecini, birlik kurultayları sürecini a-

nımsayalım bir. Hazırlık ve kuruluş kurultaylarında kokladığımız havayı unutmayalım: Örgütsel katılım, örgütsel demokrasi, açıklık, çeşitlilik içinde birlik, çoğulculuk vb. konularda olağanüstü birlik, irade, mutabakat ve ısrar içindeydik. Ama sanki başka yönlere sürükleniyoruz...

Nereden düştük şu **"Marksist olan-olmayan"** tartışmasının içine? Gramajı bence önemli değil, ama hepimizin sorumluluğu var SBP'yi açmaza düşürmekte. Çünkü, kuruluş sürecinde kanımca çok doğru olarak yönelinen "örgütsel yenilenme" hedefini çok çabuk ve çok kolay unutturdu bu "mümin-münafık tartışması".

Marksistler de içinde olmak üzere **"tüm toplumsal değişim güçlerine açık"** bir parti ve bu partide "çoğulcu parti yaşamı"ydı hedef. Bugün **"çoğulcu parti, ama..."** diye başlayan fomüller arayışı var. **Ama'nın ardını herkes kendi zevkine ve doğrusuna göre doldurabilir.** "Aşırı çoğulculuk zararlıdır, bir tüzük maddesiyle sınırlayalım" denebilir mi?

Zaten doğru ideoloji ve politikadan, doğrularımızı kıyasıya tokuşturmaktan geliyorduk ve güç bela **"doğru kimsenin tekelinde değildir"** hoşgörüsüne erişmiştik. SBP yaşını doldurmadan **"doğruları tokuşturma"** mesleğine geri dönmenin kime ne yararı olur ki? Olsa olsa, eski partilerimiz arasında ya da parti içindeki tokuşmalardan tatmine erişmemişlerin doyumuna hizmet eder.

Soruyu son derece yalınlaştırmaya çalışarak soruyorum kendime: **Öncelik yenilenmiş ya da yenilenmemiş "doğru ideoloji ve politika"da mı olmalı, yoksa "örgütsel yenilenme" de mi?** Bugün sahip olduğumuz ideolojinin ve saptadığımız politikanın doğruluğu mu SBP'nin başarısına esas oluyor, yoksa örgüt yapısında, atmosferinde, üye ilişkilerinde bugüne dek Türkiye'de olmamış, özlenen birşeyleri gerçekleştirmek mi?

Doğru ideoloji ve politikalara sahip olmak için doğru örgütsel yapılara sahip olmak zorunlu koşul değil. Monolotik partiler de kimi zaman doğru politikalar üretebilir ve hepsinin kendine göre bir "kesin doğru" ideolojisi olmuştur. Eski Marksist partilerimiz böyle değil miydi? Salt "birlik" için mi bıraktık eski partilerimizi?

İKİ SARI = BİR KIRMIZI

Kuramsal yenilenme tartışmaları, kurumsal yenilenmenin hep önünde gitti ve bugün de olduğu gibi kurumsal-örgütsel yenilenme gereksinimimizin önünü kesti. Görece doğrularımızı tokuşturmaktan, kendimizi ve yaşadığımız politik çevreye çeki-düzen vermeyi hep atladık. Çoğunlukla Marksist-Leninist gelenekten gelenlerin birlikte oluşturduğu SBP'de kuşkusuz Marksizmi tartışacağız, tartışmak zorundayız. **"Kırmızı kart tehdidi"** altında tartışılabilir mi?

Bence temel sorun, yineliyorum, **örgütsel sorundur. Örgüt yapısı ve örgüt içi yaşam tarzı sorunudur.** Düşünce özgürlüğüne hiçbir kayıt ve kısıt getirmeyen çoğulcu parti olma yolunda, kuruluş kurultayı ile çizilen bu yolda ilerlememizin önüne kendi ellerimizle diktiğimiz engellerden, ideoloji ve politik doğruları tokuşturma alışkanlığından kurtulmamız gerekiyor.Bu gereğe aykırı gibi görünse de, Parti içinde ödünsüz, hatta bağnazca savunacağımız tek ortak ve değişmez doğrunun **"bana en aykırı gelen düşüncenin ifade ve örgütlenme özgürlüğünü savunmak"** olduğuna iman etmemiz gerekiyor. Bu gereğin önüne hiçbir "ama" geçmemeli.

SBP'yi "büyük" parti yapmanın sırrı kanımca burada yatıyor. Çoğunluğunu Marksist-Leninist gelenekten gelenlerin oluşturduğu bir partide Marksizm de, Leninizm de özgürce tartışılacaktır, tartışılmalıdır. Zor olan, fakat başarmamız gereken, bu tartışmalar ne denli sert ve uzlaşmaz olursa olsun örgütsel çoğulcu yaşamı sürdürebilmektir.

SON MU, SONUÇ MU?

Büyük Kongre keskin, amansız bir hizipler çarpışmasına sahne olsa ne olur? Geneleksel burjuva partilerinde sürekli oynanan bu oyunda her zaman olduğu gibi mutlaka taraflardan biri kazanır. Oysa SBP'de düşünce ve politik yaklaşım farklılıklarımız ayrılığımız değil, çeşitliliğimizi, zenginliğimizi ifade ediyor. O nedenle, SBP Büyük Kongresi'nde örgütsel ortak yaşama özen göstermeyen bir keskin hizipler mücadelesinin galibi kim olursa olsun, mağlubu yanlızca ve yanlızca "özgür düşüncenin çoğulcu partisi ", yani hedeflediğimiz SBP olacaktır.

SBP örgütsel yapı sorununu çözmeden, gündem içi yada dışı ideolojik ya da politik hiçbir soruna sağlıklı ve kalıcı çözüm getiremez. Türkiye'de demokrasinin tüm kurum ve kurallarıyla hayat bulmasına bugün için SBP'nin yapabileceği en büyük katkı, ülke için arzuladığı çoğulcu ve demokratik yapının mükemmelini kendi içinde yaratarak örnek oluşturmaktır. SBP bunu başarabildiğinde, alışılmış ölçülerin dışında gerçekten büyük parti olur.

SBP'yi büyütmek ellerimizde! Küçültmek de... ■

MARIA HELENA ALVES (1)

DEMOKRATİK SOSYALİZMİ KURMAK: BREZİLYA İŞÇİ PARTİSİ

Çeviren: **Oktay Etiman**

Brezilya'nın "ekonomik mucize"si 1978 yılında çöktü. Bu sırada ülkede ağır gelir eşitsizliğinin toplumsal maliyeti dayanılmaz boyutlara ulaşmış bulunmaktaydı. Katolik kilisesi askeri yönetim karşısında sert bir muhalefete başladı. Kilisenin ilerici kesimi, özgürlüğe din yoluyla ulaşma uğraşı içine girmiş ve yoksulları, Hıristiyan Toplulukları, çevre örgütleri, köylü ve yerli hareketleri ve kırsal alanlarda sendikal örgütlenme çalışması içinde etkin bir çaba harcıyordu.

1978 yılının Nisan ayında generalleri şaşkınlığa düşüren bir olay oldu. İşçiler ayaklandı. Sao Paulo'daki 140.000 maden işçisini kapsayan grev, süratle bütün ülkeye yayıldı ve ekonominin bütün alanlarını içine aldı. Birkaç hafta sonra 500.000 işçi grevdeydi. 1978 yılının grevleri, işçi sınıfı üzerinde derin bir etkide bulundu. Artık korku çemberi kırılmıştı. Bu yaygın sivil itaatsizlik hareketi, hem ücretlerin arttırılmasını hem de dikta yönetiminin grev yasaklarının aşılmasını sağlamıştı. 1978'in grev hareketi, ayrıca, Sao Paulo'nun banliyölerinden Diadema ve Sao Bernardo do Campo'daki Metal İşçileri Sendikasının başkanı olan Luis Inacia (Lula) da Silva'nın yeni bir tip işçi sınıfı önderi olarak benimsenmesini de sağlamıştır. Açık hava toplantılarında binlerce işçinin ilgisini çekebilen, karizmatik ve sıradan işçinin katılımı fikrine sıkı sıkıya bağlı Lula, kısa süre içinde Brezilya'nın en önemli politik şahsiyeti haline geldi.

1979 yılında Brezilya'da bu kez üç milyon işçi çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve askeri yönetimin dayattığı ağır ücret boyunduruğuna karşı greve gitti. Ülkenin hem kırsal hem de kentsel alanlarını kapsayan ve önceden tahmin bile edilemeyen boyutlara ulaşan bu grev hareketi, sağlam bir sıradan işçi katılımı ve işyerlerinde örgütlenme gibi özellikleriyle yeni bir sendikacılığın doğmasıyla sonuçlandı. İşçiler, artık, yaşadıkları çevrede örgütlenmeyi çevrede yaşayan halkı, gereksinmelerini karşılaması için yönetime baskıda bulunmak amacıyla semt dernekleri kurarak seferber etmeyi öğrenmişlerdi. Bu semt örgütleri, yeni sendikal hareketle kaynaştı ve böylece Brezilya tarihinin en yaygın ve köklü hareketi ortaya çıktı.

Ancak bazı sendika ve semt önderleri, 1975 yılının sonlarında bu halk örgütlerenin tek başına hükümet politikasını değiştirip değiştiremeyeceği konusu üzerinde düşünmeye başladılar. İşçiler, baskıcı uygulamalardan bazılarını geriletip belirli kazanımlar elde edebileceklerini keşfetmişler, ama hükümetin temel ekonomi politikasını değiştirememişlerdi. Kendilerini ifade edebilecekleri bir politik araç kuramadıkları takdirde işçilerin ekonomiyi değiştirme çabaları boşa çıkacaktı. İşçilerin grevlerle kazanabildikleri, ücretleri azaltan politik önlemlerle kısa sürede ellerinden uçup gidebilecekti.

Radikal aktivistler, düzenledikleri seminer ve tartışmalar sırasında Brezilya kapitalizmini incelediler ve işçi sınıfı için alternatif hareket tasarıları hazırladılar. Bu toplantılar sonunda ortaya çıkarılan en önemli sonuçlardan biri işçilerin, halk hareketleri ile çok sıkı bağlar kurmuş olan ve bu bağlarını sürdüren, ayrıca işçi sınıfının çıkarlarını mücadele içinde devletin politikasına karşı temsil edebilecek bir politik partiye ihtiyaçları olduğu idi. Halk arasında etkin olan farklı politik eğilimleri eylemleri içinde barındırabilecek kadar esnek ve burjuva partileri ile seçimlerde rekabet edebilecek kadar güçlü bir politik partinin kurulmasının zorunlu olduğu fikri de gene bu toplantılarda ulaşılan sonuçlardan biri olmuştur. Ayrıca, Brezilya'daki işçilerin deneyimini yansıtabilecek ve sosyalizmi işyerlerindeki ve semtlerdeki günlük mücadeleden hareketle kurulabilecek bir sosyalist partinin kurulması zorunluluğu da varılan sonuçlar arasında yer almıştır. Partido dos Trabalhadores (İşçi Partisi) 1979'da böyle bir süreç içinde kuruldu.

İşçi Partisi fikri, bu yeni ve geniş temelli toplumsal hareketin gelişip güçlenmesiyle birlikte doğmuştur. Bu hareket, artık, fabrikalardan semtlere, sendikalardan Hıristiyan Topluluklara, Pahalılığın Önlenmesi Hareketi'nden Kiracılar Derneği'ne, Öğrenci Hareketi'nden Meslek Dernekleri'ne, Siyahlar Hareketi'nden Kadın Hareketi'ne ve yerli halkın hakları uğrunda mücadele eden başka örgütlere kadar genişlemiş bulunmaktadır. (2)

Dokuz yıl sonra, Kasım 1988'de yapılan belediye seçimlerinde, bu kadar sosyalist , bu kadar radikal ve hala bu kadar genç olan İşçi Partisi, Sao Paulo, Santos, Vitoria

ve Porto Alegre gibi önemli kentlerde elde ettiği başarılarla politik gözlemcileri şaşırttı. Çünkü, örneğin, 13 milyon nüfusa sahip olan Sao Paulo, dünyanın en büyük üçüncü sanayi merkezi, Brezilya'nın ekonomik ve politik yaşamında birinci derecede önem taşıyan bir kenttir. Santos ve Vitoria, Brezilya'nın en büyük liman kentleri arasında yer alır. Güneydeki Rio Grande do Sul eyaletinin yönetim merkezi olan Porto Alegre ise, güneyin en önemli sanayi ve kültür merkezidir. İşçi partisi bunlardan başka otuz önemli kentin de yönetimine seçilmiş ve Rio de Janeiro ve Belo Horizonte gibi önemli eyalet yönetim merkezlerinde belediye seçimlerini az farkla kaybetmiştir. işçi Partisi'nin Amazon bölgesinde de güçlü olduğunu bu bölgede çok az farkla kaybetmiş olması göstermektedir.

Brezilya'da 1989 yılının Kasım ve Aralık aylarında yapılan cumhurbaşkanlığı seçimi, 30 yıldan beri gerçekleştirilen ilk serbest doğrudan seçimdir. Lula bu seçimin ilk turunda 22 aday arasında 11.6 milyon oy alarak ikinci sırada yeraldı. İkinci turda ise Lula'yı geniş bir ittifak destekledi. Bu ittifakın içinde popülist **Partido Democratico Trabalhista ve Partido Social Democratico Brasileiro** yer alıyordu. Bunlardan birincisinin adayı olan Leonel Brizola ilk turda 11.2 milyon oy alarak üçüncü, ikincisinin adayı olan Mario Covas 7.8 milyon oy alarak dördüncü sırada yer almışlardı. Fakat Lula, cumhurbaşkanlığı seçimini muhafazakâr rakibi Fernando Collor de Mello karşısında kaybetti. Geniş bir toplumsal temele dayanamayan Collor, yerli ve uluslararası sermayenin verdiği destek ve Brezilya'nın en büyük televizyon ağının yardımıyla oyların yüzde 53'ünü elde etti.

Sağlam sosyalist ilkelere sahip olan işçi önderi Lula, bu seçimde kazanamamış olmasına karşın 31 milyon oy almıştır. İşçi Partisi bu sonuçla sol kanat üzerinde hegomanya kurup, Brezilya'nın en önemli partilerinden biri haline gelmiş olmakla kalmadı, aynı zamanda uluslararası alanda da son derece önemli bir parti haline geldi.

İşçi Partisi'nin Kökeni

İşçi Partisi, Brezilya'nın ağır ekonomik ve toplumsal eşitsizliğinin doğrudan sonucu olarak doğmuştur. Bu ülkede 1988 yılında, nüfusun en zengin yüzde 20'si ulusal gelirin üçte-ikisine elkoymaktaydı. En zengin yüzde 1'i ise, en yoksul yüzde 50'ninkine eşit bir miktara el koyuyordu. 1989 yılında fert başına ortalama ulusal gelir 2.000 doların üzerinde bulunmakla birlikte, bu ülkede yaşayan ailelerin üçte birinden fazlasının geliri sadece 180 dolar olarak hesaplanmıştır. Bu eşitsizlik koşullarında, yoksulluk, Brezilya'da çok yüksek olan bebek ölüm oranının en önemli nedenidir. Brezilya'da her bin bebekten 65'i canlı doğmaktadır. Venezuela (36) , Arjantin (33) ya da Uruguay (27) gibi komşusu olan ülkelerinkinden çok daha yüksek bir orandır bu. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre yaklaşık 10 milyon Brezilyalı, bir insanın hayatta kalabilmesi için gereken asgari günlük gıda miktarından da az gıda alabilmektedir. Hükümetin yayınladığı istatistikler bile, 32 milyon çocuğun mutlak yoksulluk koşulları içinde yaşadığını, 7 milyon çocuğun ise kentlerin sokaklarına terkedilmiş olduğunu göstermektedir. İşçi Partisi, Brezilya nüfusunun yüzde 80'inin içinde yaşadığı ve giderek artmakta olan sefaletin sorumlusu olan politik ve ekonomik yapıların değiştirilmesi için canla başla uğraş vermektedir.

İşçi Partisi gelir dağılımının acil ekonomik reform programlarıyla düzenlenmesi gerektiği önerisinde bulunmaktadır. Parti uzun zamandan beri süregelen ayrımcılık ve eşiksizlikten dolayı, demokratik katılım hakkını elde edememiş olan emekçilerin *yetki sahibi olmaları* (empowerment-ç.) için uğraş veren bir partidir. İşçi partisi, ezilenlere, seslerini tekrar duyurabilme, onurlarına sahip çıkma ve haklarının kabul edlimesini sağlama olanağı vermektedir. Bütçe kalkınma programları, gelir dağılımı, kentlerde ve kırsal alanlarda mülkiyet gibi konularda alınan kararlara hiçbir zaman katılamamış olanlar, artık, karar oluşturma süreçlerine katılabileceklerini anlamakta ve kolektif örgütlenmeden doğan gücü farketmektedirler. Lula'nın seçim platformu metninin önsözüne yazdığı gibi:Halkın enerjisi (ve onun yarattığı başarılar) özgürce ifade edilemezse, Brezilya'nın geleceği karanlıktır. Programımızın anlamını ifade etmem istenseydi şöyle derdim: İstediğimiz, emek dünyasında yaşayanlara önder rolü vererek Brezilya toplumunu yeniden örgütlemektir. Köklü çözüme yönelik önerimiz şudur: Öğretmenler, işçiler, doktorlar, sanatçılar, kırsal alanlarda yaşayan erkek ve kadınlar, yazarlar, kavuçuk işçileri, gazeteciler, balıkçılar, küçük işadamları, mühendisler ve bunlara benzer alanlarda çalışan diğerleri, bugünü emekleriyle kurmaktadırlar. Biz ise onlar için geleceği kurmalıyız. Onlarsız bir Brezilya düşünemeyiz ve onlarla karşı olan bir Brezilya istemiyoruz. İşçi partisinin en önemli mesajı işte budur.

İşçi partisinin kökleri sa-

dece toplumsal-ekonomik değildir. Partinin politik stratejisi, Brezilya'da işçi sınıfı hareketinin birikmiş tarihsel deneyimi üzerinde, Getulio Vargas'ın popülizmi ve Brezilya Komünist Partisi'nin mirasının eleştirisi temel alınarak oluşturulmuştur. Getulio Vargas iktidara ilk kez otoriter ve korporatist Estado Novo'yu (Yeni Devlet) kuran askeri darbeden sonra gelmiştir. Benito Mussolini'ye hayran olan karizmatik önder Vargas, Brezilya'da 1945'de kabul edilen Sendika Yasası'nı Mussolini'nin *Carta Del Lavoro*'sundan kopya etmiştir. Sendika Yasası'nın korporatist maddeleri, sendikaları devlete bağlıyor. Çalışma Bakanlığı'na sendikaları tanıma, dağıtma, seçimlerine müdahale etme, sendika yöneticilerini görevlerinden alma ve sendikaların mali, bütçesel ve pazarlık haklarıyla ilgili bütün alanları denetleme yetkisi veriyordu. Sendika Yasası, işçilerin yatay olarak merkezi bir federasyon halinde örgütlenmelerini de yasaklıyordu. Bu yasa bütünüyle, sivil toplum örgütlerini korporatist bir pramit halinde devlete bağlayarak işçilerin sınıf bilincinin gelişmesini engelleyen bir yasaydı. Vargas'ın 1946'da devrilmesiyle 1964'deki askeri darbe arasında geçen süre içinde Brezilya'nın biçimsel demokratik hükümetleri Sendika Yasası'nı biraz gevşeterek uyguladılar. İşçiler, popülist hükümetler kendi politikaları için onların desteğini sağlamak zorunda olamalarının yarattığı nispeten esnek bir ortamda örgütlenme olanağı buldular. Ancak, Sendika Yasası bu süre içinde feshedilmedi. 1964'ten sonra askeri hükümet örgütlenme girişimlerinin önüne Sendika Yasası'nın bütün kısıtlayıcı hükümlerini çıkardı. Generaller, sendikaların bütçelerini denetlemeye başladılar, birçok sendikanın izin belgesini iptal ettiler, kendilerini zorla uygulamaya çalıştıkları politikalara boyun eğmeyen bütün sendika yöneticilerini görevlerinden aldılar.

Estado Novo diktatörlüğünün alaşağı edilmesinden sonra Vagas, Brezilya'da *Partido Trabalhista*'yı kurup popülist bir önder olarak önemli bir rol oynamaya devam etti. PTB, işçi sınıfının isteklerine aracılık etti. İşçileri belirli popülist önderler ve reform programları temelinde seferber edebilecek bir politik mekanizma sağladı. Parti, devletin denetimi altındaki sendikalarla bağlantılıydı. Sendikacılar, hükümetle işbirliği yapmalarını sağlamak amacıyla belirli kurumlara sürekli olarak seçildiler. PTB'nin asıl özelliği, ***örgütlemekten çok harekete geçirmek*** olan bir politik parti olmasıdır. Bu parti, işçileri, işçilerin özerk politik örgütlenmelerini kurmak ve sınıf bilincini geliştirmekten çok karizması olan popülist önderleri seçip onların politikalarına destek verme konusunda harekete geçen bir parti olmuştur. Popülist politikanın genel çerçevesi içinde işçi sınıfının ***özerk*** politik aktör rolü pek verilmiyordu.

1979'da İşçi Partisi'ni kuran işçi sınıfı önderleri bu, korporatizm, sendika yöneticilerinin bazı kurumların yönetim kurullarına seçilmesi ve hükümetlerin sendika yöneticileri arasında kendi politikalarını destekleyecek adam arama alışkanlığının ne denli tehlikeli olduğunun bilincindeydiler. Politik deneyimleri, Vargas'ın Sendika Yasası'na göre kurulmuş olan ve hükümetlerin sıkı denetimi altında çalışan sendikalar aracılığıyla örgütlenme faaliyetine dayanıyordu. İşçi sınıfı hareketi içinde 1964'ten sonra muhalif sendika gurupları doğdu. Bu guruplar hükümet tarafından atanmış sendika bürokratlarıyla mücadeleye başladılar. Bu arada, çalışma alanlarında alternatif sıradan işçi örgütleri kurmaya çalıştılar. Katolik kilisesinin geniş kesimi ekonomik ve toplumsal eşitsizliklere ve baskılara tepki olarak muhalefet saflarına geçti ve emekçileri, semt dernekleri, anne dernekleri ve Hıristiyan Toplulukları içinde örgütledi. Köylüler ise, gürültüsüz patırtısız toplantılar düzenliyorlar ve toprak sahibi olma haklarını savunmayı ve tarım işçileri için daha iyi iş koşulları elde etmeyi öğreniyorlardı. Brezilya'daki birçok toplumsal hareketin ortak yanı, önderlik deneyimi kazandırarak ve kollektif karar oluşturma pratiği yoluyla halkın ***yetki sahibi*** olmasını sağlamak yönünde çaba harcamaktı. Ayrıca, 1964'ten askeri yönetime muhalif işçi sınıfı guruplarının bütününü birleşerek en önemli unsur belki de özerk örgütlenme çabasıydı. (3)

Bu sendikacılar ve halk örgütçüleri, bu tarihsel perspektiften hareket ederek, popülist temelli bir parti kurmaktan bilinçli bir şekilde kaçındılar. Öte yandan, işçi sınıfının sahne arkasında harekete geçmeye hazır olma konumundan, ***bağımsız ve önemli bir politik aktör*** olarak örgütlenerek cepheye girmesini sağlamaya çalıştılar. Bu özerklik ve yetki sahibi olma fikirleri belki de en iyi biçimde Lula ile Brizola arasında 1979'da cereyan eden görüşme sırasında ifade edilmiştir. Popülist mirasın Brezilya'daki en önemli temsilcisi olan Brizola, Lula'yı geleneksel PTB'nin yeniden kurulması çabasına katkıda bulunmaya ikna etmeye çalışmıştı. Brizola şöyle demişti: "Irmağa ulaşmak üzereyiz. Önder olarak, bizlerin, halka bu ırmağı nasıl geçebileceğimizi göstermemiz gerekir." İşçi Partisi, "halk nerede ve

nasıl yürüyeceğini öğrenmelidir" fikriyle doğmuştur.

İşçi Partisi kurucuları Brezilya Komünist Partisi'nin deneyimini de dikkate almışlardır. Brezilya Komünist Partisi, 1922 yılında özerk sendikalarla bağlantı içinde kurulduğundan itibaren işçi sınıfı hareketi içinde derin kökleri olan bir parti olmuştur. Bu parti Vargas'ın diktatörlük döneminde yasadışı direnişin başta gelen örgütleyicilerinden biri idi. Tarihin bu iki dönemindeki özelliğinden dolayı, Brezilya Komünist Partisi, işçi sınıfı içinde oldukça saygın bir yere sahiptir. BKP, kurulduğu günden itibaren daha çok gizli ya da yarı gizli biçimde örgütlenmiştir ve yukardan aşağıya bir yapıya sahiptir. İçte tartışma ve fikir ayrılıklarına pek az yer verilen bu yapısının yerini, bir süre sonra, "demokratik merkeziyetçi" bir yapı almıştır. BKP, Latin Amerika'nın en ortodoks partilerinden biri olarak tanınır.

Vargas'nın diktatörlüğünün sona ermesini izleyen dönemde, BKP gevşek ve resmi olmayan ittifaklar kurup popülist politikacıların desteğini alarak çalışmasını sürdürdü. Politik eyelemde temel teorik yaklaşım emperyalizme karşı yerel burjuvazi ile birlik ilkesine dayanmıştır. BKP 1964 yılındaki askeri darbeden sonra da bu politikaya bağlı kalmış ve direniş içinde askeri hükümeti devirmek için burjuvazinin bazı kesimleriyle merkez sol birlik yaklaşımını savunmuştur.

Ancak, burjuvazi ile ittifaka bu ölçüde önem verilmesi, BKP içinde bazı kopmalara yol açtı. Ayrıca sayıları pek de az olmayan bir kısım işçi millitan da partiden uzaklaştı.

BKP, 1979'da İşçi Partisi'nin kurulmakta olduğu dönemde, diktatörlüğü devirebilecek sağlam bir sınıflararası ittifakın geçekleştirilebilmesi için grevler konusunda yumuşak bir tutum takınılmasının uygun olacağını savundu. Bir çok grev, yerli burjuvazinin çıkarlarını derinden etkilediği için, BKP sendikacılarına, yerel sermaye ile, kendisinin yerel ve uluslararası sermaye arasındaki doğal bir çelişki olduğuna inandığı çelişkiden yararlanabilecek biçimde görüşmeler yapmasını öğütledi. Bu tutumu, yeni sendikal harekel içinde hareketli bir tartışma başlattı. Bu sorun da BKP'den yeni kopuşlara neden oldu. Bazı üyeler partiden ayrılarak sosyal demokrat ve popülist partilere katıldılar. Başkaları ise İşçi Partisinin kuruluşu çabalarına destek verdiler. BKP'nin İşçi Partisi'ne katılan üyeleri "sınıflar arası ittifak" fikrinin doğruluğuna inanmıyorlardı. Zira, bu üyelere göre, Brezilya'da yerel ve uluslararası sermaya arasında köklü bağlar vardı. Bu şekilde düşünenler, "demokratik merkeziyetçilik" uygulaması ve sıradan millitanların partinin fikirsel platformunu etkileme olanağından yoksun olması gerçeği tarafından engellendiler. Sonunda karar oluşturma mekanizmasında daha etkin olabilmek için İşçi Paritisi'ne katıldılar.

İşçi Partisi'ni Kurmak

Genarellerin yönettği bir ülkede sert sınırlama içinde kitlesel temele sahip, demokratik ve sosyalist bir parti nasıl yaratılabilir? Böyle bir partinin önderleri ve militanları böyle bir sistemin içinde fakat ona muhalif olarak nasıl çalışabilirler?

1979'da kabul edilen Politik Partiler Yasası parti örgütlenmesine sınırlama getirmiştir. Birinci olarak, bu yasa " sınıf, ırk, cinsiyet ya da dinsel inanç"lara yönelik politik partilerin kurulmasını yasaklamıştır. Bu yasa, ikinci olarak, partilerin üyelerinin kayda geçirilmesi zorunluluğunu getirmekteydi. Bu ise , işçilerin baskılar karşısında korunaksız kalmaları ve iç güvenlik polisi tarafından kolaylıkla izlenebilmeleri demekti. Üçüncü olarak, yasa, partilerin yukardan aşağıya doğru örgütlenmelerini zorunlu kılıyordu. Partilerin bölge ve semt örgütlenmelerinin üyeleri, merkez yürütme kurulları tarafından seçilecekti. Ayrıca, yerel toplantılar düzenlemek için bir yığın karmaşık yasal zorunluluğun yerine getirilmesi de gerekmekteydi.

Brezilya'daki politik partilerin çoğunluğu bu yasaya göre kurulmuştur. Yukardan aşağı doğru örgütlenmiş bu partilerde sadece merkez yürütme kurulları yetki sahibidir. Bütün kararlar, üye kaydetmek girişiminde bile bulunmayan üst düzeydeki yöneticiler tarafından alınır. Çeşitli yasal engelleri kabul eden geleneksel politik partiler ancak seçim dönemlerinde varolurlar. Bunların halkı harakete geçirme güçleri de pek yoktur.Bu partilerin seçim dönemlerinde propaganda faaliyetinde çalışacak kişilerin ücretlerini karşılamak için mali desteğe ihtiyaçları vardır. Bu partiler, Brezilya'nın ataerkil patron müşteri ilişkilerini kurumsallaştırmışlar ve örgütlü taraftarların temsilciliğini yapmışlardır.

İşçi Partisi bu kurumsallaşmış tarzdan kaçınmaya çalışmıştır.Parti, bir politik örgüt olarak yasal mevcudiyetini sürdürmek ve kitlesel bir demokratik parti özelliğini kazanabilmek amacıyla, iki tip örgütlenme kurdu. Birincisi, yasalara tamı tamına uyuyordu. Buna paralel olan ikincisi ise, sıradan üyelerin katıldığı mekanizmaların yerleşmesini olanaklı kılıyordu. Bu ikinci yapıda aşağı-

dan yukarıya doğru örgütlenmek de mümkündü. Politik baskıları ve işyerlerindeki baskıları göze alanlar partiye resmen üye oluyorlardı. Birçok kişi partinin sadece iç kayıtlarına geçmiş olmakla birlikte, bütün komite toplantıları ve kurullara eşit haklarla katılırlar. Bunlar partinin ***militanlarıdır*** . Üçüncü ve sayıları daha kalabalık olan gurup, partiyi destekleyen, mali olarak katkıda bulunan ve partinin bütün kampanyalarında gönüllü olarak çalışan sempatizanlarından oluşur. İşçi Partisi, kurulduktan on yıl kadar sonra yaklaşık 400.000 kayıtlı üye, bir milyondan biraz daha fazla ***militana*** ve dört milyonun üzerinde aktivist ve sempatizana sahip bulunmaktaydı.

İşçi Partisi yasa gereği, düzenli olarak bölgesel, yerel ve ülke çapında toplantılar düzenler. Genel kurul, merkez yürütme komitesinin üyelerini seçer. Merkez yürütme kurulu da bütün bölgesel ve yerel komitelerin üyelereni seçer. Ancak bu resmi toplantılar sadece proforma (biçimsel-ç) özelliktedir. Aslında, "resmi toplantılar" sadece daha önce, yerel, bölgesel ve ulusal düzeyde yapılan "ön toplantılar"da alınan kararları onaylar. Bu toplantılara "yasal" olan üye ve üye olmayan bütün partililer katılır. Partinin gerçek yapısı demokratiktir. Parti, üyelerenin katılımıyla canlılığını korur. İşçi Partisi, semtlerde ve çalışma alanlarında ***nucleo*** adı verilen yerel birimler halinde örgütlenmiştir. Ülkede, örneğin, Ford Motor Fabrikası ***nucleo***'su, Sao Paulo Üniversitesi ***nucleo***'su Banco do Brazil ***nucleo***'su Araguaia kauçuk işçileri ***nucleo***'su Nova Iguacu, Sao Joao da Meriti, Copacabana vs. ***nucleo***ları gibi birimler vardır. Çalışma alanı ya da ikametgahlara göre örgütlenmenin kazandırdığı esneklik, çeşitli konuların ülke sorunlarının ve partinin genel tutumunun her gün geniş katılımla tartışılabilmesini olanaklı kılar. Aday seçimi de gene böyle geniş katılımların sağlandığı toplantılarda gerçekleştirilir. ***Nucleo*** örgütlenmesi yönetim kademelerinde yer almayan üyelerin denetimine de olanak vermektedir. İş arkadaşlarının ya da komşularının önerisiyle herhangi bir kişi partiye en temel ve hareketli düzeyende, yani ***nucleo*** da yer alarak katılabilir. ***Nucleo*** üyeliğinde ölçüt toplumsal hareketlerdeki militanlıktır. ***Nucleo***'lar düzenli olarak toplanır. Bazıları ayda bir, başkaları ise her hafta düzenli toplantılar yaparar. Partiyle ilgili konulara ilişkin belgeler, üyelerin tartışması için bütün ***nucleo***'lara dağıtılır. ***Nucleo***'ların fikirleri bütün yerel "ön toplantılar"da yapılan tartışmalar sonunda ortaya çıkan belgelerde yansıtılır. Yerel "ön-toplantı" delegeleri tarafından kabul edilen belgeler, bundan sonra bölgesel "ön-toplantı" larda tartışmaya açılır ve nihayet ülke çapında düzenlenen "ön-toplantı" larda görüşülür. Delegeler, üyeler arasından her bir ***nucleo***'su, yapılan seçimle, ***nucleo***'ya mensup üye sayısıyla orantılı olarak seçilir. Bölgesel "ön-toplantı"ya gidecek delegeleri seçen çevresel "ön-toplantı"da ***nucleo***'larda seçilenler oy kullanır. Bu delegeler de ülke düzeyindeki "ön-toplatı"nın delegelerini seçerler. İşçi Partisi bu şekilde parti yapısının **pela base** (temelden başlayarak) kurumsallaşmasıyla piramidin tersine çevrilmesini garantilemektedir.

Materyal dağıtımının yeterli düzeyde olmamasından dolayı bazı sorunlar çıkmakla birlikte ve toplantıların yönetiminde deneyim eksikliği ve başka bir yığın soruna rağmen, örgütsel yapı, konuların sürekli olarak tartışılabilmesini ve partiye, programına, partinin genel tutumuna ve resmi görevlere gösterilecek adayların seçimine katılım konusunda yüksek bir oran sağlanabilmektedir. (4) Üst kademedeki önderlerin istekleri sık sık "ön-toplantılar" tarafından değiştirilmektedir. Sao Paulo delegeleri 1988'de Lula ve Sao Paulo Yürütme Kurulunun adayı olarak tercih etmiş olduğu Kongre üyesi Plinio de Arruda Sampaio yerine Luiza Erundina'yı belediye başkan adayı göstermiştir. Aynı durum, 1989 yılında yapılan ülke düzeyindeki "ön-toplantı"da Cumhurbaşkanı Yardımcısı adayının seçiminde de ortaya çıkmıştır. Aralarında Lula'nın da bulunduğu üst düzey yöneticilerin çoğunluğu Yeşiller Partisi'nin başkanı Fernando Gabeira'yı desteklediler. Delegeler ise Kurucu Meclis döneminde işçilerden yana çalışmalarıyla tanınıp saygınlık kazanmış olan Brezilya Sosyalist Partisi'nin güneyli senatörü Joao Paulo Bisol'u seçtiler.

İşçi Partisi içinde iç demokrasi, "ön-toplantılar"da karmaşık bir temsili seçim sistemi uygulayarak gerçekleştirilmektedir. İşçi Partisi'nin üyeleri değişik politik eğilimdeki insanlardır: Katolik Kilisesi'nin ilerici üyeleri, İlerici Protestanlar, Marksist-Leninist gurupların mensupları, silahlı mücadele yürütmüş örgütlerin eski mensupları, Brezilya Komünist Partisi'nin eski üyeleri, Bağımsız Sosyalistler, Troçkistler, belirli bir ideolojiye sahip olmayan toplumsal hareketlerin mensupları. Parti üyeleri ***tendencia*** (eğilim-ç) olarak adlandırılan guruplar oluştururlar. Üyeler **nucleo** toplantılarında ve bütün "ön-toplantı"larda tartışmak üzere belgeler sunarlar. En çok üyeyi içinde barındıran ***tendencia***, sendikacıların, Kato-

lik ve Protestan militanların ve Bağımsız Sosyalistlerin içinde yeraldıkları *Articulaçao tendenciası*'dır. Partide birçok *tendencia* vardır. Bunların büyük bir kısmı Troçkist guruplardan doğmuş *tendencia*'lardır. *Tendencia*'ların sundukları bütün belgeler tartışılır ve oylamaya açılır. *Terdencia*'lar çevre, bölge ve ülke düzeyindeki "ön-toplantılar"da kendi belgelerini hazırlarlar ve delegelerin oylarını almak için rekabet ederler. Her düzeydeki parti görevi, oyların oranı ölçüt alınarak belirlenir.

Küçük *tendencia*'lardan prosedürün gerektiği gibi işlemediği yönünde şikayetler gelmektedir. Küçük *tendencia*'lar çoğunluğun kendi fikrini dayattığı ve azınlığın belgelerini yeterince dağıtmasını güçleştirdiğinden yakınmaktadırlar. Çoğunluk gurubu olan *Articulaçao*'nun üyeleri ise, Troçkistlerin "parti içinde parti" olarak örgütlendiklerini, toplantılardan önce aralarında görüştüklerini ve küçük grupların etkinlik alanının geniş olduğu izlenimini bırakmak amacıyla seçimlerde hile yaptıklarını öne sürmektedirler.

Partinin kararları ve partinin genel tutumuna itaat sorunu ise, *Articulaçao* ile Troçkistler arasında gerilimi artıran bir konu olagelmiştir. Küçük guruplar, kimi zaman partinin, "öntoplantı"larındaki açık tartışmalar sırasında kabul edilmemiş politikaların gerçekleştirilmesi yönünde bir tutum içine girmektedirler. Bu tutum, İşçi Partisi içinde kısa süre önce parti disiplinini uygulamak konusunda bir tartışmaya yol açmıştır.

İşçi Partisi deneyim -ve politik iktidar- kazandıkça, genel politika oluşturmakta üyelerin katılımı sorunu, parti içinde sert tartışmalar yaratan çok önemli bir konu haline gelmiştir. İşçi Partisi'nin en fazla önem verdiği ilkilerden biri, karar oluşturma sürecine halkın doğrudan katılımını sağlayacak mekanizmaların yerleştirilmesidir. İşçi Partisi'nin programında halkın doğrudan oylarıyla seçilmiş belirli konularla ilgili yurttaşlar komitesinin oluşturulması ilkesi yeralır. Bu komiteler, kendilerini ilgilendiren alanların bütçe ile ilgili konularını saptamak ve politika belirlemek amacıyla kent yönetimiyle doğrudan çalışma içine girerler. İşçi Partisi, ayrıca, politikaların uygulanışını denetleyerek yardımcı temsil organları biçiminde semtlerde halk konseyleri seçilmesi isteminde bulunmaktadır.

Bu kurumsallaştırılmış doğrudan katılım programının uygulanmasıyla, partinin katılımının sınırları belirsizleştirilmiş olur. İşçi Partisi'nin bazı üyeleri, yurttaşlar komitesinin ve halk konseylerinin, özü de, yönetimlerin karar oluşturma sürecinde, üyelerin katılımını kurumsallaştıracak örgütler olması gerektiğini savunmaktadırlar. İşçi Partisi tarafından seçilmiş bütün belediye başkanları, bu tür halk yönetimi anlayışına karşı çıkmışlardır. Bu belediye başkanlarını, partinin birçok üyesi desteklemiştir. Zira, bu üyelere göre, bir kez belediye başkanı olarak seçildikten sonra, bu kişiler, sadece İşçi Partisi'nin üyeleri için değil, belirli bir kentin ***bütün halkını*** temsil edeceklerine dair yemin etmektedirler. Bundan dolayı halk konseylerinin ve yurttaşlar komitesinin sadece parti tarafından denetlenmesine izin verilmesi gerektiğini öne sürmektedirler. Bu yorumla, ***halk yönetiminin, yönetime halkın katılımı***, sadece tek bir partinin aracılık etmediği doğrudan vatandaş yönetim ilişkisinin kurumsallaştırılması amaçlanmaktadır. İşçi Partisi'nin bütün kent yönetimleri içinde, politik yetki sorunlarından dolayı, bu konu, çok ciddi ayrılıklara yol açmış, parti içi çatışmalar yaratmıştır.

Sonuç

Brezilya İşçi Partisi toplumsal hareketlerin içinden doğmuştur. Parti, hem kentsel hem de kırsal alanlarda halkla ve işçi sınıfı örgütleriyle çok sıkı bağlar kurmuş bulunmaktadır. Ancak, Brezilya'daki toplumsal hareketler politik partiler karşısında (vis-a-vis) özerkliklerini korumaya kararlıdırlar.Örneğin 15 milyon işçiyi temsil eden ***Central Unica dos Trabalhadores***, İşçi Partisi ile sıkı bir ilişki sürdürmektedir. Ama Parti, bu örgütü tekeli altına almamıştır. Bazı bölgelerde, örneğin, Rio de Janeiro ve Rio Grande do Sul'da Brizola'nın partisi, ***Central Unica dos Trabalhadores*** üzerinde hegemonya kurmuştur.

Sadece işçi sınıfının sorunlarıyla değil, kadın sorunu, siyahların bilinç düzeyi ve çevre ile ilgili sorunlarla da ilgilenen toplumsal hareketler, İşçi Partisi dışında özerk bir şekilde örgütlenmektedirler. Bu hareketlerin mensupları iki yönlü militanlık yapmaktadırlar. Bir yandan İşçi Partisi'nin bütün düzeylerinde çalışırken, bir yandan da partinin programının oluşturulması ve yönetim politikasının hazırlanmasında büyük bir etkide bulunurlar. İşçi Partisi, kısa süre önce kurulmuş olduğu halde, son derece önemli kentler için (Sao Paulo, Santos ve Fortaleza) üç kadının belediye başkanı seçilmesini sağla-

mıştır. Brezilya tarihinin ilk siyah kongre üyesinin seçilmesi de parti tarafından gerçekleştirilmiştir. İşçi Partisi ile bağlantı içinde olan bu hareketlerin varlığı, partinin bazı yenilik getirici önerilerde bulunmasını, ilerici yasa tasarılarının kabul edilmesini sağlamaya çalışmasını ve 1978 tarihinde yeni bir anayasanın kabul edilmesini olanaklı kılmıştır. Bu hareketler İşçi Partisi'nin politikasını ***biçimlendirirler***. Ancak, partinin yönetimi karşısında bağımsız ve özerk konumlarını korurlar.(5)

İşçi Partisi'nin ademi merkeziyetçi yapısı demokratik sosyalizm ilkesiyle tutarlıdır. Çünkü parti için, araçlar da amaç kadar önemlidir. Demokratik ve sosyalist bir toplumu, otoriter bir örgüt yapısıyla kurmak olanaksızdır. İşçi Partisi'nin en önemli özelliklerinden biri, parti içindeki farklı ***tendencia***'lar arasında tartışma ve rekabetin oldukça fazla olmasıdır. Ancak, İşçi Partisi, parti disiplini sorununu tamamen çözememiştir. Genel kabul gören ilke, önemli bir politik tutum ya da strateji konusunda bir kez karar alınınca bütün ***tendencia***'ların bu karara saygı göstermeleri, onu açıkca savunmaları ve birlik içinde gerçekleştirmeye çalışmalarıdır. Ama, her zaman bu ilkeye uyulmamakta, bazı gruplar, kendi bildikleri gibi davranmakta, bu İşçi Partisi ve partinin seçilmiş temsilcileri için büyük güçlüklere yol açmaktadır.

"Demokratik merkeziyetçilik"in katı kurallarına girmeden, parti disiplininin nasıl uygulanabileceği İşçi Partisi'nin en büyük sorunu olagelmiştir.

Parti'nin belki de en önemli tarihsel rolü, Brezilya'da işçi sınıfının yetki sahibi yapılmasıdır. İşçi Partisi'nin en etkin üyelerinden olan Paulo Freire, ezenlerin ezilenler üzerindeki olumsuz bilinçlerinin etkileri üzerinde sık sık durmuştur. Eziler insanlar, kimi zaman kendilerine ezenlerin bakış tarzıyla bakmakta ve bundan dolayı, seslerini çıkaramadıkları ve yetki sahibi sahibi olmadıkları için kendilerini aşağılanmış hissetmektedirler. İşçi Partisi'nin ademi merkeziyetçi yapısı, Brezilya'daki milyonlara ezilen insanın tartışmalara aktif biçimde katılabilmesini, kendine güven duygusu kazanmasını ve sorunlarını dile getirebilmesini ve böylece yetki sahibi olmasını sağlamıştır. Bu şekilde yetkilendirme, ezilenlere, tarihi,kendi avuçları içine alma ve kendilerini ezen politik, ekonomik ve toplumsal yapıları kolektif olarak değiştirebilecekleri inancına ulaştırmaktadır. Bu, baştan başa tarihsel boyutları olan devrimci bir dönüşüm olmuştur. İşçi Partisi'nin Brezilya işçi sınıfının kurtuluşu doğrultusunda gerçekleştirdiği en kalıcı katkısı budur.

Brezilya'daki İşçi Partisi deneyimi herhalde başka ülkeler için de önemli bir deneyimdir. Kaynağını halktan alan bir toplumsal hareket içinden doğmuş olan bir politik partinin, bütün partiler gibi politik iktidarı elde etme nihai amacını gözden kaçırmadan, dinamik esnekliğini sürdürmesini sağlayacak düzeyde bir genel demokratik yapıyı koruyabilmesi oldukça anlamlıdır. İşçi Partisi'nin henüz çözümlenmemiş birçok sorunu bulunmakla birlikte, ortaya çıkardığı deneyim ve politik iktidar uygulaması son derece yüreklendirici ve yenileştirici olmuştur. Katılımcı demokrasi ilkesini yaşama geçirmeye çalışan parti, temsili demokrasi anlayışını genel politikaya doğrudan katılım sağlayarak genişletebilmiştir.

Ayrıca, İşçi Partisi'nin demokratik sosyalizm anlayışı, işyerinde demokrasi, işçi denetimi ve işçi hükümet ilişkileri gibi konularda tartışma yapabilecek yeni arenalar açmaktadır. Lula'nın Cumhurbaşkanığı seçimi öncesinde televizyonda yapılan bir tartışma sırasında bir muhalifinin yönelttiği soruya gülerek verdiği yanıtta belirttiği gibi, "İşçi Partisi Sovyetler Birliğinde cereyan eden gelişmelerden hoşnuttur. Parti, glasnostu, Gorbaçov'dan da önce, kurulduğu günden itibaren uygulamaktadır."(6)

Politik iktidara ilişkin sorunlara yeni çözümler getirilmesi yurttaşların genel politik oluşturma sürecine katılımında yeni mekanizmaların bulunması, önemli konularda halkın yöneticisi, aracısı ve eğitimcisi olarak hizmet vermek gibi alanlarda, İşçi Partisi deneyimi, yeni toplumsal ve politik örgütlenme örneklerinin ete kemiğe bürünmesini sağlamıştır.

Dipnotlar

(1) Maria Helena Moreira Alves Brezilya'da Rio de Jenairo Eyalet Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi öğretim üyelerindendir. İşçi Partisi'nin kurucularından olan Alves, 15 milyonu aşkın işçiyi temsil eden Brezilya'nın sol sendika fedarasyonu olan ***Central Unica dos Trabalhadores***'in eğitim dairesinin aktif bir üyesidir.***State and Oppesition in Military Brazil*** (Austin University of Texas Press, 1986) adlı bir kitabı vardır.

(2) Partido dos Trabalhadores: Declaracao Politica, "Sao Bernardo do Campo, October 13, 1979. Margerat Keck'in ***Change from Below:*** *The Workers Party in Brazil's Transition to Democracy* adlı kitabından alınmıştır.

(3) Brezilya'da sendikal hareketin tarihinin bu yönü

ve hareketin özerklik arayışı için bkz. Edward Epstein'in *Labor Autonomy and the State in Latin America* (Winchester, Mass: Unwin Hyman,1989) adlı kitabındaki "*Trade Unios in Brazil: A Search for Autonomy and organization*" adlı makelem.

(4) Margaret Keck, *Change from Below* adlı eserde, birçok İşçi Partisi üyesinin *nucleo*'ların iyi çalışmaması ve özellikle, parti belgelerinin dağıtımının yeterli düzeyde yapılamamasına ilişkin yakınmaları ele almaktadır. İkinci sorun, bence *nucleo*'nun karar alma mekanizmasına katılımı ile ilgili en önemli sorundur. Brezilya'nın her yanına sınırlı kaynaklarla parti belgelerinin gereken düzeyde dağıtılması aslında zor bir iştir. İşçi Partisi içinde kısa süre önce yapılan tartışmada ademi merkeziyetcilik uygulamasının zorunlu olduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

(5) İşçi Partisi'nİn toplumsal hareketle ilişkileri konusunda daha geniş bilgi için bkz. "*The Workers Party of Brazil: Building Struggle from Grassroots*" Bu makalem Willam K Tabb'ın *The Future of Socialism* (New York Monthly Review Press,1990) adlı kitabında yer almaktadır.

(6) Polonya'daki Dayanışma hareketini ilk destekleyen Latin Amerika'nın büyük sol partileri arasında Brezilya İşçi Partisi de yer alır.

NOT 1- Alves'in bu makalesi Monthly Review' un Eylül 1990'da yayınlanan 42. sayısında yer almıştır. ■

KİT'LERİ NE YAPMALI?

Asaf Savaş Akad

(SBP İstanbul İl Merkezinde yapılan söyleşinin bant çözümleridir. Söyleşi sırasındaki sorular yazılmamış, konu ile ilgili olmayan soru ve bunlara verilen ara cevaplar kaydedilmemiştir.)

KİT'lerin ne yapılacağı konusuna girmeden önce, ekonomiyle ilgili birkaç şey söylemek istiyorum. Uzun süredir çeşitli tabulara, putlara karşı, özellikle de solun tabu ve putlarına karşı mütevazi şekilde mücadele veren bir iktisatçıyım. Solun genelde iktisata bakışında büyük bir yetersizlik ve eksiklik olduğu kanısındayım. 1976'da Birikim'de çıkan "Sosyalist Toplumların Analizi ve Tarihi Maddecilik" adlı makalemde eleştirimin ipuçlarını bulmak mümkündür. Daha sonra, 1980'de "İktisadi Analiz" kitabımı yazdığımda o ipuçlarını hiç değilse benim için tutarlı bir çerçeve içinde sunma imkanım oldu. Maalesef kitap öğrenciler dışında fazla kimseye ulaşamadı. Ekonomi biliminin zorladığı teknikleri orada bir ders kitabı olmasına rağmen kullanma zorunda kaldım. Yani, söylediklerimiz çok teknik bir dil içinde kaldı. Ama neticede bugün söylediklerimizin hepsini 70'lerin sonunda yazdık. Hiç olmazsa, "ben yazmıştım" deme fırsatını veriyor bunlar.

Solun en zayıf olduğu alan ekonomiydi. Bunun kökenlerinin Marks'ta olduğunu düşünüyorum. İlk ben düşünmedim. Başka marksistlerin bunu daha evvel görmüş olduğunu gördüm. Büyük ölçüde onlardan öğrendim. Marks, bir şekilde tarihsel maddeciliği Ricardo'ya teslim etmiştir. Das Kapital'deki emek-değer teorisini kasdediyorum. Tarihi maddecilik, Ricardo'nun zamansız, tarihsiz, mekanik değer teorisine, Smith'de başlayan ama Ricardo'da billurlaşan bir formel yapıya teslim edilmiştir. O andan itibaren, aslında hepimiz tarihi maddeciliğin özünü iktisat zannederken, marksist iktisat tarihi maddecilikten kopmuş ve karnından konuşan bir formalizmin içine düşmüştür. Dolayısıyla Marks'tan kaynaklanan bu yetersizlik ve hata ondan sonraki bütün solcuların, özellikle kendine Marksist-Leninist diyen solcuların üstlerinde taşıdığı bir yük oldu. "Sol" ekonomiyi anlamıyordu. Üstelik en iyi anladığı şeyin ekonomi olduğunu zannederken ekonomiyi hiç anlamıyordu.

Kıyamet de buradan kaynaklanıyor. Bir şeyi anlamadığınızı bilirseniz bu kadar ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmazsınız. Ama çok iyi bildiğinizi zannederken hiç anlamıyorsanız ciddi sorunların çıkması kaçınılmazdır. Ve sorunlar çıktı. İşte çıktığında ne biçim aldığını, nasıl çıktığını yakın geçmişten anlıyorsunuz, izliyorsunuz. Dolayısıyla, bir profesyonel iktisatçının, yani iktisadı iyi bilen bir adamın aynı zamanda solcu olmasının getirdiği bir açmaz vardır. Hiç

değilse benim uzun süredir yaşadığım bir açmaz. Ya solcu olduğum için iktisattan bildiklerimi unutacağım, ya da, eğer kendime solcu demeye devam ediyorsam, iktisatçı olduğum için solla çelişkiye düşeceğim. Gördüğüm kadarıyla iktisatçıların büyük bölümü bu açmazdan sıkılıp ya iktisatçılıklarını ya da solculuklarını bırakıyorlar. Çok ender olarak, hem iktisatçı hem de solcu kalmakta ısrar eden az sayıda insana rastlıyoruz. Ben maalesef bunlardan biriyim. Yani hala hem iktisatçı, hem solcu olduğunu iddia eden ve bunu istikrarlı bir şekilde yapanlardan biriyim.

Solun çıkış noktası nedir? Önce onu görelim. 19.uncu yüzyıl ortasında bakıldığında insanlık tarihi büyük bir dönüşüm geçirmiş ve özel mülkiyet diye birşey ortaya çıkmış. Özel mülkiyetle beraber fevkalade rahatsız edici ekonomik eşitsizlikler belirmiş. Kapitalizmin, inanılmaz bir hakkaniyetsizlikler ve eşitsizlikler medeniyeti olduğunu görüyoruz. Bir yandan toplumda müthiş bir verimlilik artışı var, büyük zenginlik üretiliyor, diğer yanda bu artan üretim inanılmaz bir hakkaniyetsizlik ve eşitsizlikle insanlar arasında dağıtılıyor. Özel mülkiyetle beraber büyük bir haksızlık ortaya çıkıyor. Artı, o ana kadar insanoğlunun alışık olmadığı bir başka şey daha geliyor kapitalizmle birlikte. Ekonomide bir otorite yok. Sanki anarşi gibi bir durum. Yani bir şeyler oluyor da bunları kimin yaptığı belli değil. Piyasa dediğimiz sürein sonucu bu.

Sol, 19.uncu yüzyılda ve 20.inci yüzyılın başlarında, çevresinde olup bitenlere bakıyor bunlara haklı olarak karşı çıkıyor. Yani, burada haksız yada yanlış diyeceğimiz bir durum yoktur. Öyle bir dünya düşünün ki, bir tarafta inanılmaz zenginlik üretiliyor, çünkü toplumda verim artmış, fakat nüfusun % 90'ı bu verim artışından hiç bir şey almıyor. İnanılmaz bir zenginlik üretiliyor, fakat bu zenginlik küçük bir zümrenin elinde kalıyor. Bu kadarla da kalmıyor. Ortada, israfa yol açtığı, irrasyonel olduğu düşünülen bir süreç de var. Hakkaniyet hissi olan, ahlaki değerleri olan insanlar bu yanlışa karşı çıkıyorlar. Bu tavır koyanlar arasında Marks ve Engels de var. Yalnız onlar değil. Başkaları da var. Ama, Marks, bu tepkinin oluşmasının önemli bir anına raslıyor.

Ne diyorlar? Mademki özel mülkiyet bize bunu veriyor, hakkaniyetsizliği, eşitsizliği, akıl dışılığı veriyor, yerine ne koyalım diye soruyorlar. Doğallıkla, bunun karşısına ekonomiye toplum denetimini koyalım cevabını veriyorlar. Çünkü piyasa demek, ekonomi toplumun denetimi dışında kaldı demek. Kimin denetlediği belli değil piyasayı. Toplum bunu denetimine alsın. Toplumu kim temsil eder? Devlet. Demek ki, toplumu temsilen devlet ekonomiye el koyarsa sorun çözülür, özel mülkiyetin yerini devlet mülkiyeti alır diye düşünülüyor. Devlet mülkiyeti, hiç olmazsa özel mülkiyet kadar üretim güçlerini yani teknolojiyi geliştirir. Üstelik özel mülkiyetin hiç yapamayacağı bir şey daha yapar; artan verimi hakkaniyetle dağıtır. İkincisi, piyasada ne idüğü belirsiz anarşik süreç yerine bilinçli, akılcı bir yönetimi, planlamayı getirir. Devlet mülkiyeti ve planlama bu çerçevede ortaya çıkıyor. İlk bakışta bu mantığa itiraz etmek çok zor duruyor.

Peki, bu mantığa itiraz etmek zorsa Sovyetler Birliği niye çöktü? Demek ki, mantıkta bir şeyler yanlış. Niyet doğru belki de. Gözlem de doğru. Özel mülkiyet 19.uncu yüzyıl sonu 20.inci yüzyıl başında gerçekten inanılmaz bir sefaletle inanılmaz bir zenginliği bir arada üretiyor. İnanılmaz bir akıl dışılığı üretiyor. Bu gözlem doğru. Bunun çözümünün toplumun bir şekilde ekonomiye müdahale etmesi olduğu önerisine de fazla itiraz etmek zor. Toplum, kendisini temsil eden bir araç, bir kurum aracılığı ile buna müdahale etmeli. Bu da doğru. Peki nerede hata oldu?

Bence hata toplumun ekonomiye müdahalesini devlet mülkiyeti ile eşitlerken yapıldı. Dikkatle bakınca, arada mantıken kopukluk olduğunu hemen görebiliriz. Zaten "toplumu temsil" kavramının sizi ille devlet mülkiyetine götürmeyeceğini iktisatçı olarak bilirsiniz. Neyse, neticede devlet mülkiyeti bir fiyasko oldu. Çocuğun adına koymak lazım. Özel mülkiyete kıyasla, kaynakların kullanımı ve teknolojinin yaratılmasında etkinlikten uzak olduğu görüldü. Bunu teorik olarak da kanıtlamak mümkün, fiilen de böyle oldu. Sadece bir yerde de değil. Devlet mülkiyetinin kötü işletilmesi için mutlaka diktatörlük olması gerekmiyor. İlle proletarya diktatörlüğü veya solcu ya da sosyalist olması gerekmiyor. Kimin elinde olursa olsun devlet mülkiyeti kaynak üretemedi, israf etti. Birinci gözlem bu.

İkinci gözlem, kaynakları merkezden dağıtma deneyimi yani toplumu temsil eden -bir an için temsiliyet ilişkisinin var olduğunu düşünelim- kurumun bu işi yapamadığı anlaşıldı. Onun da teorik nedenleri vardı. Yani iktisatçı olarak neden yapamayacağını önceden öngörmek mümkündü. Öngörüldü de. Bir sürü iktisatçı öngördü. Dolayısıyla bizim meslek iyidir. Bu olup bitenlerin hepsini iktisatçılar öngördüler, teorik olarak, ampirik değil. Kendi mesleklerinin, kendi bilimlerinin temel varsayımlarından hareketle bazı şeylerin olacağını hem devlet mülkiyeti, hem planlama için öngördüler. Teknoloji üretilemedi, dolayısıyla zenginlik üretilemedi ve bu arada gelir dağılımının da, bir yokluk toplumunda devlet mülkiyeti çerçevesinde aslında düzelmediği anlaşıldı. Çünkü gelir dağılımı tanım icabı üretimin bölüşülmesi demek. Üretim yetersiz kalırsa istediğiniz kadar eşit paylaştırmaya çalışın, öyle mekanizmalar oluşuyor ki yeniden imtiyazlar oluşmaya başlıyor. Kıtlığın paylaşımında gücü elinde tutan birileri mutlaka kıtlıktan daha az pay almayı yani varolan üretimden daha çok pay almayı becerebiliyorlar.

KİT'lere bence bu açıdan

bakmamız lazım. İşletmecilikte, Bilanço ve Kar-Zarar hesaplarını incelerken, son satırdaki rakamla başlarsınız. Orada kar yada zarar vardır. Biz de son satırdan başlarsak, KİT'lerin özelleştirilmesini talep etmek zorundayız. Eğer ekonominin dinamizme kavuşmasını, gelir dağılımının düzelmesini, -Türkiye açısından daha da önemlisi- Türkiye'nin demokratikleşmesini istiyorsak, sosyalistler olarak KİT'lerin devletin elinden alınmasını, özelleştirilmesini savunmak zorundayız. Yani, reformcular olarak, statükoyu beğenmeyen, Türkiye'nin bugünkünden -siyasi kriterde- daha demokratik, -ahlaki kriterde- gelir dağılımının daha düzgün, -etkinlik kriterinde- daha hızlı büyüyen, çağdaş teknolojiyi üreten, üstün teknolojiye geçen bir ülke olmasını istiyorsak, velhasıl reformcular olarak ülkemize "daha iyiyi" yakıştırıyorsak, KİT'lerin özelleştirilmesini talep etmemiz lazım. Polonya atasözü vardı: "Sosyalizm, kapitalizmden kapitalizme giden meşakkatli bir yoldur" diye. Bizim için de devletçiliği öyle görmek lazım; kapitalizmden kapitalizme giden sıkıntılı yol.

Peki, diyeceksiniz ki bunu Demirel'de, İnönü'de söylüyor. Dolayısıyla, en has devletçiler özelleştirme programları imzalıyorlar. Olabilir. Bu bizi korkutmamalı. Nasıl özelleştirilmeli konusuna girmek istemiyorum. Soru-cevap bölümünde daha somut tartışmalara gireriz. Buradaki amacım genel bir çerçeve çizmekti. Genel olarak KİT'ler özelleştirilmelidir ve bu sosyalistlerin talebi olmalıdır diyorum. Acilen demokrasi istiyorsak, gelir dağılımının düzelmesini istiyorsak, çağdaş teknolojiyi üreten bir ekonomi olmasını istiyorsak KİT'ler özelleşmelidir. Yani üç ilke itibariyle, bizi sosyalist yapan üç temel ilke itibariyle KİT'lerin özelleşmesini talep etmemiz lazım. Bu kadar.

"Peki, özel mülkiyete karşı idik ve yerine devlet mülkiyetini getirmiştik; şimdi devlet mülkiyetine de karşıyız ve özel mülkiyetçi olduk; bizim o zaman liberallerden farkımız ne?" diyorsunuz. Haklısınız. Tutumumuzu netleştirmek zorundayız. Bence solu tanımlayan, muhafazakarlığa, statükoculuğa karşı reformculuk ve yenilikçiliktir. Dolayısı ile varolanın ötesinde bir şeyleri, bir projeyi savunmalıyız. Kapitalist özel mülkiyeti kayıtsız şartsız kabul etmek, Amerika'da yada Batı Avrupa'da bugün var olan ekonomik yapılarla yetinmek değil hedefimiz. Liberallerle ayrışma noktasını burada görüyorum.

Ben ekonomide öz yönetimciyim. Özel mülkiyet ya da bireysel mülkiyet çağdaş teknolojinin, tarım sonrası teknolojinin, sanayi teknolojisinin var olduğu toplumlarda fiilen kapitalist mülkiyet biçiminde tezahür etmiştir. Çıkışında böyle tezahür etmek zorundadır da. Bunu Marx'da söylemiş. Buna itirazımız yok. Ama şu soruyu kendimize sorabiliriz gibi geliyor bana. Bizim yola çıkış hedefimiz özgür ve eşit insanların iradi birliklerinden oluşan bir toplum. Bunu ekonomideki hangi süreç bozuyor? Bu sorunun cevabının ücretli emek kavramı olduğunu görürüz.

Bir insanın ücret karşılığı çalışması demek çalıştığı işin riskini taşımaması, daha önemlisi çalıştığı işle ilgili olarak kararlara da katılamaması demektir. Katılamıyor çünkü sorumluluğu paylaşmamış. Demek ki, sosyalizmin temsil ettiği insanlık projesi olarak özgür ve eşit insanlar toplumu vizyonu ile kapitalist mülkiyetin çelişki noktası, ücretli emek kategorisidir. Bizim iktisatçı olarak aramamız gereken şey, "ücretli emek kavramını nasıl kaldırırız" olmalıdır. Yani nasıl bir mülkiyet biçimi koyalım ki çalışan -ki bunun da altını çizmek gerek; insan karmaşık bir mahluk, iktisadi, kültürel, siyasi faaliyeti var; biz yalnız iktisatla sınırlıyoruz; tek boyutunu alıyoruz- iktisadi faaliyetlerinin sorumluluğunu kendisi taşısın. Kararlarını da kendisi versin. Yani ücretli emeği ortadan kaldıracak bir mülkiyet biçimi, bir üretim ilişkisi bulalım.

Devlet mülkiyetinin başarısızlığı da burada. Ücretli emeği ortadan kaldıramıyor. Hep yönetenler/yönetilenler ayışmanısı taşıyor içinde. Merkezi planlama bunu hiç kaldıramıyor. Ben hala sosyalist idealin geçerliliğine inanan, şu ara sayıları kelaynaklar gibi azalan, korumaya alınması gereken insanlardanım. Yani özgür ve eşit insanların iradi birliğinin mümkün olduğuna inanıyorum. Bunun ekonomik düzeyde örgütlenmesinin de tek biçimde olacağını düşünüyorum. Bu öz yönetimsel firmadır. Bu yeni bir kavramdır. Çünkü, reformcu, yenilikçi, sol güçler devlet mülkiyetine takılarak yanlış trene bindikleri için yanlış trenin götürdüğü uçuruma düştüler. Başka biçimler aranmadı. Kapitalizmin tutucu güçlerinde böyle bir arayışı olmasını herhalde beklemiyorsunuz.

Solcular, gerçekten devrimci olan mülkiyet biçimini aramayı reddettikleri için öz yönetimsel firma yeni ortaya çıkmış bir kavram. Kısaca ana hatlarını vermek istiyorum. Öyle bir dünya düşünün ki, bir firmada çalışanların tümü o firmaya ortak ve tüm ortaklar firmada çalışıyor. Yani bir yerde çalışmak için mutlaka ortak olmak lazım, ortak olmak için de mutlaka çalışmak lazım. Çalışmayanlar ortak olamıyor, ortak olmayanlar da çalışamıyor. Bu bir müşterek mülkiyet türüdür fakat özel mülkiyetin bir alt kategorisidir. Devlet mülkiyeti değildir. Mülkiyet toplumsallaşmıştır fakat devletleşmemiştir.

Ücretli emek ortadan kalkmıştır ama bireysel inisiyatif ortadan kalkmamıştır. Diyelim ki biz 5000 kişinin çalıştığı bir öz yönetimsel firmada 30-40 kişi bir bölümde çalışıyoruz. Bakıyoruz ki bir bölüm kötü çalışıyor. Daha iyi bir şey yapılabilir ama geri kalanları ikna edemiyoruz. Ayrılıp kendi firmamızı aynı kurallarla kurup gereken yeniliği yapabiliriz. Bireysel insyatifi çeşitli düzeylerde alabilme imkanı var. Şirket bizim olduğuna göre yöne-

ticilerimizi biz seçiyoruz. Çünkü bizden başka patron yok. Ama yöneticilerimiz de bizi çalıştırmak zorunda, bizden başka işçi de yok. Bu konuda küçümsenmeyecek araştırma yapılmıştır, teorik bilgi birikimi vardır. Ayrıca dünyanın bu konudaki bir numaralı uzmanı da bir Türk'tür. Boğaziçi Üniversitesinden Profesör Murat Sertel Dünya Özyönetim Derneği Başkanlığını yaptı.

Bence geleceğin mülkiyet biçimi, reformu güçlerin, daha düzgün, daha güzel, daha özgür bir dünya savunan insanların ekonomide savunacağı mülkiyet biçimi üç aşağı beş yukarı bu olacak. Somutta bu yönde bir çok adımlar atıldı. Tabi ki kapitalizmin, büyük sanayinin çok sevmediği bir mülkiyet biçimi. Tabi ki eskiden farklı olarak şunu biliyoruz; teorik olarak iyi duruyor ama uygulamada bir sürü sorun çıkabilir. Eskisi gibi, bu vardır, böyledir, sorunsuzdur demiyoruz. Ama burada bir umut var. Prensipler itibariyle bizim prensiplerimizi tutuyor, hedeflerimizle tutarlı. İktisat bilimi itibarıyla da fizibl gibi duruyor. Ama uygulamada ne tip sorunlar çıkar bilmiyoruz. Belki bize çok güzel geliyor ama insanlar böyle yerlerde çalışmaya başladıklarında "aman ben sorumluluk istemem, ben ücretimle çalışırım" diyecekler ve bizim sosyalist hayalimiz bir kez daha tökezleyecek. Ben inanmıyorum ama olmaz da olmaz.

Bir başka soru, acaba Türkiye de özyönetimci firma denenebilir mi? Bence denenebilirdi ama savunan olmadığı için denenmeyecek. Şu anda KİT'leri özelleştirecek ekipler belli. Demirel'in bu işlerle ilgilenmesi hayal. SHP'de devletçi bir parti olduğundan bu ilkelerine ters düşüyor. Ben biraz ajitasyon yapmaya çalıştım ama doğrusu sol kamuoyunda da bir etki yarattığını söylemek zor. 80'li yılların başında, Yeni Gündem'de Murat Sertel'le özyönetim üstüne yapılmış çok güzel bir söyleşi vardır. Yani 1983'te bunu Türkiye'nin gündemine getirmeye çalıştık. Ama gazı kaçmış gazoz gibi oldu. Kimsenin ilgisini o gün de çekmedi, bu gün de çekmiyor. Ama eninde sonunda çekecek diyorum. Pesimist değilim.

Özyönetim diyince akla Yugoslavya geliyor. Bu konuya açıklık getirmek istiyorum. Yugoslavya'da özyönetim yoktu; olamazdı. Çünkü demokrasi ve sivil toplum yoktu. Özyönetim bir özel mülkiyet türü, dolayısıyla özel hukuku, sivil toplumu ve demokrasiyi içeriyor. Demokrasinin, sivil toplumun olmadığı yerde sosyalizm olamaz, özyönetim de olamaz. Ne zaman demokrasi, sivil toplum, özel mülkiyet olur, özel mülkiyetin bir varyantı olarak özyönetim olur.

Özerkleştirmeye gelince, bence bu kavram Kemalist devletçilerin özelleştirmeye karşı geliştirdikleri bir çözümdür. Kastedilen, devlet şirketlerinin özerk hale getirmesidir. Yani benim vergimle oluşan bir kuruma, beni temsil eden hükümet karışmayacak! Mantık özünde yanlıştır ve demokrasi ile de çelişir. Olsa olsa korporatisttir. Özerkleştirme, devletçiliğe bir yeni makyaj operasyonudur.

Gelelim KİT'lerin satılması anlamında özelleştirmeye. Ben buna karşıyım. Bu mal benim. Çünkü benim paramla, benim ödediğim vergilerle kuruldu. Şimdi bana deniyor ki, "ben bunu senin paranla yaptım ama sen bana bir daha para ver ben bunu sana vereyim"... KİT'ler zaten vatandaşın ödediği vergilerle yapılmamış mıydı? Böyle şey olmaz. Benim, tabana yayılma kosunundaki önerim şudur. Bunlar madem ki bizim, vatandaşların, o zaman malımızı bize iade edin. Piyasada alınıp satılabilir mal üreten KİT'leri ikiye bölerek aynı şeyleri üreten, rekabet eden iki dev holding kurun. Sonra hisseleri bir tarihte seçme hakkına sahip vatandaşlara eşit dağıtın. Mal bizim, bize geri gelsin. Devletle ilgisi kalmasın.

Diyelim ki 30 milyonda biri benim. Biz bunu devletten iyi yönetiriz. Parasız pulsuz bana iade edin. Yani nasyonalizasyonun tersi toplumsallaşmadır. Toplum bir kere bunun fiatını zaten ödemiştir. Hangi yüzle ikinci defa para isteniyor. Çünkü satarlarsa gelir elde edecekler. Vergi kaçıranlar 5-6 yıl daha vergi kaçırmaya devam etsin istiyorlar. Devlet mükelleften vergi alacağına KİT'leri satacak. Benim söylediğim Kanada'da uygulandı. Hükümet holdingi kurdu ve aniden birgün KİT'ler özel mülkiyet oldu. Yani Vehbi Koç'a da, çobana da aynı miktar hisse verildi. Karşılıksız olarak verildi. KİT'ler zaten onların olduğu için verildi.

Vatandaş hissesini satar; birilerinin kontrolüne geçer korkusu var. Buna da katılmıyorum. Bizim vatandaşımız hemen satmaz bunu. Ayrıca, satsa bile servet dağılımı düzelmiş olur. Benim önerim özelleştirme yerine halka iadedir. Benim malımı bana satma bence bir tür sahtekarlıktır. Karşı çıkılması gereğine inanıyorum. Topluma iade, satarak özelleştirme yerine bedava özelleştirmedir. Bu yöntem servet dağılımını düzeltir; devleti de vergi kaçıranlardan vergi almak zorunda bırakır.

Son olarak, özyönetime nasıl geçileceği sorusu var. Doğallıkla, kapitalizmden özyönetimci sosyalizme bir geçiş dönemi olmalı. Nasıl düzenlemeler yapalım ki, özyönetimci firmalar gelişsin, yaygınlığı artsın? Bunun cevabı henüz yok. Toplumun kendini temsil eden kurumlar aracılığıyla müdahale etmesi doğrudur. Ama bu ille devlet müdahalesi değildir. Sivil toplumu her an güçlendireceğiz ki toplum müdahale etsin. Bizim karşı çıktığımız nokta "toplumun müdahalesi" ile devlet müdahalesi arasında kurulan köprüdür. Ne yazık ki sol bu köprünün teorik ve ampirik geçerliliğini zamanında ve yeterince sorgulamamıştır. Bu yüzden sosyalizm yanlış raya girmiştir. Geçiş döneminde yasaklayıcı türden müdahaleler yerine teşvik edici türden müdahalelerin daha iyi sonuç vereceğini düşünüyo-

SOL İKTİSAT POLİTİKALARI ÜZERİNE

NAİL SATLIGAN

AZİZ ÇELİK: *Son yıllarda "Komuta ekonomisi" olarak adlandırılan "reel sosyalist" ekonomilerin çöküşünü yaşadık. Öteyandan 1950'li yıllardan 70'lerin ortasına kadar batıda geçerli olan sosyal devletçi Keynes'ci yaklaşımlar güç kaybetti. Neoliberal yaklaşımlarda bir yükselme yaşandı. Sol iktisat politikalarında genel bir durgunluk gözleniyor.*

Komuta ekonomilerinin başarısızlığını hangi noktalarda topluyorsunuz? Batıda neoklasik iktisadi yaklaşımların refah devleti yaklaşımı karşısında yükselişini neye bağlıyorsunuz? Sol iktisat politikaları sizce krizde mi?

NAİL SATILGAN: Ben sizin kullandığınız bir kelimeye itiraz etmekle başlamak istiyorum. Bu benim çok hassas olduğum bir konu; reel sosyalist ekonomilerin veya reel sosyalist toplumların çöküşü. Reel sosyalizm bu toplumları adlandırmak için kullanılacak deyimlerin bence en sakıncalısı. Şu basit sebepten ötürü; sosyalizmin ne olduğu konusunda kavramsal bir vuzuha kavuşmak lazım. Theatcher üçüncü kere seçilirken seçim vaadi "İngiltere'de sosyalizmin tasfiyesi"idi. Theatcher'a göre kendisi iki dönem muhafazakar iktidarın başında İngiltere'yi yönettikten sonra İngiltere'de hala sosyalizm vardı ve yeniden seçilmek için - sosyalizmi tasfiye etmek için seçmenlerden destek istiyordu. Kastettiği refah devleti uygulamaları, genel sağlık sigortası, sendikaların güçlü olması vs. idi. Bunlar Theatcher'in İngiltere'yi sosyalist olarak nitelemesine yetiyordu. Öte yandan, bir zamanlar Afrika sosyalizmi, Arap sosyalizmi gibi deyimler vardı. Dolayısıyla, biz marksistler olarak tartışırken sosyalizmin anlamı üzerinde hassas olmak durumundayız ve marksizmin özgün kaynaklarından sosyalizmin nasıl nitelenmiş olduğuna bakmak durumundayız. Sosyalizm, marksist literatürün hiç bir yerinde üretim araçlarının mülkiyetinin devletleştirilmesiyle özdeşleştirilmez Lenin'e göre sınıfların ortadan kalkmasıdır. Marx'ın "Gotha Programı'nın Eleştirisi"ne göre sosyalizm devletçi olamaz, meta ve piyasa ilişkilerinin varlığını sürdürmesiyle bağdaşmaz. Bunlar sosyalizm olarak nitelendirilen komünizmin alt evresi için geçerli olan özellikler. Bu durumda biz bu toplumların hiç birinin, hiç bir zaman sosyalist olmadığı sonucuna ulaşmak durumundayız, eğer marksist tanımlara bağlı kalacaksak. Zaten "reel sosyalizm" deyimi de bu toplumların gerçek anlamda sosyalist olmadığını ima eden bir deyim. Buradaki "reel" fiilen varolan anlamında değil aktüel olarak varolan sosyalizm anlamında bir deyim. Şimdi sosyalist olmayan bir reel sosyalizm sosyalizm de değildir. O bakımdan ortada bir çöküşün olduğu kuşku götürmez ama bu çöken sosyalizm değildi. Reel sosyalizm deyimi de kendi içinde çelişik bir terim. Çöken, kapitalizmi aşmış ama sosyalizme henüz ulaşmamış toplumlardı. Şimdi bu birinci nokta . Bizim parti programında gerçi reel sosyalizm deyimi ya hiç kullanılmıyor ya da çok geri planda, devletçi sosyalizm deniyor bu deyim de bence aynı zaafla malüldür. Demin söylediğim klasik marksist sosyalizm tanımı açısından devletle sosyalizm bağdaşmaz. Sosyalizm devletin ortadan kalkması demektir, sınıfların ortadan kalkması demektir. Devletin varolması henüz sosyalizme ulaşılmadığını gösterir. Dolayısıyla devletçi sosyalizm de terimlerarası bir çelişkidir. Bu toplumları devletçi sosyalizm olarak da nitelendirmemek gerekir. Bir kere dünyanın herhangi bir ülkesinde bundan sonra da herhangi bir sosyalizm projesinin başarılı olması çok zor. Çok büyük engellerle karşıkarşıya. Şimdi biz istediğimiz kadar bu toplumlar sosyalist değildir desek gene de geniş halk kitleleri önünde fazla inandırıcı olamayız. Sonuçta 70 yılı bulan bir deney var ve bu deney bu ülkelerin kendilerini resmen sosyalist olarak adlandırırken yaşandı. İnandırıcılığımız son derece zayıf bunu kabul ediyorum. Ama bir de biz bu toplumları sosyalist olarak kabul edecek olursak bu inandırıcılık zaafını daha da güçlendirmiş oluruz. Bu toplumlar ne reel

sosyalistti, ne de devletçi sosyalistti bunlar sosyalist olmayan geçiş toplumlarıydı ve bürokratik deformasyonlarla malüldü. Şimdi komuta ekonomisi deyimi üzerinde de durmak istiyorum. Ama bir tanımsal vuzuh açısından değil. İçeriksel - birşeyler

söylemek istiyorum. Şimdi bi tür toplumlarda merkezi planlama vardı. Bu merkezi planlama aşırı merkezileştirilmiş bir planlama idi. Ve dolayısıyla bu toplumların bu ekonomilerin birer komuta ekonomisi olarak adlandırıları çok yanlış değil. Yalnız merkezi planlamanın bugünü kadar bu bürokratik deformasyonla malül toplumlarda aşırı merkezi biçimler altında komta ekonomisi biçiminde yürütülmüş olması merkezi planlamanın mümkün tek biçiminin komuta ekonomisi olduğu anlamına gelmez. Bence bu toplumlar bürokratik bir deformasyona uğramış oldukları için bunlarda merkezi planlama bürokratik biçimlere büründü, komuta ekonomisi biçimine büründü. Eğer bürokratik deformasyonlara uğramamış olsalardı bu toplumlar merkezi planlamanın mantığından ileri gelen aşırı merkeziyetçilik, bir komuta ekonomisi kaçınılmaz değildir. Bunu iddia etmenin ne teorik ne de ampirik gerekçeleri vardır. Kronolojik olarak da bu böyledir. Mantıki olarak da. Biliyorsunuz Sovyetler Birliği'nde planlama 1917'de değil 1928'de başladı. Arada 11 yıllık bir süre var. Bu 11 yıllık süre içinde Sovyetler Birliği'de bürokratik deformasyon başlamış ve kronikleşmiştir. Dolayısıyla iktidari işçi sınıfının elinden gasp etmiş bir bürokratik tabaka kendi iktidarını sürdürmenin bir yolu olarak bu merkezi planlamayı bürokratik bir biçim altında kurdu, geliştirdi ve genişletti. Toplum üzerindeki tahakkümünü sağlamanın önemli bir aracı olarak gördü. S.B. deneyinde ve başka ülkeler deneyinde merkezi planlama bürokratlaşmaya bürokratik deformasyona götürmedi esasen varolan bürokratik deformasyon planlamanın bürokratik biçimlerde demokratik olmayan biçimlerde yürütülmesine yolaçtı.

A. ÇELİK: *Ekonomik politikanın iktisat politikalarının kendisinden bağımsız olarak siyasal süreçler sonucu mu oldu bu?*

N. SATLIGAN: Evet. Tastamam öyle. Sovyetler Birliği'ne bakalım Sovyetler Birliği'de bir komuta ekonomisi mantığı altında yürütülen faaliyetle, gerçekleştirilen eylem arasında sonuçları bugüne kadar hissedilen belki en felaketli uygulama tarımın zorla kollektifleştirilmesi olmuştur. Sanayinin gene zorlamalı ve aşırı hızlı bir tempoyla yürütülmesi olmuştur. Başka sayısız çarpıklıklar kesimler arasındaki çarpıklıklar, tüketim malları aleyhine, üretim mallarının aşırı vurgulanması vs. Bunların hiç biri merkezi planlamanın mantığının organik bir sonucu, ürünü değildir. Planlama demek sonuç olarak toplumun tasarruf ettiği kaynakların piyasadaki dalgalanmalara bırakılmaması önceden bilinçli olarak dağıtılması, kaynak tahsisi kararlarının apriori ve bilinçli bir biçimde verilmesi demektir. Şimdi apriori ve bilinçli bir kaynak tahsisi kararları dizisi planlama demekti. Ama böyle bir planlama sayısız biçimlere bürünecektir. Apriori-bilinçli kaynak tahsisi kararlarını bir diktatör tek başına verebilir, küçük bir bürokratlar zümresi halkın tercihlerini hiçe sayarak verebilir. Yahutta diyelim ki üretici konseyleri, tüketici konseyleri, yurttaş konseyleri, köylü konseyleri ve bunların demokratik bir biçimde merkezileşerek oluşturdukları bir primidal yapı verebilir. Birinci durumda yani bu kararların küçük bir azınlık tarafından hiçbir demokratik danışmaya başvurulmadan verilmesi durumunda planlama, totaliter, otoriter, keyfi olur. İkinci durumda merkezi planlama demokratik, özyönetimci, katılımcı olur. Şimdi bunun gerçekten demokratik, gerçekten özyönetimli, gerçekten katılımcı olabilmesi için geçmiş deneyimlere bakarak çıkardığımız bir sonuç bir kere politik rejim çok partili olmalıdır. Çok partililik burjuva partilerini de kapsamalıdır. Burjuva partileri derken kapitalizme geri dönüşü özel mülkiyetin ihyasını savunan partileri de kapsamalıdır. Çünkü sonuç olarak dediğim gibi kaynak tahsisinin piyasanın anarşisine bırakılması bilinçli olarak yapılması demek bu kaynak tahsisi kararları verilirken sayısız seçenekler arasında tercih yapmak olanağını ortadan kaldırmaz. Demokratik olabilmesi için çok çeşitli seçeneklerin toplumun önüne sunulması gerekir. Kendi içinde tutarlı seçenekler olması gerekir. Bunlar programlar demektir. Programları savunan toplumsal siyasal güçler adı öyle olsun veya olmasın partidir. Çok partili demokrasi olmalıdır mutlaka. Söz gelimi diyelim ki belli bir dönem için sanayileşmeye olanak veren bir tercih toplumun önüne sunulabilmelidir. Öte yandan diyelim ki halkın refahına ağırlık veren, tüketim mallarına ağırlık verilmesini, kaynakların daha çok o yöne tahsis edilmesini savunan alternatifler de toplumun önüne sunulabilmelidir. Mesela büyümeye ağırlık veren bir programla, mesela boş zamanların artırılmasını, daha az çalışılmasına öncelik veren bir program yine toplumun önüne sunulabilmelidir.

A. ÇELİK: *Mülkiyet biçimlerinde de bir çoğulculuğun bir çeşitliliğin varlığı ya da mülkiyet biçimlerinin yarıştırılması da bu siyasal çoğulculuğa bağlı olarak gündeme gelmiyor mu?*

N. SATLIGAN: Siyasal çoğulculuk merkezi planlamanın yürütülmesi için, üre-

tim araçlarının mülkiyetinin kamulaştırıldığı bir ekonomi için kaçınılmazdır. Mülkiyet biçimlerinin çoğulculuğu şunu demek istiyorum elbette mülkiyet biçimleri çoğul olmalıdır kooperatif mülkiyeti devlet mülkiyeti, kollektif mülkiyet vs. Ama özel mülkiyet mutlaka ilga edilmelidir. Özel mülkiyet toplumsal mülkiyetin hiç bir biçimiyle kalıcı bir biçimde, uzun süreli olarak yan yana var olamaz.Ama ben özel mülkiyetin varlığının politik demokrasinin varlığının önkoşulu olduğuna kesinlikle inanmıyorum. Tam tersinin geçerli olduğunu düşünüyorum. Yani gerçek bir politik demokrasi, demokratik özgürlüklerin sınırsız olarak varolması (tabi bir toplum içinde yaşamanın gerektirdiği asgari bir disiplin ihtiyacını dışarda tutarak) özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasına bağlıdır.

A. ÇELİK: *Şunu sormak istiyorum özel mülkiyetin ilgası bir ekonomik gelişim sürecinin sonucu mu olacak yoksa siyasal bir kararla mı? Ya da geçmiş deneyimlerle karşılaştıracak olursak özel mülkiyetin zorla ortadan kaldırılması, kollektivizasyon gibi uygulamaların sağlıksızlığını düşündüğümüzde özel mülkiyetinortadan kaldırılışı bir kendiliğinden gelişim süreci içinde mi olmalı yoksa siyasal çoğulculuğa rağmen özel mülkiyet yasaklanmalı mı?*

N. SATLIGAN: Özel mülkiyetin kaldırılması derken iki alan arasında çok titiz bir ayrım yapmak gerekir diye düşünüyorum; sınai özel mülkiyet ve tarımsal mülkiyet. Sovyetler Birliği'de tarımda yapılan zorla kollektifleştirme açıklıkla ortaya koymak gerekiyorki marksizmin bir gereği olarak yapılmış bir uygulama değil. Marksizmin o konuda söylemiş olduğu şeylerin inkar edilmesi pahasına yapılmış bir uygulamaydı. Bir yüz yıl önce Engels köylülerin zorla kollektifleştirilemeyeceğini bunun ancak gönüllü olarak gerçekleştirilebileceğini yani örnek kollektif işletmeler yaratılarak köylülerin buna ancak gönüllü olarak katılmalarının sözkonusu olabileceğini söylemişti. Stalin dönemindeki bürokrasi bunu kan dökerek zorbalıkla yapmayı tercih etti. Fakat sanayide özel mülkiyetin kaldırılması başka birşey. Kaldı ki tarımda büyük sermaye sözkonusu değil. Türkiye'de özellikle. Burada daha çok özel mülkiyet sahibi ama aynı zamanda kendisine emekçi olarak çalışan küçük ücretliler söz konusu. Tarımda, hizmetlerin

önemli bir kesiminde özel mülkiyetin hemen ortadan kaldırılması tabii söz konusu olmamalıdır. Bu yönde bir toplumsal talep de olmayacaktır. Fakat sınai özel mülkiyet başka birşey Sına özel mülkiyetin ortadan kaldırılması yolunda bir siyasi irade tecelli etmelidir. Bunun demokrasiye aykırı hiçbir tarafı yoktur. Unuitmayalım ki 1982 anayasası bile kabul edildiği koşulların bütün anti demokratikliğine karşın özel mülkiyetin toplum yararına aykırı olamayacağını savunur. Özel mülkiyet dediğimiz şey aslında emek gücünün sömürülmesiyle elde edilen birikmiş artı değerdir. Dolayısıyla buna toplumun el koymasının politik demokrasiyi zedeleyen hiçbir tarafı yoktur. Çünkü bir işçi devletinin politik demokrasisi mutlaka kapitalizmle geri dönmeyi savunan partilere açık olmalıdır yani kapitalizmle dönüş savunulabilmelidir ama özel mülkiyet ortadanh kaldırıldıktan sonra. Çünkü özel mülkiyet eşitsizlik demektir. Toplumdaki çeşitli sınıfların iktisadi güçleri arasında muazzam uçurumlar demektir. Bunun politik güce de yansıması kaçınılmazdır. Önce mülkiyet ve gelir dağılımındaki eşitsizlik ortadan kaldırılsın, herkes eşit olsun . Ozaman fikirler çarpışsın, politik platformlar ve programlar çarpışsın. Ama bugün sadece politik fikirler ve güçler çarpışmıyor, burjuvazi öze mülkiyetin verdiği güçten yararlanarak işçi hareketinin karşısına çıkıyor.

A. ÇELİK: *Sovyet deneyinin veya geçmiş sosyalizm deneyinin gösterdiği, mülkiyetle çalışanların ilişkilendirilmesi gibi bir problem var. Yani mülkiyete yabancılaşma gibi bir problem var. Şimdiye kadar yaşanan sosyalizm bunu çözemedi. Sanıyorum, bu problem hem kapitalizmde hem de uygulanan sosyalizmde en temel problemlerden biri. Bu problemin mülkiyetin Koç'tan devlete geçmesiyle de ortadan kalkabileceğini sanmıyorum. Bir yerde mülkiyetin kapitalist bir tekelden sonuçta bürokratik bir organa geçmesi söz konusu. Yani ekonomik kararları alanlar onların sorumluluğunu paylaşmıyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz? Kaümulaştırma ya da devlet mülkiyeti de bu sorunu gidermiyor.*

N. SATLIGAN: Ben mülkiyete yabancılaşma deyimi yerine emek sürecinin yabancılaştırıcı niteliğinin ortadan kaldırılması deyimini tercih ederim. Ama sizin ne demek istediğinizi anlıyor ve kaygılarınıza tamamen katılıyorum. Bunun çareşi bir kere üretim birimlerinin işçi denetimi giderek özyönetim kurumlarının elinde olması. Ama bu üreticilerin ekonomiye yabancılaşmasını ortadan kaldırmaya tek başına yetmez. Yugoslavya bunun çok açık bir örneğidir. Bu işletme düzeyindeki denetim veya özyönetim organlarının mutlaka merkezileştirilmesi de gerekir. İşletme çapında karar verdiğiniz zaman sizin dışınızda alınmış kararlarının

büyük tahditleri, belirleyiciliği altında kalıyorsunuz ve size kalan karar serbestisi, hareket alanı son derece sınırlı oluyor. İradeniz dışında belirlenmiş bir ekonomik gidiş içinde size ayrılan manevra alanı son derece dar oluyor. Bu üretim birimleri düzeyindeki özyönetim organlarının mutlaka makro ekonomi düzeyindeki kararların verilmesini de sağlayacak bir merkezi yapıya -tabii burada bir delegasyon, temsil, bir yetki devri kaçınılmazdır- kavuşturulması gerekir. Emek sürecinin yabancılaştıcılığının ortadan kaldırılmasının çaresi bu. Üretim temelinde demokrasi ve bu temel üzerinde yükselen ve ekonominin makro düzeyde de yönetimini içeren bir özyönetim, demokratik katılımcılık.

A. ÇELİK: *Bu söylediğiniz devlet mülkiyetini de özel kapitalist mülkiyeti de dışlayan bir mülkiyet biçimi herhalde. Mülkiyetin devlette ya da devletin organlarında, siyasal karar süreçlerinin etkisinde bulunduğu koşullarda sanıyorum yabancılaşma sorunu çözülemez bir sorun.*

N. SATLIGAN: Bu bir devlet mülkiyetidir. Yani her bir üretim aracı o üretim aracıyla çalışan emekçilerin mülkiyetinde değildir. Toplum üretim araçları stokunun tasarrufunu ve yönetimini kollektif olarak elinde tutar. Ama bu boş bir laf değildir. Bunun belli bir demokratik kurumlaşmaya kavuşturulması gerekir. Bu bir devlet mülkiyetidir ama işçi sınıfına yabancılaşmamış, ondan kopmamış bir geçiş dönemi devletidir.

A. ÇELİK: *Burada da bir yetki devri, mülkiyetle dolaylı bir ilişki sözkonusu. Ne dersiniz?*

N. SATLIGAN: Herkesin bütün kararların alınmasına katılması mümkün değil karmaşık bir ekonomide büyük bir toplumda kabile demokrasisi, aşiret demokrasisi uygulamayacaksak. Ama önemli olan herkesin bir takım kararlara katılması bir yerlerde özyönetim sürecinin bir parçası olması. Bunun gerçekleştirilmesi için elbette münavebe lazım, iş gününün radikal olarak kısaltılması lazım. Tüm kararların milyonlarca, milyarlarca insanın katılımıyla alınması mümkün değil ama önemli olan bu özyönetimin münavebeli olması herkesin hem üretime katılması hem yönetime katılması. Bütün kararlara herkesin katılması mümkün değil bu durumda asgari düzeyde bir yabancılaşma kaçınılmaz olacaktır. Ama bu da modern toplumda yaşamanın kaçınılmaz bir gereğidir. Dediğim gibi çok partili, çoğulcu, özyönetimli, katılımcı bir demokratik merkezi planlama bugün kapitalizmin yarattığı yabancılaşmayı da bürokratik geçiş toplumlarının yaratmış olduğu yabancılaşmayı da büyük ölçüde ortadan kaldıracaktır.

A. ÇELİK: *Bu konuyla ilgili son bir soru; verimlilikle ilişkilendirilmiş bir ücret ya da üretimin sonuçlarından, katma değerden pay alma sistemi yabancılaşma sorununu çözmede ve etkin bir sol/sosyalist ekonomi politikasında nasıl bir rol oynar? Bu ilişki sanıyorum Sovyetler Birliği'nde oldukça kopmuş bir ilişkiydi.*

N. SATLIGAN: Ben tersi kanıdayım. Sovyetler Birliği ve diğer geçiş toplumlarında gelirlerle verimlilik arasında sosyalizme yönelen bir geçiş ekonomisinin gerektirdiğinden çok daha fazla bir bağın kurulduğunu düşünüyorum. Ücretlerin verimlilikle ilişkilendirilmesi bence başlıbaşına bir yabancılaşma faktörüdür. İşletmeler arasındaki veya üretim birimleri arasındaki üretkenlik farkları büyük ölçüde doğrudan üreticilerin kontrolunde olmayan ve onların sorumluluğuna ait olmayan faktörlerden kaynaklanır. Eğitim farkları, bölgesel farklar, içinde çalışmaya başladıkları işletmelerin başlangıçtaki teknolojik düzeyleri vs. bunlar orada çalışan insanların sorumluluğunda ve kontrolünde olan faktörler değildir. İleri bölgelerdeki işletmelerin geri bölgelerdeki işletmelere oranla daha üretken olmaları son derece doğaldır. Bu yüzden ileri bölgelerdeki işletmelerde çalışan işçilerin ya da yöneticilerin ödüllendirilmesi toplumsal eşitsizliği arttırıcı bir faktördür. Öte yandan emek üretkenliğinin göreli bolluk yaratacak kadar gelişmediği toplumlarda da maddi özendiricilerin de kaçınılmaz olduğunu görüyoruz. Diyelim ki bir Maocu Kültür Devrimi zihniyeti maddeci olmayan, yanlış, ütopik bir zihniyettir. Ama bu bağın mutlaka çok dikkatli kurulması ve bunun zaman içinde zayıflatılmasına gidilmesi gerekir.

A. ÇELİK: *Sol ekonomik politikalar açısından yine çok tartışmalı bir alana gelmek istiyorum; piyasa-sosyalizm ilişkisi ya da sol bir ekonomik politikada piyasanın yeri nedir? Piyasayı bir alet olarak sosyalist bir ekonomide de kullanabilir miyiz? Piyasaya kategorik bir "evet" ya da "hayır" demek yerine teknik bir araç olarak bakmak mümkün müdür? Piyasadan tümüyle arındırılmış bir ekonomi mümkün mü?*

N. SATLIGAN: İki şeyi birbirinden ayırdetmek gerekir. Şimdiye kadar şöyle bir teorik yanlış yapılıyor. Mesela, kapitalist bir toplumda yaşıyoruz. Orada bir sosyalist devrim oluyor. Diyelim ki Ekim Devrimi. Biliyorsunuz, Ekim Devrimi yapıldığı ırada Bolşevik Partinin programatik hedefi sinai üretimin

kollektifleştirilmesi değildi. Bu onların tercihlerine, beklentilerine rağmen işçi sınıfının dinamizmi, burjuvazinin sabotajı yüzünden oldu. Ama bir sosyaelist devrimden sonra üretim araçları kollektifleştirilir kollektifleştirilmez ekonominin bir sosyalist nitelik kazandığı gibi bir yanlış anlayış var. Oysa marksist klasiklerde sosyalizmin tanımı devletin ve sınıfların, piyasa ve meta ilyişkilerinin ortadan kalkması demektir. Bu hedefe ulaşılıncaya kadar uzun bir geçiş dönemi yaşanacaktır. Bu geçiş toplumunda proleterya diktatörlüğü söz konsdur. Proleterya diktatörlüğü olması için, bürokrasinin diktatörlüğü olmaması için burjuva partileri dahil çok partili olmalıdır.Tam bir politik çoğulculuğa dayanmalıdır. Aksi halde proleterya diktatörlüğü olmaz, proleteryahın üzerinede diktatörlük olur. Bu geçiş toplumunun ekonomisi de henüz sosyalist bir ekonomi değil geçiş ekonomisidir. Bu yüzden piyasadan ve meta ilişkilerinden yararlanmak kaçınılmazdır. Çünkü marksizm bu işlere maddeci açıdan bakar, piyasanın ve meta ilişkilerinin göreli kıtlığın bir kaçınılmaz ürünü olduğu kabulunden yola çıkar. Sözgelimi Yalçın Küçük'ün "biz iktidara geldiğimizinde değer yasasını ve meta ilişkilerini ilga edeceğiz" yaklaşımı iradeci ve saçmadır. Piyasa ilişkilerinden uzunca bir süre yararlanmak gerekecektir. Planlı bir biçimde, planlamının bir parçası olarak yararlanmak gerekir. Şunu da gözden kaçırmadan, sosyalizm hedefi insanların kendi kaderlerine hükmetmeleri demektir. Kendi emeklerini hangi alanda, ne kadar harcayacaklarına, ne keder boş zamandan yararlanacaklarına kendilerinin karar vermesi demektir. Piyasa, bu kararlar insanların kendileri tarafından verilmiyorsa devreye giren bir tarihi kurumdur. Sonuç olarak bir yerde piyasa varsa orada emekçiler kendi emeklerine hakim olamıyorlar demektir. Kaynak dağılımı, insanların nerede ne kadar çılışacakları piyasanın dalgalanmalarına tabi demektir. İnsanların kendi kararlarının bu alanlarda etkili olamaması demektir. Sosyalizm bir hedef olarak piyasa ile meta ilişkileri ile bağdaşmaz. Bu perspektifi hiç bir zaman yitirmemek gerekir uzunca bir süre piyasa ilişkileriyle yaşayacağımızı bilerek. Şöyle bir formülasyon yapılabilir. Biliyorsunuz sosyal demokrasi uzun süre işçi hareketinin bir kanadı olarak yaşadı ve kapitalizmi aşmanın Bolşeviklere alternatif bir yoluydu. Sosyal demokrasinin kapitalizmle bütünleşmesi İkinci Dünya savaşı sonrasında Godesberg Programıyla başladı. Alman sosyal demokratları şöyle dediler"mümkün olduğu kadar rekabet gereklı olduğu kadar planlama" bence marksist formülasyon bunun tam tersi olabilir "mümkün olduğu kadar planlama gerekli olduğu kadar piyasa". Sonuç olarak piyasa ile katlanılması gereken bir kötülük olduğunun bilincinde olarak uzunca bir süre daha yaşayacağımızı bilmek durumundayız.

A. ÇELİK:*Komünist ve sosyal demokrat ekolün birbirine yakınlaşması ve dünya ekonomisindeki gelişmelerle birlikte kapitalizm ile sosyalizmin birbirine yaklaştığını savunan bir görüş var. Siz bunu nasıl değerlendiriyorsunuz. Kapitalizmin sosyal devlete evrilmesi ve vahşi kapitalizmin yerini tür sınırlandırılmış bir kapitalizmin alması , enazından kimi olumsuzluklarından arındırılmış bir kapitalizm var bu yaklaşımda. Öte yandan komünist ekolün de başta koymuş olduğu hedeflere varamaması gibi bir sonuç var ortada . Bundan iki sistemin iki ekonomik yaklaşımın giderek birbirine yakınlaştığı birbirinden etkilendiği gibi bir sonuç çıkarılabilir mi ?*

N. SATLIGAN: Yakınsama teorisi teorik olarak yanlıştı.Çok yakın tarih bu yanlışlığın ampirik olarak olarak da ortaya çıkmasıdır. Bu iki sitem birbirine yakınlaşmadı, kapitalizmi aşmış geçiş toplumlar kapitalizme geri döndüler. Demek ki bu iki sistemin kapitalizm ile kapitalizmi aşmış sistemlerin birbirine yakınlaşamayacağı böylece ortaya çıkmış oldu. Piyasa sosyalizmi deneyleri; eğer Polonya'daki Macaristan'daki süreçleri bu şekilde nitelendirmek doğruysa, Gorbaçov ekibinin kısa sürüle deneme ve arayışları nı bu şekilde nitelendirmek doğruysa bunlar başarılı olmadı, çöktü.Şimdi doğrudan doğruya genelleşmiş bir piyasa ekonomisine, kapitalizme geri dönüşün yollarını arıyorlar.

A. ÇELİK:*Bunu şundan da soruyorum; gerek sosyalist düşünce, gerekse sosyşalist pratikler kapitalizmin evrimleşmesi ve sınırlandırılması yönünde olumlu etkiler yaratıp kapitalizm içerisinde sosyal dönüşümleri beraberinde gerçekleştirdiler.*

N.SATLIGAN: Bu doğru buna katılıyorum.

A.ÇELİK:*Bu bir etkileşim, bir dönüşüm olyarak değerlendirilemez mi ?İktisatta bugünden yarına yönelik kestirimlerde bulunamıyoruz. Bugün Bağımsız Devletler Topluluğunun tümüyle kapitalizme mi döneceği yoksa yeni bir yol mu deneyeceği konusunda da sanıyorum elimizde henüz yeterli ipuçları yok.Yani sosyalist pratikten tam bir kopuş gerçekleştirebilirler mi ?*

N.SATLIGAN: 2. Dünya Savaşı sonrası kapitalizmi el-

bette 19. yüzyıl kapitalizminden çok farklı. Bunda haklısınız. Savaş sonrasında kapitalizmin önceki yüzyıldaki vahşi çehresini bırakıp bir sosyal devlet, bir refah devleti anlayışına yönelmesinde sosyalist devrimlerin, savaş sonrası kurulan rejimlerin önemli bir etkisi olmuştur. Buna da katılıyorum ama kapitalizmin temel işleyiş özellikleri, temel hareket yasaları aynen devam ediyor. O bakımdan, kapitalizmde kalıcı yapısal bir değişiklik olmamıştır. BDT'deki gelişmelerin nereye varacağı ise ayrı bir mesele. Ben şundan eminim, bu toplumlara hakim olan güçler eğer sert bir muhalefetle karşılaşmazlarsa bu toplumların varacağı yer kapitalizmdir. Ama bu mukadder bir akibet değildir. Yani işçi sınıfı tepki gösterirse ve bu ülkelerdeki devrimlerin kazanımlarını korumak için kararlı bir direniş gösterirse kapitalizme geri dönüş rotasının başarısız olması mümkündür. Ama bu , bugünkü önderliklerin başarısız olması sayesinde olabilir ancak.

A.ÇELİK: *Biliyorsunuz, SBP'nin bir ekonomik programı yok. Bu sanıyorum sol iktisat politikalarındaki tartışmalı noktalardan ve kuruluş sürecindeki farklı yaklaşımlardan kaynaklandı, ertelendi. Bugün sosyalist bir partinin ekonomik yaklaşımındaki temel çerçeve ne olmalıdır ya da ne olmamalıdır?*

N.SATLIGAN: Birincisi, SBP içinde şöyle yanlış bir eğilim olduğunu düşünüyorum. Çöken rejimler merkezi planlamayla idare ediliyordu dolayısıyla merkezi planlamadan vazgeçmek gerekir. Ben diyorum ki bu merkezi planlamanın bürokratik bir biçimiydi. Bürokratik biçiminin çökmüş olması etkin, demokratik bir merkezi planlamanın gerçekleştirilemeyeceği anlamına gelmez. Henüz varolmayan, var olamayacak olan demek değildir. Yani "rasyonel olan gerçektir, gerçek olan rasyoneldir" düşüncesi Hegel'in düşüncesi, bizim reddetmemiz gereken bir şey. Sonuç olarak, Ekim devriminden önce özel mülkiyetin ortadan kaldırıldığı hiç bir rejim yoktu. Bu, bunun mümkün olmadığı anlamına gelmiyordu.

İkinci olarak, özel mülkiyete dokunmama ve kapitalizmi dönüştürerek aşma gibi bir anlayışın egemen olduğunu sanıyorum. Bu da yanlış bir anlayış. Kapitalizm dönüştürülemez. Kapitalizm ancak ortadan kaldırılabilir. Kapitalizm yavaş yavaş kapitalist olmayan mülkiyet biçimleri kurularak ve genişletilerek dönüştürülemez. Kapitalizmi aşmanın yolu onu radikal bir biçimde ortadan kaldırmaktır. Bunun ilk adımı kilit sektörlerin kamu mülkiyeti altına alınmasıdır. SBP eğer bir ekonomik program oluşturacaksa özel mülkiyete dokunulmayacağı yolunda bir taahhütle kendini kesinlikle bağlamamalıdır, merkezi planlamadan vazgeçmemelidir. Bunlar bence sosyalist bir projenin ayrılmaz koşullarıdır. Ama merkezi planlamanın fiilen nasıl yürütüleceği bütün dünyada marksistler, sosyalistler arasında bir tartışma konusu. Masabaşı kararlarla çözülecek bir şey de değil. Sonuç olarak, kollektifleştirme mutlaka bürokratik olmayan yollarla yapılmalıdır ve kitle inisiyatifine dayandırılmalıdır. Yukarıdan iradi ve idari önlemlerle mülkiyet ilişkilerin dönüştürmeye kalkarsak Stalin'in Sovyetler Birliği'nde yaptığı zorla kollektifleştirme hatasını o vahşi ölçülerde olmasa bile tekrarlamış oluruz. Sonuç olarak biliyorsunuz marksizmin klasiklerinde geleceğin toplumunun ekonomik işleyişine ilişkin ayrıntılı reçeteler formüle edilmemiştir. Bizim yapmamız gereken bütün iktisadi konularda toplumsal çıkar çatışmaları sözkonusu olduğunda emekçilerin yanında tavır almak, emekçilerin sorunlarının çözümünün kapitalizm içinde bulunamayacağından hareketle her seferinde o sorunlara emekçi sınıfların çıkarlarını sonuna kadar gözeten çözümler önermektir. Bu çözümler her seferinde kapitalizmin işleyiş mantığıyla çelişkili olacaktır. Bize karşı bunların kapitalizm çerçevesinde yapılamaz olduğu yolunda eleştiriler gelecektir. Bu durumda bizim yapmamız gereken kapitalizmin işleyiş mantığını reddettiğimizi ortaya koymaktır. Bunun dışında ben ayrıntılı bir iktisadi programa gerek olmadığı kanısındayım. Brezilya İşçi Partisi bugün sosyalizmin heryerde gerilemekte olduğu bir dönemde umut verici bir örnek. Brezilya kapitalist dünyanın en önemli ülkelerinden biri ve BİP Başkanı cumhurbaşkanı adayı idi. Yüzde birkaç puan farkla seçimi kaybetti. Bu önemli bir sınıf dinamiğinin Brezilya gibi çok önemli bir ülkede ve Latin Amerika gibi çok önemli bir kıtada harekete geçirilmesi demektir. BİP programında da ekonomik bölüm son derece ayrıntısız. Şu söyleniyor; biz kapitalizmi reddediyoruz. Biz otoriter, devletçi bir planlamayı reddediyoruz ama Brezilya'nın demokratikleşmesinin önkoşulunun kapitalizmin aşılması olduğuna inanıyoruz. Topluma verilen bu mesaj bence yeterlidir. Zaten partiler kitleler nezdindeki kimliklerini programlarında yazılı maddelerle oluşturmazlar. Bolşevik Partisi de kitleleri programında yazılı maddelerle kazanmadı. Hiçbir dönemde hiçbir parti programıyla kitleleri kazanmadı. Mevcut devletin otoritesinin sorguya çekildiği konjonktürlerde -ki

buna devrim durumu diyoruz- ortaya atılan şiarlarla kitleler kazanılır. Bu konjonktüre göre değişir. Belli bir seçime katıldığınız zaman ön plana çıkan temalarla diyelim ki işsizlik sorunu, işten çıkarmalar yakıcılık kazanmış olabilir veya Türkiye döviz bunalımına girebilir, hammadde yokluğu, enerji yokluğu nedeniyle fabrikalar çalışmıyor durumda olabilir ya da toprak işgalleri olabilir. Böyle bir dinamik harekete geçmiş olabilir. İçinde bulunulan somut konjonktürde kapitalizmin işleyiş mantığıyla çelişen ve emekçilerin çıkarlarını gözeten formüller üretmemiz gerekir. Sözgelimi işten çıkarmaların yoğun olduğu bir dönemde işten çıkarmaların fabrika konseylerinin onayına bağlanması gibi bir talep öne sürülebilir. Döviz bunalımının yoğunlaştığı koşullarda dış borçların silinmesi, ödenmemesi gibi bir talep ileri sürülebilir.

Vazgeçilmemesi gereken noktalardan bir tanesi merkezi planlamadır. Benim elime geçen SBP ekonomi taslaklarından bir tanesinde "biz merkezi planlama yapmayacağız, ayrıntılı planlama yapmayacağız" deniyor. Merkezi olmayan planlama, planlama değildir.

A.ÇELİK: *Politika yaparken şöyle bir sıkıntı yaşıyoruz; genel hedeflerin ayrıntılandırılması ve bugünle ilişkilendirilmesi gibi bir sorun var. Halkın günlük yaşamında karşılaştığı problemlere nasıl yanıt vermeli? Bu konuda sosyalistlerin çoğu kez sıkıntıya düştüğünü düşünüyorum. Ayırdedici bir programatik yaklaşım yanında alternatif bir ekonomi ve sosyal politika paketi olmalı diye düşünüyorum. KİT'lerden işsizliğe kadar, gelir dağılımından, kamu maliyesine kadar. Bunlar halkın hergün karşılaştığı ve çözüm beklediği ekonomik problemlerdir. Bu konuda sosyalistlerin durumunu nasıl görüyorsunuz? Alternatif ekonomik politikaların gerekliliği ve aciliyeti konusunda ne düşünüyorsunuz? Örneğin biz KİT'lere ilişkin bir görüş netleştirebilmiş değiliz. Enflasyona çözüm aradığımızda ilk karşımıza çıkan sorun bu... Muhalefetteyken de çözümleyici,reformcu politikalar üretmek gerekmiyor mu?*

N. SATLIGAN: Ben kitlelerin gündelik hayatlarından hareket etmenin mutlaka zorunlu olduğuna inanıyorum. Ama kitlelerin bugünkü ihtiyaçlarına cevap vermenin reformcu politikalar formüle etmeyi gerektirdiğine inanmıyorum. Şöyle olabilir: KİT konusuna biz birtakım çözümler getirebiliriz. Ama bunların reformcu çözümler olması gerekmez. Mesela KİT'lerde özyönetim. Bu bence reformcu değil devrimci bir taleptir.

A.ÇELİK: *Reformcu deyimini reformculuk-devrimcilik bağlamında değil daha bugünden değişimler önermek anlamında kullanıyorum.*

N.SATLIGAN: Bunu mutlaka yapmalıyız ama bizim önerdiğimiz çözümlerin içinde yaşadığımız toplumun ekonomik işleyiş kurallarına uygun olmasını gözetmek durumunda değiliz. Türkiye'de sosyalizm son derece zayıf bir noktada. Bugünden yarına çok önemli bir toplumsal güç haline gelebileceğimizi ummayalım. Dünya konjonktürü de buna uygun değil. Ama bakın Erbakan'ın partisi sürekli eşitsizlik, adaletsizlik yaratan bir toplumdaki memnuniyetsizliği, toplumsal tepkiyi kanalize edebiliyor, %17 gibi bir oy alıyor. Burjuva partilerinin en büyüklerinin de %20'nin biraz üzerinde oy aldığını düşünürsek RP çok önemli bir siyasi güç haline gelmiş durumda. Erbakan topluma mesaj verirken bu mesajların mevcut toplum çerçevesi içinde gerçekçi olmasıyla fazla ilgilenmiyor. "Adil düzen" diye bir referansı var, bu adil düzen gerçekçilikten, yapılabilirlikten uzak, içinde demagoji payı çok var. Sonuç olarak, hepsi biraz demagoji taşıyan dinlerden bir tanesinin sosyal politik alana tercümesi. Biz de kendi önerilerimizin içinde yaşadığımız ve değiştirmeye çalıştığımız toplumun işleyiş mekanizmasına uygun olmasına gözetmekle mükellef değiliz. Eğer bunun gerçekçi olmadığı, diyelim ki özel sektörün işlemesini sabote edeceği bize söylenecek olursa biz zaten bu düzene karşı olduğumuzu, kar mantığına karşı olduğumuzu söyleyebiliriz. İşsizlik sorununa çözüm olarak herkesin çalışması, herkesin daha az çalışması şiarını öne sürebiliriz. Yani ücretlerde kesinti yapmadan çalışma sürelerinin radikal olarak kısaltılması talebini ileri sürebiliriz. Bu bugünkü toplumun işleyiş kuralları içinde gerçekçi olmayabilir. Bunun işletmelerin iflasıyla sonuçlanacağı ileri sürülebilir. Biz de deriz ki "işletmelerin ortalama kar haddinden fazla uzaklaşmaları nedeniyle kapatılmalarını sonucunu doğuran bir iktisadi mantığa biz karşıyız"

A.ÇELİK: *Kuşkusuz önerilerimizi bugünkü ekonomik sistemle uyuşmaları gibi bir kaygıdan hareketle yapamayız ama insanların daha iyi yaşama ve günlük sorunlarını çözme gibi beklentileriyle karşı karşıyayız ve politika hangi partide olursa olsun bunun üzerine kurulu olarak yürüyor. Daha bugünden insanların beklentilerini giderecek, sorunlarına gözle görülebilir, elle tutulabilir çözümler üretmek gibi bir sorunumuz olmalı. RP'nin %17*

oyu köktenci ve toplumun kıyısındaki kesimlerin oyudur. Geniş kitlelere ulaşacak politikalar böyle yapılabilir mi? Sıradan yurttaş enflasyon konusunda ,bütçe açıkları konusunda yanıt arıyor. Bunları erteleyebilir miyiz?

N. SATLIGAN: Ben sıradan yurttaşın bütçe açıkları konusunda bizden bir yanıt beklediği kanısında değilim. Enflasyon konusunda da bizatihi enflasyondan rahatsız olmuyor. Enflasyon karşısında eriyen reel gelirlerden rahatsız oluyor. Bu durumda biz, kapitalizmin işleyiş mantığını zedelese bile onların maddi çıkarlarını koruyan bir takım çözümler formüle etmeliyiz. Örneğin, enflasyon karşısında reel gelirlerin aşınmasına engel olacak talepleri, eşel-mobil sistemini sendika bürokrasilerinin direnişini de göğüslemeyi göze alarak önermeliyiz. Enflasyon kötü birşeydir bundan işverenlerde rahatsız. Ama bizim açımızdan önemli olan enflasyonun çalışan sınıfların reel gelirlerinde yarattığı aşınmadır. Bizim bunu ortadan kaldırmaya çalışmamız gerekir.

A. ÇELİK: *Aktüel bir konuya gelmek istiyorum;KİT'ler. KİT'lerle ilgili tartışma yeni bir boyuta ulaştı. Özelleştirme alternatifi yanında özerkleştirme alternatifi de gündeme geldi. KİT'ler konusunda da sosyalist solun politikasız olduğunu düşünüyorum. Geçmiş yaklaşımların dışında KİT'leri kamu mülkiyeti ve kapitalizm denizinde sosyalist adacıklar olarak görme anlayışı dışında yeni politikalar üretilemedi. Bu konuda ne diyorsunuz? KİT'ler Türkiye ekonomisinin kamburu mu? Önemli kriz noktalarınadan biri mi? KİT'lerden kurtulursa Türkiye ekonomisi ferahlar mı? Yoksa bu bir yanılsama mı?*

N. SATLIGAN: Elbette bir yanılsama. KİT'lerin Türkiye ekonomisinde kambur olduğunu ben kesinlikle düşünmüyorum. Türkiye ekonomisinin kamburu kapitalist sistemdir. SBP'nin hazırladığı taslak ekonomik programlarda tek katıldığım yer KİT'ler konusundaki yaklaşımdır. Bir tek KİT'in bile özelleştirilmesine karşı çıkmak gerekir. Şundan ötürü, SBP olarak, bir sosyalist parti olarak eğer varlığımızı sürdüreceksek ,kapitalizmin eninde sonunda aşılabileceğine inanıyoruz demektir. Böyle bir inancımız yoksa sosyalist kimlikten de, marksist kimlikten de vazgeçmek gerekir. Kapitalizmi yönetmekle kendimizi sınırlayacaksak bir işçi kimliğe, bir emekçi kimliğe, bir sosyalist kimliğe, bir marksist kimliğe ihtiyaç yok demektir. Üretim araçları stokunun bir bölümünün özel sermayenin elinde olmaması kapitalizm sonrası geçiş toplumunun başlangıç koşulları açısından bizim için elverişli birşeydir. Bu genel ve global düzeyde yapmış olduğum bir değerlendirme. Bununla ben, Turban Otelinin mülkiyetinin devletin elinde olması gerektiğini kıskançlıkla savunmak gerektiğini düşünmüyorum. Ama büyük KİT'lerin, sınai KİT'lerin, ulaşım, haberleşme ve taşıma alanındaki KİT'lerin devlet mülkiyetinde kalmaya devam etmesi gerektiğini mutlaka savunmalıyız.

A.ÇELİK: *KİT'lerin iktisadi etkinlikten yoksun bir yönetim yapısına sahip oldukları konusunda geniş bir kanaat var ve sonuçta KİT'lerin toplumdan alınan vergilerle sübvanse edildiğini biliyoruz. Böylesi bir durum sosyalist değerlerle de çelişmiyor mu? KİT'ler siyasi iktidarların sorumluluğu paylaşmayan kararları yüzünden büyük zararlar ediyorlar ve yine bizden alınan vergilerle sübvanse ediliyorlar.*

N. SATLIGAN: Elbette bu sosyalist değerlerle çelişen bir olgu. Ama biz, kapitalist bir ekonomi içinde KİT'lerin varlığını ilanihai sürdürmesinden yana değiliz. Biz kapitalist ekonominin aşılması ve sosyalist bir ekonominin kuruluşuna bir an önce başlanmasını savunuyoruz. KİT'ler için de kapitalist sistem içinde savunulacak bir takım talepler vardır. Özyönetim bunlardan bir tanesidir. Özyönetim, KİT'lerde politik nedenlerle aşırı istihdam yaratmaya karşı bir engel olabilir. Öte yandan, şunu da gözönünde bulundurmak durumundayız. Özel mülkiyetin bizatihi kendi başına etkinlik, verimlilik faktörü olduğu ideolojisine karşı da mücadele etmemiz gerekir. Şimdiye kadar yapılan bütün ampirik hesaplamalar bizim özellikle marksistler olarak verimlilik kriterimiz olan emek üretkenliği açısından KİT'lerin özel sektör işletmelerinden geride olmadığını gösteriyor. Bizim verimlilik kriterimiz ancak emek üretkenliği olabilir, karlılık olamaz. Daha geçenlerde iktisatçılar Haftası'nda Prof. Dr.Ümit Şenesen'in sunduğu araştırmanın sonuçları bunu gösteriyor. Daha önce Prof. Dr.Nuri Karaca'nın yaptığı bir araştırma da aynı sonucu verdi. Emek üretkenliği açısından bakacak olursak KİT'ler özel sektör işletmelerinin gerisinde değil. Kar etmiyor olabilir. İdari problemleri var artı bunların yapısal bir işlev olarak özel sektöre ucuz girdi sağlamaları var vs.

A. ÇELİK: *Teşekkür ederiz.*

B.MEHMET TOKER

KATILIMCI DEMOKRASİ, TOPLUMUN YENİDEN YAPILANMASI VE SİVİL TOPLUM

Toplumun yeniden yapılanması sorunu, tepeden tırnağa toplumsal yaşamın yeniden düzenlenmesi anlamına gelmektedir.İnsan ilişkilerinden, düşünsel yapıya, sosyal idari yapıdan ekonomik yapıya kadar, tümüyle topyekün değişimi içeren bir yeniden yapılanma.

Bu boyutlarda bir değişim öncelikle bunu olanaklı kılacak bir süreci ve tabii en önemlisi bu değişimi sağlayacak, hayata geçirecek bu değişime istekli, kararlı, dinamik kadroları ve birikimi gerekli kılar.

Ülkemizin içinde bulunduğu çağ gerisi durum ancak böylesine bir köklü değişimle aşabilir.

Dünyanın içinde bulunduğu konjoktürel durum ve yaşanan hızlı değişim dalgası, ülkemiz açısından da değişimi olanaklı kılan koşulları taşımaktadır.

Toplumumuzdaki demokrasi güçlerinin nicel ve nitel birikimi de bunu olanaklı kılacak düzeydedir.

Merkez sağ siyasi kadrolardaki, dünyanın değişimine parelel değişim izlenimleri bu olanağı artırmaktadır.

Ancak içinde bulunduğumuz anı çok iyi değerlendirmek durumundayız. Geçen zaman aleyhimize işlemektedir. Çünkü dünya insanlığını adeta şok düzeyinde bir olumlulukla etkileyen değişim rüzgarlarının o etkileyici gücü giderek azalmaktadır. Ve her ülke kendi somut gerçeklikleriyle karşı karşıyadır.Her ülke kendi somut sorunlarını çözmek gerektiğini yaşamak zorundadır. Bu gerçeklik toplumların önüne yeni sorunlar koyacaktır. Ve içinde yaşadığımız anda bu gelişimin gereklerini yapmayan ülkeler, bu değişim sürecinin ardından ortaya çıkacak sorunları çözmekte çok zorluk çekeceklerdir. Ülkemiz de bu realiteyi tüm çıplaklığıyla yaşamak durumundadır. Karşı karşıya olduğumuz sorunlar çözümsüz hale gelmeden, çözüm için gerekli değişime yönelik adımlar atılmak zorundadır.

SHP-DYP hükümetinin varlığı, hükümet proğramı ve koalisyon protokolu bu değişime olanak sağlayacak platformun oluşturulmasında ileri bir adım olabilir.

Hükümete, demokrasi güçleri ve çok geniş toplumsal kesimlerce verilen destek bu tespiti doğrulamaktadır.

Demokrasi güçleri ve tüm değişim güçleri ile geniş kesimler arasında değişimi sağlama doğrultusunda doğrudan bir diyalog ve işbirliği sağlanabilmesi olasılığı her zamankinden daha güçlü bir olanak haline gelmiştir.

Ancak bu olanağı reel hale dönüştürmek ve ülkemiz için mutlak gereksinim olan bu köklü dönüşümün önünde duran ciddi engelleri görmemezlikten gelemeyiz.

Geçtiğimiz on yıllık süreçte devletin idari yapısı, ekonomik yapısı ve sosyal ilişkiler önemli derecede değişmiştir.

Ülkemizde, devleti yağmalayan, köşe dönmeci, kolaydan para kazanmayı iş edinen ve bunun tadını alan yağmacı, talancı bir kesim oluşmuş ve bu kesim kısa sürede ulaştığı yönetim düzeylerinde kendilerine göbekten bağlı genişçe bir çevre yaratmıştır. Bu çevre, bu kesim devletin tüm örgütlülük alanına yayılmış ve adeta devlet içinde devlet görünümü veren bir çekirdek haline dönüşmüştür.

İşte bu yapı, Katılımcı Demokrasinin ve yeniden yapılanmanın önündeki en güçlü engeli oluşturmaktadır.

Bu yapı dağılmadan, bu yapının ülkemiz yönetimindeki etkisi ortadan kaldırılmadan çağdaş bir yapılanmayı oluşturmak ve çağı yakalamak olanaklı değildir.

Çünkü bu yapı sürdüğü sürece ülkede, ekonomide, yatırımcılık yerine kapkaççılık, üretkenlik yerine yağmacılık hakim anlayışı sürüp gidecektir. Böylesi bir anlayışla, çağdaş yapıya uygun ekonomik yapılanmanın nüvesi oluşturulamaz. Yatırımcı ve üretken çevrelerin bu doğrultudaki isteklilikleri giderek yok olur. İsteselerde, isteklerini gerçekleştirme şansını ve olanaklarını bulamazlar.

Özverili,çalışkan insanlarımızın yerini, rüşvetci yağmacı anlayışlar almaktadır.

Ticari Mafya, Tadilat Mafyası devletin örgütlülüğü içersinde yer bulmuştur.

Bu anlayışlarla, özveri, üretkenlik ve beceri gerektiren yeniden yapılanmayı hayata geçirmek olanaklı değildir.

Kolayca para kazanmaya

alışmış kesimler, üretken bir çalışmaya kolayca ayak uyduramayacak, aksine ayak bağı olacaktır.

Devleti yağmalayan, talan edenler kolayca hesap verip, biz cezamıza razıyız, yeterki toplum gelişsin demeyeceklerdir. Bunu engellemek için ellerinden geleni ardına koymayacaklardır.

Nitekim bunun örnekleri görülmektedir.

Terör, giderek artan soru işaretleri uyandırarak tırmanıyor. Ve hedefler devlet örgütünü tahrik edici bir biçimde seçiliyor.

Diğer yandan Güneydoğu'daki sivil halka yönelik baskı ve terör, hükümetin tersi istemi ve açıklamalarına rağmen sürüyor.

Hükümetin ileriye, değişime yönelik adımları dirençlerle karşılaşıyor. Hukuk sistemindeki değişim çalışmaları, çalışma yaşamına ilişkin iyileştirme çalışmaları, yağmacılardan hesap sorma girişimleri ve soruşturmaları, kadro yenileme, değiştirme istem ve çabaları ciddi engellemelerle önlenmeye çalışılıyor.

işte böylesi bir durumda,ülkemizin mutlak gereksinimi olan bu değişimi hayata geçirmenin yolu, buna istekli, dinamik kadroları zaman geçirmeden süratle bu değişim ve yenilenme organizasyonunda konumlandırarak bu değişimin gerektirdiği enerji ve dinamizmi oluşturmaktan geçiyor. Hükümet çevrelerinin şu anki dinamizmi yeterli olmaktan çok uzaktır. Halkın desteği zayıflayıp tükenmeden tüm gerekli düzenlemeler süratle yapılarak ve halkla bütünleşme çalışmaları hızlandırılarak bu dinamizm sağlanabilir, sağlanmalıdır.

Ülkemizde bunu reel kılacak potansiyel, olanak vardır. Yeterki hükümet çevreleri kendi dar çevrelerine mahkum olmadan, bu cevrelerini bir anlamda aşarak bu olanaklara ulaşma istemi ve çabasında olsunlar.

Telaşlı bir acelecilik içinde olmadan, ama mutlaka gecikmeden,süreyi süreci çok iyi değerlendirerek,yeni dinamik organizasyonlar yaratabilir ve bir anlamda pasif konumdaki halk desteğini aktif çözümleyici destek haline dönüştürerek bu engelleme çabalarını aşar ve köklü dönüşümün yaratıcısı olabilirler.

Özellikle devlet yapılanması içindeki karanlık, demokrasi düşmanı çevrelerin dağılması konusunda geç kalınmamalıdır.En azından bunlar süratle etkisiz hale getirilmelidir.

Bu çevreler tüm suçlarıyla, sorumluluklarıyla deşifre edilmelidir. Hesap sorulmalıdır. Böylesi adımlar, bu suskun toplumu demokrasi doğrultusunda dinamik kılmaya yönelik etkili olacaktır.

Yaşadığımız geçmiş sürecin sonucu olarak, ülkemizde hiçte azımsanmayacak boyutta bir bilgi birikimi ve enerji, dinamizm atıl durumdadır. Bu dinamizm ve bilgi birikimi bu atıllıktan mutlaka kurtarılmalıdır.

Dar grupcu, günlük çıkarcı yaklaşımları terk ederek, yaşadığımız toplumun sorunlarının çözümüne yönelik sorumlu yaklaşımlarla bu sorunlarımıza çözümlenmeler getirmek olanaklıdır.

Bu genel perspektif ve değerlendirmemizi yaptıktan, temel sorunumuzu Katılımcı Demokrasi ve Toplumumuzun yeniden yapılanması olarak saptadıktan sonra bu konuya yönelik projeler üretilmesi ile ilgili düşüncelerimizi belirtmeye çalışalım.

Nedir katılımcı demokrasi?

Toplumun yeniden yapılanması nasıl olacak?

Çok geniş kesimlerce tanım, kavram olarak kullanıla gelmiş olan Katılımcı Demokrasiyi ete kemiğe büründürmek, reel kılmak ve uygulama projesi haline dönüştürmek sorumluluğuyla karşı karşıyayız.

Katılımcı Demokrasi, adından da ilk çırpıda anlaşılacağı gibi, unsurlarının bizzat katılımıyla uygulanan bir demokrasidir. Ve çağımızın en gelişmiş demokrasi biçimidir.

Yukardan aşağıya örgütlenip yönetilen, güçlü, merkezi devlet yapısı yerine, aşağıdan yukarıya örgütlenip yönetilen, yönetim gücünün yerel yönetimlere dağıtıldığı, ademi merkeziyetci, koordinatör işlevli bir devlet yapısına sahip ve her düzeyde alınan kararların, o kararın tüm taraflarının katılımıyla alındığı, uygulama ve sonuçlarının tüm tarafların her aşamada bilgisine sunulduğu, taraflarca açıklıkla izlenebildiği bir yönetim biçimi olarak tanımlamak olanaklıdır diye düşünüyorum.

Böyle bir yönetim biçiminde, herhangi bir olay yada sorun, onu yaşayanlar tarafından dinamik bir biçimde tartışılarak, alternatifler üretilip yine onu yaşayanlar tarafından verilecek kararlarla çözüm sağlanacaktır.

Böylesi bir demokratik yaşamın hayata geçirilmesi için, ona uygun kurumların oluşturulması gerekmektedir.

Devletin ve sivil örgütlenmelerin buna uygun biçimde düzenlenmesi gerekmektedir.

Bu ise içinde yaşadığımız toplumsal yaşamın tepeden tırnağa yeniden yapılanması demektir.

Ülkenin sorunlarını çözecek kabiliyette bir yapılanma oluşturulmalıdır.

Ülke genelinde koordina-

tör işlevi görecek, küçültülmüş yaptırım gücü yerel yönetimlere dağıtılmış global bir devlet organizasyonu oluşturulmalıdır.

Sorunları birbirine benzeyen, birlikte ortak çözümler gerektiren bölgeleri ortak yapılar içersine alarak yerel örgütlenmeler oluşturulmalıdır.

Ülkemiz farklı cografi özellikler içeren bir yapıya sahiptir. 4 mevsim aynı anda yaşanabilmektedir. Toprak verimliliği açısından oldukça farklı özellikler içeren bölgeler yapılanmalar mevcuttur.

Farklılıklar sadece çoğrafi özelliklerden değil, kültürel gelişme, ekonomik gelişmişlik düzeyi, sosyal yaşam, dil vb. konularda da kendini göstermektedir.

Bütün bu farklılıklar nedeniyle, değişik bölgelerin sorunları da çok farklılık içermektedir. Örneğin, İstanbul,ülkenin hiç bir yeriyle benzeşmeyecek özellik ve sorunlar sahip. Güneydoğu bölgesi kendine has, ülkenin diğer kesimlerinde gözlenmeyen sorunlar içeriyor. İzmit'te yaşayan insanların sorun ve beklentileri ile Zonguldak, Trabzon, Dıyarbakır, Van,Edirne, Konya illerinde yaşayan insanlarımızın sorun ve beklentileri arasında zaman zaman çok farklılıklar oluşmaktadır.

Böylesi farklı boyutlarda, değişik sorunları bugünkü devlet yapılanmasıyla çözmek olanaklı değildir.

İl, ilçe ve belde belediye örgütlenmesi sayılarının giderek hızlı bir biçimde artması ile bu yeni örgütlenmeleri merkezi devlet kontrolu ve gücü ile hızla ve sıhhatli bir biçimde organize etmek, buralardaki gereksinmeleri karşılamak, yaşamı çağdaş donanımlarla düzenlemek giderek adeta olanaksızlaşmaktadır.

Buna karşın, yerel örgütler yaptırım gücü ve olanakları zayıf, kitle ile iletişim kurmaya olanaklı yapılardan mahrum, sorunlar karşısında çoğu kez aciz, şekilsel yapılanmalar durumundadırlar.

Merkezi devlet orjinli bir yapılanma olmasına karşın, merkezi devletin, tüm ülke düzeyinde ve tüm sorunlar boyutunda olaylara müdahale ve çözüm gücü giderek zayıflamaktadır. Hukuk sistemi ile sosyal yapılanma ve güvenlek anlayışıyla çağın gereksinmelerine yanıt vermekten çok uzaktır.

10 yılda bir darbelerle merkezi olarak yönetimi düzenlemek gibi artık dünyada tümüyle terkedilmekte olan baskı, şiddet ve cezalandırma yöntemleriyle yönetimi elde tutabilen bir merkezi devlet yapısı. Yani varlığını ve gücünü askeri darbelerle ıspat gereksinimi duyan bir merkezi devlet yapısı.

İşte terk edilmesi, süratle yenilenmesi değiştirilmesi gereken devlet ve devletçilik anlayışı.

Dünyanın içinde bulunduğu konjonktürel durum ve ülkemizdeki gelişmeler böylesi darbelerin çok olanaklı olmadığını göstermektedir.

Sorunlar büyüyor. Anında müdahale edilmediği sürecede çözümsüzlüğe doğru gidiyor. Çözümsüzlüğe doğru ilerleyen sorunlar ülkemizin sağlıklı bir biçimde yeniden yapılanması olanaklarını da zayıflatıyor.

Yarına ertelemeden, bugünden bu yapılanmayı başlatmak ve başarmak zorundayız.

NEYİ-NASIL YAPMALIYIZ?

Önce ne yapmalıyıza yanıt aramaya çalışalım.

Cografi, sosyal, ekonomik, toplumsal özellikleri ve sorunları birbirine çok benzeyen, birlikte çözümleri gerekli kılan yöreler biraraya getirilerek eyalet türü bir yapılanma oluşturulmalıdır.

Her eyelette bir yerel parlamento seçimle oluşturulmalıdır.

Eyalet valileri seçimle işbaşına gelmelidir.

Asayiş ve güvenlik eyalet düzeyinde örgütlenmelidir.

Ayrıca, Sosyal devlet yapılanması içinde, seçimle işbaşına gelmeyen fiilen çalışan kadroların, kararların oluşturulmasında katkıları alınmalıdır..

Kararların uygulanmasını üstlenecek bu kadroların,kararların oluşumunda katkılarını doğrudan sağlayabilmek için, bu kurumların yetkililerinde oluşturulacak bürolar oluşturulmalıdır.

Bu bürolar, seçilmiş parlamento üyelerini sürekli olarak bilgilendirmelidir. Kararlar oluşturulurken bu büroların düşünceleri ve önerileri mutlaka alınmalıdır.

Eyalet Parlamentosu, o eyaletteki yaşamın tümünden sorumlu en üst organ olmalıdır.

Ulusal Parlamento ve Eyalet Parlementoları ayrı ayrı ve tek dereceli seçilmelidir.

Eyalet Parlamentolarında toplumun her kesiminin temsilen yer almasını sağlayacak bir seçim sistemi oluşturulmalıdır.

Toplumun tümünde örgütlülük düzeyini yükseltmek hedef alınmalıdır. Kırsal alanda, sosyal yaşam düzeyini ve örgütlülük düzeyini yükseltmek amacıyla, küçük yaşam birimleri uygun biçim ve koşullarda sosyal olarak bütünleştirilmelidir. Oluşturulan bu birimler, o birimlerin tüm sosyal yaşamını düzenlemeye yetenekli yönetim biçimlerine kavuşturulmalıdır.

Bu anlamda hükümetin, Başbakanlık Genelgesi ile, il

ve ilçe meclisleri oluşturması kararını bu doğrultuda atılmış ileri bir adım olarak görüyoruz.

Birçok eksikliğine rağmen ciddi bir biçimde sahip çıkılması ve toplumsal yaşamda işlevlilik kazanması için çaba harcanması gereken bir olgu olarak değerlendiriyoruz.

İl ve ilçe meclislerinini işleyiş esnasında tartışarak karşılaştığımız eksiklikleri gidermeliyiz.

Çalışma sürecinde ete kemiğe büründürerek gereksinimlerimize göre şekillendirip bu meclisleri Danışma Meclisleri olmaktan çıkarmalıyız. Sosyal yaşamı yönlendirmeye yeterli yetkilerle donatılmış bir karar organı haline dönüştürülmelidir.Hemen daha şimdi tespiti çok olanaklı olan eksiklik, yerel parlamentonun başkanlığının seçilmişlerden olmamasıdır. Böylesi bir durum bu meclisin ademi merkeziyetçi, yerel gücünü zayıflatmaktadır. Bu da böylesi yerel meclisler açısından önemli bir zaaftır diye düşünüyoruz.

Yine 3 ayda bir toplanması öngörülen bu meclisin, bu toplantılarını verimli sürdürebilmesi için toplantılar arası çalışmalarını sürdürecek, bu meclise bağlı alt organlar, komisyonlar oluşturulmalıdır.

Örneğin; Siyasi Partiler Platformu, yerel yönetimler (belediye) platformu ki oluşturulmuş bulunan Belediyeler Birliği bu anlamda fonksiyonel kılınabilir, Meslek Odaları, Muhtarlar, Sendikalar platformları oluşturulabilir.

Yine ele alınan ve mutabakat sağlanıp çözümlenmesine karar verilen sorunların sağlıklı bir biçimde çözümünü yönlendirecek iş komisyonları ki bu komisyonlarda, oluşturulan platformlardan yeterli sayıda temsilci ve konu ile doğrudan ilgili kurum ve kuruluşların temsilcileri yer almalıdır.

Aşağıdan yukarıya doğru, platformlar ve Meclisler verimli, üretken biçimde çalışabilecek sayı ve niteliklerde oluşturulmalıdır.

İl ve ilçe meclislerinin bu ilk toplantılarından hemen sonra bu doğrultudaki çalışmalar yoğunlaştırılmalıdır. Meclislerin kimlerden ve nasıl oluşturulması konusu meclise katılan, katılmayan tüm dinamık yapılanmalardan görüş alınarak tartışılmalıdır.

Meclis sekreteryası aracılığıyla bu tartışma yürütülmelidir, organize edilmelidir.

Meclise katılanların düşünce ve önerileri, yazılı raporlar halıne getirilerek ve her türlü araçtan istifade ederek tüm toplumun bilgisine sunulmalıdır.

Sorunlara ilişkin somut öneri geliştiren ve meclis toplantılarında tartışılıp karara bağlanmasını isteyen meclis üyeleri, toplantıdan en az on gün önce meclis sekreteryası tüm meclis üyelerine bu öneriyi yazılı olarak ulaştırmalıdır. Meclis üyeleri de bu somut önerileri kendi örgüt ve platformlarında tartışarak öneriye ilişkin düşüncelerini somutlamalıdır, alternatif öneriler oluşturması olanaklı ise bu alternatif öneriler oluşturulmalıdır. Ve sonuçta meclis toplantısında, daha önce kollektif olarak çok geniş bir kesimde tartışılan öneri sonuçlandırılarak karara bağlanmalıdır.

Böylece toplumun önemli bir kesimi, büyük çoğunluğu şehrin sorunlarının çözümüne ilişkin kararlara katılmış ve katkı vermiş olacaktır.

Tüm yerel dinamikler olarak bu deneyimi olumlu bir biçimde ve gereği gibi yaşayabilirsek, bu deneyim eyalet parlamentolarının oluşturulması ve çalışmasına yönelik olarak çok önemli bir kazanım olacaktır.

Hiç kimseden hazır reçeteler beklemeden, ama yaşamı tüm somutluğu ile yaşayarak ve yaşamın somutluğunda gereksinimlere göre çözümler arayarak, birlikte oluşturarak katılımcı demokrasiyi adım adım inşa edeceğiz ve sivil toplum yapılanmasını bu toplumun vazgeçilmez yaşam biçimi haline getireceğiz. Bunun olanakları her zamankinden daha çok mevcut. Yeterki biz sivil toplum örgütleri ve katılımcı demokrasiden yana tüm bireyler bunu inşa etmekte istekli olmalı ve bunu ve bunun gerektirdiği çabaları gösterelim.

Geç kalmadan, ama mutlak bugünün gereklerini yerine getirerek. ■

KİMLİK TARTIŞMALARINDA GENÇLİK YAKLAŞIMI

SBP ADANA İL GENÇLİK KOMİSYONU VE ÇALIŞMA GURUBU

Tüm ülkede olduğu gibi, Adana'da da gerek parti içinde gerekse parti dışında Sosyalist Birlik Partisi'nin kimliği üzerine tartışmalar yapıldı. Sanıyoruz bu tartışmalar büyük kongrede de devam edecektir. Bizler partili gençler olarak kimlik tartışmalarına yaklaşımımızı bu ortak çalışmayla ortaya koymaya çalıştık. Şimdi de İl kongresi vasıtasıyla sizlerin görüşlerine sunuyoruz.

YENİ ÇAĞ ÜZERİNE

Dergi köşelerinde izlediğimiz bazı görüşlere göre yeni bir çağa girilmiştir. Bu görüşlere göre yeni çağda eski olan ne varsa onu bir köşeye atmamız gerekiyor. Yeni kuramlar, yeni ideolojiler, yeni düşünme yöntemleri üretmek gerekiyor. İçeriğini tartışmadan önce böylesi görüşlerin tarih bilimi açısından idealist görüşler olduğunu belirtmemiz gerekiyor. Bu görüşler bizden, çok, kısa bir zaman dilimi içinde yenileşme adına geçmişin neredeyse toptan yadsınmasını istiyor. İnsanlığın düşünce tarihinde yeni gelişen çağlar hiçbir zaman geçmişi silecek kadar havadan gelişmemiş, tersine geçmişin içinden sancılı gidiş gelişlerle gelişmiştir. Günümüzde geçmiş değerlerin bu derece yadsınarak yenileşmeye girişmesi diyalektik düşünce yöntemini yadsımaktır. Burjuvazinin yüzelli yıldır Marksist düşünceye karşı üretmeye çalıştığı ideolojinin tam da ortasına düşmektedir. Tarihin gelişimi bu güne kadar kesin virajlar çizerek olmadı. Tarihin hiçbir yerinde yeni çağ geldi eskisine elveda dedirtecek kadar keskin bir viraj yoktur. Günümüzde bazı yazarlarca Bilimsel Teknolojik Devrim gerekçe gösterilerek tanımlanan bu keskin viraj insanların düşüncelerinide ne yazık ki karıtırşmaktadır. Bunun sonucunda geçmiş artık kurtulunması gereken bir olguya dönüşmektedir. Ne yazık ki bilimsel bir temel gösterilmeksizin güncel sürecin paniği ile marksizm de bundan payını almaktadır. Oluşan tabloya göre yeni çağın bu denli keskin bir açıyla bilince çıkmasıyla marksizm bu açının gerisinde kalmakta ve bunda direten insanların elini kolunu bağlamaktadır. Bu yüzden kurtulunması gerekenlerin arasına girmektedir.

Düşünce tarihinin gelişmesine böylesi yüzeysel, diyalektik olmaya bakış açısı sonucu değişimler, gelişmeler güncel durumun havasına göre değerlendirilmekte ve güncel durumun teorisi yapılmaktadır. Bu teori ise yeni çağı anlatmak için başlangıç noktası, ipuçları olarak yazılıp çizilmektedir. Yeni çağ denen bu büyük değişimleri kavramak bakış açısı böylesi yüzeysel oldukça yeni çağ kuramına girişenlerce de yanlış olarak algılanacaktır. Bu süreç gerçekten yeni bir çağ olmaya doğru evrimleşecekse bunu kavramak yine bütünsel diyalektik düşünme yöntemi ile olabilecektir. Bu yöntem marksizmin özüdür. Yeni sürecin sorunlarına verilecek yanıtların başlangıcı, perspektifi olan çıkarımlarla yüklüdür. Marksizmi salt ekonomik doktrin içinde sınırlı olarak algılayanlar, sınıf mücadelesinin mutlak bir görüngüsü olarak düşünenler için marksizmin yeni çağda ne denli yetersiz olduğu sonucu bizce de şaşılacak bir sonuç değildir. Marksizmi üretim ilişkileri ile sınırlı algılayıp, yorumlayan arkadaşlarımızın bu yeni görüşleri sağlıklı bulmaları yine şaşırtıcı olmamalıdır.

Yeni çağ kavramına gelince, bazı değişimlerin ipuçlarından yola çıkıp büyük sonuçlara ulaşmayı temsil ettiği için bizce aceleye getirilmiştir. Bu günü tanımlayacak kavram bizce yeni süreç kavramıdır. Bu süreç oluşan çağın geçiş aşamasını temsil etmektedir. Yaşadığımız değişimler ne denli hızlı olursa olsun henüz kendi içlerinde özerk bir duruma gelmemiştir. Kendine uygun algılayışları,yaşama biçimleri, toplumsal yapısı oluşmamıştır. Bu açıdan yeni çağ kavramı gelişmelerin üzerinde henüz bol bir giysi olarak durmaktadır. Bilimsel Teknolojik Devrimin doğrudan üretildiği, gerek üretimde gerek öteki sosyal alanlarda yaygınca kullanıldığı ülkeler sınırlıdır. Henüz yeni çağa ilişkin kurumlar ve kavramlar oluşmamıştır. Bu bakımdan bizim gibi ülkeleri bir yana bırakalım, Bilimsel Teknolojik Devrimin geliştiği ülkeler açısından dahi henüz işin başında olduğu saptamasını yaparken yeryüzü ve insanlık açısından çok daha alçak gönüllü saptamalar yapmak gerekiyor.

BİLİMSEL KTEKNOLOJİK DEVRİM ve SONUÇLARI ÜZERİNE

Marksizmin aşıldığı saptamaları yapılırken temel alınan en önemli olgu Bilimsel Teknolojik Devrim ve onun sonuçlarıdır. Bu kavram onu üreten gelişmiş ülkelerin gündemine ikinci paylaşım savaşını izleyen yıllardan başlayarak girerken bizim ülkemizde son bir kaç yıldır tartışılıyor. Bilimsel Teknolojik Devrim'in (BDT) getirdiği değişimler bazı yazarlarımızda düşünsel bir paniğe yol açıyor. Çünkü bu devrim kapitalizmin kendi gücüyle gerçekleşmiştir. Bu düşünsel

paniğe göre, kapitalizm kendi gücünün tükenmezliğini tekrar kanıtlamıştır. BDT öncesi kuram ve ideolojilerle, partilerle kapitalizm aşılamamıştır. Kapitalizm, sosyalist ülkelere, sosyalizmi savunan partilere yıkılmazlığını göstermiştir. Toplum öylesine bir enformasyon ağı içine girmiştir ki artık partilere bile gerek kalmayacaktır. Sosyalist ülkeler birbiri ardına yıkılmıştır. Sosyalizm artık toplumlara çekici gelmemektedir. Eskiyi anımsatan ne varsa itici bir duruma gelmiştir. Bunca yıldır savunduğumuz değerler bir bir yıkılmış, hatta bazıları utanç verici bir hale gelmiştir. Marksizm sorunlara çözüm veremez hale gelmiştir. Hatta yüzelli yıl önce de eksik ve yanlışlıklarla yüklüdür. Marksizmin gelişmemesi onun yorumlanışındaki yanlışlıklarından değil onun kendi içindeki yanlışlıklar yüzündendir. Çünkü ekonominin vurguları egemendir, çünkü determinizm fazladır, çünkü pozivitizmden yakasını kurtaramamıştır. İşte bu düşünsel panik içinde solcu aydınlarımız, partili yazarlarımız, burjuva ideolojisinin yüzelli yıldır bir taşını bile sökemediği marksizme karşı iyiniyetli bir karşı cephe kurmaya girişmişlerdir.

Peki artık ne yapmak gerekiyor, çözüm nedir? Çözümü yine bu arkadaşlarımızın yazılarından açık veya üstü kapalı bir şekilde öğreniyoruz. Madem ki artık sorun sınıfsal değil, küreseldir, madem ki artık işçi sınıfı yok oluyor, ekolojik felaketler bizi bekliyor, o halde sorunlara yanıt veremeyen marksist bir partinin, sosyalizmi amaçlayan bir partinin ne anlamı var. Küresel sorunlar yanlız bizi değil, çevrecileri, feministleri, sosyal demokratları, burjivazinin geniş bir kısmını, bazı sağcı partileri, bazı dinsel unsurları vb. ilgilendiriyor. Yenilenmeyi kriter alan, gezegenin gidişini beğenmeyen tüm bu unsurları biraraya getirecek bir parti kurmak gerekiyor. Bunun için de partiyi dağıtıp daha güçlü kitle desteğine sahip sosyal demokrasi ile birleşelim. (Tabi birleşmeye gitmek için illaki bu partiyi ikna edip öyle gitmek gerekiyor.) Onlar devletcilik anlayışını gözden geçirsinler, biz marksizmi reddedelim. Onlar sosyal hakları güvenceye alsınlar biz sosyalizmden vazgeçelim.

İşte anlatmaya çalıştığımız panik içindeki düşüncenin teorik karikatürü böyle biçimleniyor. Ne yazık ki bu görüşler gerekli bilimsel temellerde sunulmadığı için karikatürize etmek durumunda kalıyoruz. Biz bu görüşlerin, yenilenmeye ilişkin düşüncelerin ipuçlarını, sezgileri ve çeviri bilgileri aşıp bilimsel temellerde sunulmasını istiyoruz. Çünkü sosyalizmin bitmişliği, marksizmin gereksizliği güncel sürecin bazı ipuçlarıyla uyardığı sezgilerle kuramsallıştırılmasından başka bir anlam taşımıyor. Çözüm önerileri ise yine kaynağını sezgilerden alan aceleye getirilmiş, buna karşın oluş biçiminin tersine hiç de alçak gönüllü olmayan sonuçlara yolaçan önerilerden başka bir şey değil. Ve bu özelliği ile mücadeleyi yavaşlatıcı, geciktirici yönler taşıyor. Bununla mücadele etmek tartışma kültürünün sınırları içinde politik görevimizdir.

İşi çok katmanlı, çok ideolojili parti düşüncesine, sosyal demokrat anlayışlı buluşma noktasına kadar götüren bilimsel teknoloji devrim nedir? Onlarca yıl önceki ütopyaların gerçekliğe dönüşmüş hali olduğu için bilimsel teknolojik gelişmeler karşısında şaşkınlığa kapılmıyor, bu olguyu tarihsel gelişimin doğal sonucu olarak görüyoruz. Marksizmin kendisi de bu gelişmelere yabancı değildir. Hem üretim biçimi açısından ipuçları vardır, hem bu gelişimin yönü marksist felsefeyi doğrulamaktadır. BTD sonucu üretim biçimi değişiyor tezi doğrudur. Ama herşeye karşın eski üretim biçimi özünü korumaktadır. Yani bu gelişimin yönü toplum için değil sistem içindir. Marks bu gelişimi sosyalist toplum için öngörmüştür ama değişik nedenlerle bu kapitalist toplum içinde gerçekleşmiştir. Marksın öngördüğü biçimiyle üretimin yoğunlaşması, işgücü zamanının azalması, bireyin kendine ayrılan zamanın artışı, düşünsel yeteneklerinin gelişmesi, kafa kol emeği arasındaki çelişkinin çözümlenmesi, bireyin özgürleşmesi ancak üretim biçiminin sosyalist toplumda dönüşümüyle olanaklıdır. Ancak bu öngörülerin kapitalist sistem içinde başlaması yüzünden bireyin özgürleşmesi, toplumun gönenci pek gerçekleşmiyor. Bilimsel gelişmeyi kapitalizm insan için değil kendi çarkının dönmesi için harcıyor. Bugün BTD'nin beşiği ABD'de bilimsel gelişimin sonucu işsizlik artıyor, okuma yazma oranı düşüyor. Bilimsel teknik kazanımların denetlenmesi kapitalizmin elinde olduğu için BTD sonuçlarının insanlık yararına işlemesi önleniyor. Sanayi toplumunun özü olduğu gibi sürüyor. Kaçınılmaz bir olgu olan BTD'in sonuçlarını insanlık yararına programlamak, denetlemek için yine sosyalizm çok daha güçlü bir gereksinim haline geliyor. Eğer BTD, yenileşme kuramına girişen arkadaşların belirttiği gibi yeni bir toplumsal yapı oluşturulacaksa bu yapı yine kapitalizm içinde gelişeceği için, yeni bir toplum yapısını kapitalizmin kendi çıkarları belirleyeceği için, yine gelecekte sorunlu bir toplum olacaktır. O zaman ortaya tekrar bu toplumsal yapıyı daha iyi doğrultuda değiştirme gereksinimi doğacaktır. Bu süreci dondurup ileri baktığımızda bile bu iyi doğrultu denen şeyin bir adı olacaktır. Bu ad şimdiden bellidir. Gelecek için sosyalizm. Bu süreçteki genel konjontürün sonucu ile oluşan düşünsel panik yüzünden bazı partili arkadaşlarımız, bu güncel sisli ortam içinde sosyalizme olan gereksinimin böylesine yükselişini göremiyorlar. Bize düşen görev bilimsel teknolojik devrim sonuçları ile toplumsal gelişimi dengeleyip, eşitleyecek mekanizmalar bulmaktır. Bu mekanizmaların büyük çoğunluğu yine bitti sanılan sosyalist düşüncenin, marksist düşüncenin içinden geçiyor.

İŞÇİ SINIFININ DEĞİŞİMİ ÜZERİNE

İşçi sınıfının ideolojisi sınıfsal yapısı gereği karşıt sınıfa, yani üretim araçlarını elinde bulunduran sınıfa karşıdır. İki değişik ve karşıt sınıf ve üretim araçları üçlüsü tarih içinde sürekli mücadelesini sürdürmüştür. Bu üç öğenin varlık nedenleri birbirine bağlıdır. Biri olmazsa diğer ikisi de anlamını yitirecektir. Bu yüzden işçi sınıfının yok olduğu tezi bir mantık çarpıtılmasından başka bir şey değildir. Bu açıdan tartışma konusu olamaz. Ama tartışma gündeminde bir sınıfın değişimi sözkonusudur. Az önceki sınıflardan birinin yok olması diğerini anlamsız kılacağı gibi birinin değişimi doğal olarak diğer ikisinin değişimini güdümleyecektir. İşçi sınıfının değişimini başlatan nedir? Üretim araçlarının değişimi mi yoksa sahiplerinin değişimi mi? Üçlüden biri olan üretim araçlarına bakarsak değişimin bunlardan başladığını görüyoruz. Bilimin oynadığı dolaylı yolla üretim araçlarının biçimi değişiyor. Bundan sonra gündeme işçi sınıfı geliyor. İşçi sınıfı değişiyor, yetkinleşiyor, yetkinleşme zorunda kalıyor. Görünüşü farklılaşıyor. Değişimden arda kalan büyük çoğunluk işsizleşiyor. Üretim araçları sahiplerine gelince, onlar da değişiyor. Kendine çeki düzen vererek, vahşi yüzünü uygar renklerle boyuyor. Peki işsizleşen, yoksullaşan geniş yığınları nasıl susturuyor? Sosyal haklarla ya da işsizlik sigortasıyla. Üçüncü dünya ülkelerinin işçi sınıfı biraz da bu işsizlik sigortasını ödemek için çalışıyor. Egemen sınıfda değişiyor, ama ideolojinin özünü koruyarak değişiyor. İşçi sınıfının da ideolojisi yok olmuyor. Çünkü karşıtına güdümlü. Değişip azalan ve yetkinleşen işçilere de, işsizleşen geniş kesimlere de egemen olan yine sınıf ideolojisi olacaktır. Ve kapitalizm karşısında birinin özü değişmedikçe antagonist bir güç olarak varolacaktır. Bu açıklamalardan sonra marksizmin bittiğine dair işçi sınıfının yokoluşunu ya da değişimini kanıt olarak ortaya koymak, kapitalizmin ideolojisi karşısında işçi sınıfı ideolojisinin yokolduğunu belirtip yenilenme adına kuramsal olarak teslim olmaktır. Bu teslimiyet tek başına karşılamak yerine, bir partiyi de bu işin içine katmaya çalışmak iyiniyet sözcüğünün yanına soru işaretleri koydurmaktır.

Gezegenimiz belirtildiği gibi gittikçe küçülmektedir. Yakında üçüncü dünyanın gelişmiş ülkelerdeki işsizlik sigortasını ödeme rezervleri tükendiğinde, yumuşatılmış çelişkiler yine sertleşecek, biçimi farklılaşsa da sınıfa karşı sınıf çelişkisi yine gündeme canlı bir biçimde gelecektir. Üretim aracı sahiplerinin yüzlerindeki uygarlık boyaları yeniden uyanmış prometheusların üzerine kan olarak aktığında işçi sınıfı ideolojisini gözardı edenlerin iyiniyetli sorumlulukları nasıl ödenecektir. Mülkiyet ilişkilerini gözardı edenlerin, sınıf çelişkilerinin yerine merkez çevre çelişkisini getirmeye çalışanların sorumlulukları nasıl ödenecektir.

İşte buraya kadar açıklamaya çalıştığımız gelişmeler ışığında bizler, sınıfların yokolmadığını, birbiriyle güdümlü olarak değiştiğini, bu değişim sırasında özlerinin korunduğunu, bu korunma nedeniyle sınıfsal çelişkilerin ve mücadelenin sürdüğünü, sınıfsal çelişkinin güncel sürecin özgünlüğüne bağlı olarak yumuşatılmaya çalışılsa da odak noktada olduğunu, sınıfsallık dışındaki diğer çelişkilerinde kendi alanlarında özerkleşmeye başladıklarını, önemli olduklarını ama sınıfsal çelişkinin yerine ikame edilemeyeceğini savunuyoruz.

SOSYALİST BİRLİK PARTİSİ ÜZERİN

Sosyalist Birlik Partisi üzerine çok şey yazılıp söylendi. Parti çok kısa bir süreçte umutlu coşkulardan kimlik bunalımına dek pek çok şeyi yaşadı. Tüm bunlar partiye türünün özgün bir tipi olma özelliğini kazandırdı. Çünkü başaramasa da tabanda parti kurma düşüncesiyle işe girişilmiştir. Moral değerlerin sıfırlandığı bir dönemde oluşmuştur. Moralsizliği ve coşkuyu aynı anda yaşamıştır. İlk görevini yerine getirmiş, dağılan geleneksel solu biraraya getirecek bir çatı kurmuştur. Bundan sonra ikinci görevine hazırlanmalı, genel kongre sonucu solun diğer bileşenleriyle birlik çağrısını resmi olarak deklere etmelidir. Bununla birlikte yaşamak zorunda kalacağı uyumsuzluk sürecini önceden görüp bunu çabuk aşmanın yollarını önceden bulmalıdır. Bizce bu yol pratik çalışmadan, halkaları yakalayıp gündeme girişim yapmaktan geçiyor. Pratiğin dışında gelişen sürekli tartışmaların partiyi işlevsel yönden ne denli güçsüzleştirdiği deneyini hep beraber yaşadık. Bununla birlikte yaşamsal olan kuramsal çalışmaların, tartışmaların aynı önemde ve akademik düzeyde sürdürülmesi gerekmektedir.

Yine önemli bir nokta daha, hemen hemen tüm birlik çabalarından sonra ortaya çıkan partinin küçülme tehlikesi dikkate alınmalıdır. Örneğin bir partinin dört bileşeni, birleşmeden önce ayrı ayrı dört binaya, dört yayın organına sahip olduğu halde birleşimden sonra bir tane bina zor tutulabilmektedir, bir tane yayın organı zor çıkartılabilmektedir. Birlikten güç doğar deyimi her birlik girişiminden sonra ters tepmektedir. Bu durumun varlığı birliğin sonu hakkında hep hayırlı olmayan ipuçları verdiği için dikkate alınmalıdır.

Matematik kuralları politikada her zaman mutlak sonucu vermez. Şöyleki, politikada bir artı bir herzaman iki etmez. Birlerin kendi içinde yer yer erimeler olabilir. Ama bazan da bir artı bir üç edebilir. Dileğimiz tüm ülke sosyalistlerinin bir artı birin üç edeceği bir zeminde biraraya gelebilmesi. ■

SEVGİLLERİMİZLE

RIFAT OYMAK

KADIN HAKLARI VE HAREKETLERİNE İLİŞKİN BİR ERKEĞİN GÖRÜŞLERİ

"Artık kölelik etmemeye karar verdiğiniz anda göreceksiniz ki özgürsünüz."

GİRİŞ

Ben bir kadın-insanla evli, bir yavru-insan babası olan 30 yaşlarında, üniversite öğrencisi, bir erkeğim.

Okumakta olduğunuz bu yazıyı oluşturmaya çalıştığım ilk gün, evde eşim ve oğlumla birlikteydik. Ben ders çalışacağımdan ve bu yazıyı hazırlayacağımdan yavru-insan ile eşim kadın-insan ilgileniyordu. Ancak onların karşılıklı ilgilerinden çıkan sesler, yavru-insanın benden istekleri, kadın-insanın yaptığı ev işlerinden gelen gürültüler, benim verimli biçimde ders çalışmama ve yazıyı hazırlamama engel oluyordu.

Haftada 2-3 gün yanımıza aldığımız yavrumuz, diğer günler annemlerde kalıyordu.

Eşim verimli çalışamadığımı anlamış olacak ki, 2. günün akşamı yavrusuyla birlikte annemlere gitmiş. Ben okuldan, sosyo-kültürel etkinliklerimden sonra eve döndüğümde, evde kimseyi bulamadım. - O gün sabahleyin, eşim, yavrumuz ve ben evden birlikte ayrılmıştık. Eşim işyerinden izin alarak, yavrumuzu ruhbilimciye götürecek, ben de okula gidecektim. 2 gün öncesinden, ruhbilimciden randevu alan, randevu gün ve saatini kendime uygun olarak ayarlayan bendim. Çocuğu ruhbilimciye ben götürecektim. Ancak önemli(!) işlerim olduğundan, eşimin izin alarak götürmesini önerdim. Onun programında böyle bir şey olmamasına karşın öneriyi hemen kabul etti. Ve işyerinden izin aldı.- Ben eve girdikten on dakika sonra telefon çaldı. Arayan eşimdi. Ruhbilimciye gittiklerini, sonra eve geldiklerini, benim rahat ve verimli çalışabilmek amacıyla da bu akşam annemlerde kalacaklarını, evi derleyip topladığını, yemeklerin ocağın üstünde hazır olduğunu çay suyunun da çaydınlıkta dolu olarak bulunduğunu, sobanın da yakılmaya hazır olduğunu bildirdi. Başarılar ve iyi geceler diledi.

Ev temiz ve düzenliydi. Önce yemekleri ısıtıp yedim. Sonra çay suyunun altını yaktım. Kasetçalara bir kaset koydum, sigara yaktım ve ders çalışmaya koyuldum. Sonra da bu yazıyı yazdım.

Şimdi anladınız mı erkeklerin kadınlardan neden daha akıllı, güçlü ve yetenekli olduğunu?

İşte bu korkunç özveri yüzünden.

Öz'lerini hep erkelere ve patronlara verdiklerinden kendilerinde, kendilerine verebilecekleri ÖZ ve VERİ'leri kalmıyor.

"Kafa yormayan kimselerin sanacağı gibi pek kolay bir şey değil bu."

Antropoloji bilimine göre insan, inanımsılardan, önce ayağa kalkarak (Homo erectus) sonra akıllanarak (Homo sapiens) ayrıldı.

İnsan, bilinen insanbenzeri atalarından beri hep iki cins olarak türünü temsil etti. Ancak insan, "adam" olarak anıldı; Cava adam (Java man); Kro-Magno adam (Cro-Magnon), Neanderthal adam. İnsan öncesi insanımsılar ve insanın son ataları hep erker olarak çizildi. Bulunan insan fosilleri de genellikle ya erkekti ya da erkek olarak anıldı.

ADAM (Man) dendi.

Bilinebilen tarih içinde ilk işbölümü işbölümünün biçimi saptanabildiğinde ortaya kadın çıktı.

Tür olarak insan biyolojik varlığını sürdürebilmek için yiyecek bulmak zorundaydı.

Erkekler gruplar halinde hayvan avcılığına çıkar, dişiler, çocukları korur ve yerleşim bölgesinde toplayıcılık yapardı.

Cinslerle dayalı işbölümü de böylece ortaya çıktı.

İşbölümü aynı zamanda ortak çalışmaydı.

Ortada, cinsiyete dayalı bir çıkar ilişkisi ve eğemenliği kaygısı yoktu.

Kadın, oluşan grubun (klan) yerleşim bölgesinde hemen tüm gereksinimleri düzenler, evcil bitkiler yetiştirir, yaşamı daha düzenli kılar ve kolaylaştırırdı. Erkek ise belirsiz, rastlantılara bağlı avcılıkla uğraşırdı. Kadın sosyo-ekonomik yaşamda bu etkinliğinden dolayı saygınlığını artırdı ve yönetimi de yüklendi. Tarihsel tanımlamada buna "Anaerkil" dönem dendi.

Hayvancılık, tarım, araç gereçleri ve madenlerin devreye girip gelişmesiyle, özellikle tarımda erkek emeğinin rolü arttı. Erkeğin üretimdeki rolünün artması onu yönetimde de etkili kıldı. Kadın üretimdeki etkinliğini erkeğe bırakarak ve geri çekilmek, çocuklarla ve konut içi sorunlarla ilgilenmek zorunda kaldı. Erkeğin üretim ve yönetimde aldığı rol pekişti ve Anaerkil dönemden "Ataerkil" döneme geçildi. Üretici güçlerin gelişmesi ve değişmesi ile "grup" yapısının yerini "aile" yapısı aldı. Grup (klan),

aileler birliğinden oluştu. Ailelerde erk erkekteydi. Klan içi aileler birer üretim birimi oldular. "Artık ürün", değişimi doğurdu. Ortak klan mülkiyetinden özel mülkiyete geçildi. Özel mülkiyette, toprak mülkiyeti, özel üretim, aileler ve klanlar arası savaşa ve savaş esirlerine neden oldu. Savaş esirlerinden ilk kölelik kurumu oluştu. Sınıflar ve devlet ortaya çıktı. Klanda, ailede ve devlette, egemen sınıfta, erkek egemenliğini sürdü.

Bu tarihsel erkek eğemenliği, planlanmış, aynı türün bir cinsinin çıkarı için oluşturulmuş değil, tarihsel, ekonomik, sosyal koşul ve süreçlerin bir ürünüydü.

İnsan türü için oldukça olumsuz bir rastlantısal sapmaydı.

Cinsiyet biyolojik bir kavramdır.

Bir türde cins farkını gösterir.

Bu fark üzerine kurulan ayrımcılık ise, sosyo-kültürel ve sosyo-psikolojiktir.

Bir olgunun açıklanması, o olgunun temel belirleyicileri ile olan ilişkileri içinde olanaklıdır. Temel belirleyicileri ile olan ilişkisinden soyutlanarak, koparılarak ikili ilişkileri açıklamak olanaksızdır. Bu olanaksızlığa rağmen yapılan açıklamaların en azından güvenilir, genelgeçer bilgi ve bilimsel değeri olamaz.

Cinsler ararsı eşitsizlik, cinsler arası ayrımcılık, salt aynı türün cinsleri arasındaki ilişkilerle açıklanırsa; saptamalar ve çözümler, yöntemler ve mücadeleler, cinsel ayrımcılık ve eşitsizliğin temel belirleyicilerinin dışında aranırsa, bulunanlar, olguyu genişliğine ve derinliğine değil, dar ve yüzeysel bir açıklamaya götürür. Bu yöntemle ulaşılan bilinç, sığ, alınan bilgi ise eksik, yararsız ve karışıktır.

Yanlış bir varsıyım, yanlış mücadele yöntemleriyle yanlış sonuçlara götürür.

Doğal-rastlantısal işbölümü ile erkek eğemenliğine katlanan, binlerce yıllık sürecin kabullenmişliğiyle, kendine verilen cinsel-toplumsal rolü benimseyen, insan olmasından gelen olanaklarını kullanma, geliştirme olanağını bulamayan kadın-insan, türe özgü yeteneklerini tarihsel, toplumsal, dinsel ve sınıfsal baskılarla, açık şiddetle, psikolojik, cinsel itiliş ve aşağılanmayla verimli olarak, kendini ve türü için üretimde, yaratımda gösterememiştir. Farklı sınıfsal konumlarda olan kadınların, kimi olanak farklılıkları olsa da genel durum, diğer cinsin karşısında aynıdır.

Tüm bunların üstüne, bireyi bireyle (insanı insanla, cinsi karşı cinsle) vahşice yarıştıran, çalıştıran insanın özüne; yetenek ve emeğine, sezgi ve gücüne elkoyan, sömüren ve insanı hiçbir ayırım yapmadan yokeden, aşağılayan; insanın duyumlarını köreltiği için de, (erkeğin, kadının) insan dünyasının neresinde, ne durumda olduğununun, ne yapması gerektiğinin bilincini edinmesine, kendi türüne karşı nasıl bir konumda olduğunu kavramasına engel olmakta olan, insanın bilincini eğemenliğine alan kapitalist sosyo-ekonomik dizgeyi, bunun insan üzerindeki sosyo-psikolojik etkilerini, sonuçlarını, insanı (kadını ve erkeği) nereye getirdiğinin, nasıl getirdiğinin bilgi ve bilincine ulaşamadan; aynı sistemin hangi tarihsel, ulusal noktada işlediğini, o noktanın farkını kavramadan, dünyanın herhangi bir bölgesindeki herhangi bir kuramdan hareketle, kadının ezilmişliğini, eşitsizliğini, sömürülüşünü, aşağılanmasını, salt **ERKEK ŞOVENİZMİ** ile açıklamak, düşmanını erkek olarak götermek, görmek çok kolaycı, hiç çözüm getirmeyen, Kapitalizmin 1. kölesi erkeklerle, 2. kölesi kadınlar arasındaki **KÖLELER ARASI SAVAŞA** hizmetten başka bir şey değildir.

Köleler arası savaşta da köleler kazanmaz

Efendiler kazanır.

"Özetle,düşüncenin maddi gücünü meydana getiren onların maddi kaynağıdır."

İşbölümü ile başlayıp, sınıfların ortaya çıkışı ve gelişmesiyle binlerce yılda pekişen erkek eğemenliğinin, bu egemenliğin kadına ve kendi türlerine nelere mal olduğunun ayırdında olmayan erkek, eğemenliği doğal-doğru sanarak, insanlığın en uzun, en amansız, en haklı savaşımı olan sınıf savaşımında, insan hakları savaşımında, özgürlük, barış savaşımında kendisinin diğer yarısı ya da en doğal müttefiği kadın-insanı toplumsal yaşamdan uzak tuttu. Dinsel, gericifaşist, anti-demokratik ideolojilerin yüzyıllarda oluşturduğu bu ayrımcılık sonucu erkek, kadına karşı anti-demokrat bir yapı oluşturdu. Kadınlara karşı neredeyse potansiyel bir faşist kimlik geliştirdi. Özellikle doğru-despot-din egemen toplumlarda bu olgu daha ağır duyumsandı.

Dünyanın, toplumun doğru çözümlenmesiyle birlikte bu cinsel ayrımcılık da tarihsel ve sınıfsal maddi kaynağını buldu.

Bu bilimsel çözümlemeler (başta Marksizm olmak üzere, hümanist sosyolog ve antropologlar, bağımsız kadın demokratik hareketleri ve önderleri) gösteriyor ki:

Bu oluşum ve süreçte erkek-insanın doğru bir bilinçle bu ayrımcılıkta çıkarı yoktur.

Köle bir erkeğin (ezilen, sömürülen) hiç çıkarı yoktur.

Kalb'in akciğeri baskı altına almasında kalb'in bir çıkarı olamaz.

Sınıfsal egemenlik, egemen sınıfın çıkarınadır ve bilinçlidir.

Dinsel, ulusal, ırksal bölünme ve ayrışma amaçlı ve bilinçlidir. Egemen olan bunun bilincindedir.

Ancak cinsel egemenliğin, hiçbir cinse yarar getireceği söylenemez. Cinsel bölünmüşlük egemen cinsin amacı ve bilinçli tutumu değildir ve olamaz. Böyle bir sav, biyoloji, psikoloji, sosyoloji ve tarih ta-

rafından reddedilir.

İnsanın amaçlı ve bilinçli olarak, bilinçsiz bırakılmasından, erkeğin sorumlu tutulması. Yalnızca öznel ve sağlıklı olmayan, haklı da olsa öfkeyle saptanmış bir yargıdır.

Kadın ve erkek, kendilerine dayantılan sözde doğal rollerin; erkek için, önder, aile reisi, baba-koca, başkan, ağa, bey, general... kadın için, ana kızkardeş, edilgenlik gibi kavram ve sıfatların hiç de doğal ve doğru olmadığını, bu sahte bölünmüşlüğün kadın için utanılacak derecede onursuz, insan hakları açısından kabul edilemez, erkek için utanılacak ölçüde onur kırıcı, sınıfsal mücadelede büyük oranda, yarıdan fazla güç kaybı, milyonlarca yıllık insan çabasının ürünü bilim ve kültüre karşı sorumsuzca bir saygısızlık, vurdumduymazlık ve insanın genel özgürleşme hareketine vurulan en büyük darbelerden biri olarak algılanmalıdır. Bu günden doğru perspektiflerle yola koyulmanın zorunlu olduğunun, beklemenin, ertelemenin yararı olmadığının, demokratik, ekonomik, bağımsız, politik tüm çabaların aynı zamanda cinsler arası dayanışmayla sürdürülmesi gerektiğinin, karşılıklı bilinç, deneyim, bilgi aktarımının en doğru yol olduğunun ayırdına varılmalı. Cinsler arası kültürel deneyim ve bilinç farkının kapatılması için özellikle erkek-insana büyük özveri düştüğü de bilinmeli. İnsan için bir dünyayı kurmanın, insanı ikiye bölerek, tek başına erkeklerin bu dünyayı kazanamayacakları da artık kavranmalı ve yapay bölünme farkı kapatılarak birleştirilmelidir.

Yaşam eşitsizlik gözönüne alınarak eşitçe omuzlanmalı.

Üretimde, yaratımda eşit olanaklar sağlanmalıdır.

"Bu yer yuvarlağında henüz büyük çabalar için yeterince yer vardır." (Faust-W. Gothe) ■

DERLEYEN: AHMET AN

SOLCU PARTİLER: SOSYALİZME İNANCIMIZ SÜRÜYOR

Avrupa ve Ortadoğu ülkelerinde faaliyet gösteren 16 sosyalist ve komünist partiye mensup temsilciler, Lefkoşa'da düzenlenen bir sempozyumda, Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'ndeki sistemin çökmesine rağmen, sosyalizmin kapitalizmden daha üstün olduğunun gelecekte kanıtlanacağı görüşünde birleştiler.

Kıbrıs Rum AKEL Partisi tarafından düzenlenen ve "21. Yüz yılın eşiğinde solun rolü ve bir ideoloji olarak sosyalizm" konulu sempozyumda konuşan partililerin hepsi de, başarısızlıkla sonuçlanan Sovyet sisteminin terk edilerek, yerine gerçekten demokratik ve yeni bir sosyalist sistemin kurulması konusunda görüş birliğine vardılar. 18 ile 20 Ekim 1991 tarihleri arasında üç gün süren sempozyumun sonunda herhangi bir kapanış belgesinin kabul edilmediği haber verildi.

Bütün solcu partilere açık çağrı gönderme yoluyla düzenlenen sempozyuma katılmayı sadece 16 komünist ve sosyalist parti kabul etti. Eski Sovyet blogundan yanıt veren sadece Kazakistan Sosyalist Partisi ile Macar Sosyalist İşçi Partisi idi. Kıbrıs Rum kesimindeki sosyalist ve komünist partiler dışında Avrupa'dan sadece Fransız Komünist Partisi ile Yunanistan'ın komünist ve sosyalist partileri katıldı. Geriye kalanlar, İsrail ve Filistin komünist partileri'de içinde Orta doğu ülkelerinin partileriydi.

Konferansın açılış konuşmasını yapan AKEL Genel Sekreteri Dimitris Hristofyas şunları söyledi: Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nde "yaşanan sosyalizm" diye anılan sistem, sosyalist ideolojinin itibarının azaldığı anlamına gelmemektedir. Sempozyumun hedefi, sosyalizmin gerçekleşebilir olduğu kanıtlamak için sol kanat hareketin girişimlerini eşgüdümlü hale getirmek ve uluslararası düzeyde tutucu güçlerin bu harekete karşı başlattıkları "neo-liberal" saldırıya göğüs germektir.

Bilindiği gibi AKEL, Kıbrıs'ta yıllardır demokratik seçimler yoluyla sadece ortalama yüzde 30 oy oranını korumakla kalmayıp, 1991 yılı başında yapılan genel seçimlerde bunun biraz da üzerine çıkan dünyadaki tek komünist partisidir.

Hristofyas sözlerine devamla şöyle konuştu: "Sovyet sosyalizm modelinin itibardan düşmesi, kapitalizmin haklılığı anlamına gelmemektedir. " Bu görüş diğer bütün konuşmacılar tarafından da tekrarlanmıştır.

Fransız Komünist Partisi Merkez Komitesi üyesi Daniel Cirera şunları söyledi: "Her yerde bunalım içinde olan kapitalizmdir ve her attığı adım, bu bunalımı daha derinleştirmektedir. O nedenledir ki gelecek kapitalizmde değildir diyoruz. Sosyalizme, bugün olduğundan daha fazla ihtiyaç duyulmasının nedeni de budur. Ama sosyalizm, sadece demokratik yollarla ve kitlelerin katılımıyla üstün gelebilir."

Macar Sosyalist Partisi'nin Tarih Komisyonu üyesi olan Prof. Lazlo Nagy ise, Macaristan'daki komünist olmayan yeni hükümetin hiçbir ekonomik sorunu çözmede başarılı olamadığını ifade etti ve işsiz olanların sayısının 350 binden fazla olduğunu, bunun sonucu olarak son yerel seçimlerde Macarların artan sayıda komünist adayları desteklemeye yöneldiklerini belirtti. Nagy, "Bu adaylar seçimlere bağımsız olarak katılmaktadır, ama herkes onların komünistler olduğunu bilmektedir" şeklinde konuştu.

Kazakistan'da iktidarda bulunan Sosyalist Parti'nin Yürütme Kurulu üyesi Konstantin Jigalov da, "Sovyetler Birliği'ndeki komünist ara modelin çöküşü, sosyalizmin sonu anlamına gelmemektedir. Sosyalizme ilişkin bakış açımızı değiştirmeli ve insani değerlerin, sınıfsal değerlerden daha önde geldiğini itiraf etmeliyiz. Özel mülkiyetin insani bir gereklilik olarak kabulünün sosyalizmin ilerlemesini teşvik edeceğini kabul etmeliyiz" şeklinde görüş belirtti.

Toplantının son konuşmasını yapan AKEL Uluslararası İlişkiler Sekreteri Donis Hristofinis ise "Herhangi bir dogmatizm veya gözlerimizin kapalı olması durumu söz konusu olmadan, görüş alış-verişinde bulunma fikri, dünyayı daha iyi bir yer yapma kaygumuzun bir parçasıydı" diyerek toplantının amacını özetlemiş oldu.

MARXISM TODAY DERGİSİ KAPANDI

35 yıldır Londra'da yayınlanmakta olan Marxism Today (Günümüzde Marksizm) adlı dergi, Aralık 1991'de çıkan son sayısıyla yayımını durdurduğunu açıkladı. Bayan Thatcher'in onbir buçuk yıl süren iktidar döneminde 17 bin adate yükselen satışıyla ilgiyle okunan bir yayın organı olan dergi, Ocak 1974'de Thatcher'in İngiltere Başbakanlığına gelmesinden 4 ay sonra yayın kurulu üyesi sosyolog Stuart Hall tarafından ilk defa Thatcherism kelimesine isim babalığı yapmıştır. Berlin Duvarı'nın yıkılmasının ardından çıkan sayısında ise, kapağına yüzüne yumurta atılmış Karl Marx resmini koymuştu. Muhafazakar Parti Başkanı Chris Patten, derginin kapanması üzerine verdiği demeçte, Marxism Today'in siyasal dedikodudan çok, fikirlere yer veren bir dergi olduğunu ve yokluğunu hissedeceğini söyledi.

KÜBA'DA GAZETELER SAYFALARINI AZALTTI

Sovyetler Birliği'ndeki kağıt ithalinin durması nedeniyle Küba'da yayımlanmakta olan gazetelerin 1991 yılı sonundan beri sayfalarını azalttıkları haber veriliyor.

Küba Sosyalist Partisi'nin yayın organı olan Granma gazetesi haftada 6 gün yerine 5 gün çıkmaya başlarken, Ocak 1992'den beri de sayfa sayısını azalttı. 3 gün 4 sayfa olarak çıkan Granma, 2 gün de 6 sayfa olarak çıkıyor. 1991 yılının son aylarında genel olarak 8 sayfa yayınlanmakta olan parti organı dışındaki diğer iki önemli gazete de sayfalarını azaltmış bulunuyor. Bir zamanlar günlük olarak çıkan ve şimdi haftalık olarak yayınlanmakta olan Juventude Rebelde (Asi Gençlik) ile Trabajadores (İşçiler) adlı iki önemli gazete de 16 yerine 12 sayfa olarak çıkmak zorunda kalıyor. ■

AHMET AN

AKEL'DEKİ PERESTROYKA MÜCADELESİ VE ADİSOK'UN SONU

SBKP'nin M. Gorbaçov önderliğindeki 1985 yılında başlattığı perestroyka ve glasnost politikası, dünyanın dört bir yanındaki komünist ve işçi partileri içinde yankısını bulurken, Kıbrıs'taki "Emekçi Halkın İleri Partisi"(Rumca ilk harfleriyle AKEL)'de de kuşkusuz etkisini gösterdi. 1941'de kurulmuş olan AKEL 'deki, Stalinci çizginin savunucusu olan ve 1949'da "enosis ve yalnız enosis" görüşünde olanların adayı olarak partinin Genel Sekreterliğine getirilen Ezekias Papayuannu, Aralık 1986'da yapılan 16. AKEL kongresinde de, değişmez Genel Sekreter ve tek aday olarak bir kez daha bu göreve seçilmişti. Bu arada parti kademelerindeki yaşlı kadrolar arasında bazı değişiklikler yapılmış, bazıları da sağlık nedenleriyle görevlerinden ayrılmıştı. Uzun yıllar partinin gençlik örgütü olan EDON'un genel sekreterliğini yapmış olan 41 yaşındaki Dimitris Hristofyas'ın MK sekreterliğine alınması üzerine, ondan Papayuannu'nun halefi olarak söz edilmeye başlanmıştı. Çünkü Hristofyas, yaşlı ve Stalinci kadroya yakınlığı ile tanınmaktaydı.

Bu görev değişikliğinin yapıldığı parti kongresinin üzerinden daha bir yıl geçmeden, Kasım 1987'de AKEL'in merkez yayın organı olan Haravgi gazetesinde meydana gelen değişiklikler, parti içindeki yenilenme hareketinin muhalif unsurlarca yapıldığını su yüzüne çıkardı. 1968'deki Çekoslovakya olaylarına karşı görüş dile getirdiği için görevinden alınan gazetenin yazı işleri müdürü, başyorumculuk yapıyordu. Onun yerine getirilen yeni müdür ise Kıbrıs Rum Gazeteciler Birliği'nin de başkanıydı. Her iki gazetecinin görevlerinden alınması üzerine, üç gazete çalışanlarıyla birlikte istifa ettiklerini açıklayan muhalifler, 13 Aralık 1987'den itibaren haftalık yeni bir gazete çıkarmaya başladılar.

23 Mart 1988 tarihinde yapılan bir açıklamada Papayuannu'nun Genel Sekreterlikten ayrıldığı ve "daha genç bir yoldaşa yol açtığı" duyuruldu. 12 Nisan günü geçirmekte olduğu bir rahatsızlık yüzünden ölen Papayuannu'nun yerine acele olarak Hristofyas'ın "geçici" kaydıyla atanması muhalifler tarafından eleştirildi. 16 Nisan 1988 tarihli Embros'da çıkan bir makalede şöyle denilmekteydi: "Darbe ve istiladan sonra(1974) ve parlamento seçimlerinde AKEL'in oy azalmasından sonra(1975) bir kongre toplanması gerekmekteydi. Daha sonra AKEL'in desteğinde Vasiliyu'nun seçilmiş olmasına rağmen parti, 1985'deki oy kaybını kapatamamıştır."

22 Nisan 1988'de toplanan AKEL Merkez Komitesi'nin Hristofyas'ı 63 oyla Genel Sekreterliğe seçmesi üzerine bir demeç veren, perestroykacıların 11 oy almış adayı ve PEO Sendikası'nın genel Sekreteri Pavlos Dinglis, seçimin MK'nın dar sınırları içinde değil, parti kongresinde yapılması gerektiği görüşünü tekrarladı.

2 Temmuz 1988'de Embros gazetesi AKEL liderliğini şöyle suçladı: 'Perestroyka ve glasnost AKEL liderlerinin sadece dillerindedir. Zamanı geçmiş yöntem ve uygulamalara bağlı kalmışlardır. Partiye canlılık ve değişiklik getirecek olan gençliğin etkin görevlere gelmelerini engellemektedirler." Eleştirilerin yoğunlaşması üzerine partinin Lefkoşa ilçe örgütü, Embros'u çıkaran dört

gazetecinin partiden atıldığını açıkladı.

Bu arada nisan 1989'da AKEL'e yakın gençlik örgütü EDON tarafından yayımlanan bir broşürde, İngiliz sömürge yönetimine karşı savaşan EOKA örgütünün, ilerici Kıbrıslıları yoketmek ve etkisizleştirmek için İngilizler tarafından yaratılmış bir örgüt olduğu şeklinde bir değerlendirme yer almış ve buna tepki gösteren sağcı örgütlerle bir polemik başlatılmıştı. AKEL içinde yürütülmekte olan Enosis(Yunanistana bağlanma) eleştirisiyle ilgilitartışmalar daha sonra şekillendirilip, "1964-67 döneminin hatalı politikası" olarak kamuoyuna duyurulacaktı. Ama biz Kasım 1989'daki tartışmalara dönelim.

18 Kasım 1989 günü yapılan bir parti toplantısında konuşan AKEL Genel Sekreteri Hristofyas, AKEL'in iddiaların aksine perestroykayı desteklediğini söyleyerek, Doğu'daki sosyalist ülkelerde olanların sosyalizmin başarısızlığı değil, yenileştirici gücünün kanıtı olduğuna işaret etti. Hristofyas devamla, parti üyelerine çağrıda bulunarak, partinin halk kitleleriyle daha yakın bağlar kurmasını, siyasal gücünü artırmasını ve perestroyka ruhunu parti içinde geliştirmek için çabalarını sürdürmelerini istedi.

21 Kasım 1989 günü PEO Genel Sekreteri ve AKEL milletvekili P. Dinglis'in sendika üyelerine verilen bir seminerde perestroyka konusunda söyledikleri, AKEL liderliğiyle olan görüş ayrılıklarını daha da belirginleştirdi. Dinglis AKEL'in 1968'deki işgale destek vermiş olmasının parti tarihinde bir leke olduğunu ve partiyi böylesine yanlış bir tavrı almaya yol açanların hesaba çekilmesini istedi. AKEL'in perestroykayı desteklediğini ilk defa 18 Kasım 1989'da açıklamasından çok önce kendisinin bu politikayı benimsediğini açıklamış olan Dinglis, partinin onurlu bir özeleştiri yapmasını talep etti. Stalin'in cinayetlerini sosyalizmin pekişmesi için kaçınılmaz olduğunu" söyleyerek onu haklı çıkarmaya çalışanların "tedavi edilemez Stalinciler" olduklarını vurguladı.

5 gün süren fırtınalı MK toplantısından sonra yayımlanan AKEL bildirisinde partinin "uluslararası gerginlik, soğuk savaş ve yanlış bilgilenme koşullarında Çekoslovakya'daki 1968 olaylarıyla ilgili olarak aldığı kararların yanlış ve geçersiz addettiği" duyurulurken, Embros gezetesi de ağır bir dille suçlanmakta ve "partiyi ve partinin birliğini bozmaya çalışan bir merkez haline geldiği öne sürülen bu gazeteyle dolaylı veya dolaysız bağlantısı olan bütün yoldaşların bu kişileri durdurması" çağrısı yapılmaktaydı. Aynı gün bir açıklama yayımlayan MK üyesi ve milletvekili Mihalis Papapetru, "MK'nin azınlıkta olsalar bile üyelerinin kamuoyu önünde konuşma hakkını kısıtlayan kararlarına oy verdiği için vicdanında dayanılmaz bir suçluluk duygusu taşıdığı" gerekçesiyle MK'dan istifa etti.

Muhaliflerin durumunun görüşüleceği 26 Ocak 1990 tarihli MK toplantısı, aralarında PEO liderleri A. Jartidis ile P. Dinglis'in de bulunduğu 11 MK üyesinin istifasıyla sonlandı. Partinin gençlik örgütünün Genel Sekreteri olan muhaliflerden Mikis Şanis, basına verdiği bir demeçte Kıbrıslı komünistlerin bir kimlik bunalımı geçirmekte olduklarını söyledi. 27 Ocak günü devam eden toplantıda parti kongresinin Eylül'de yapılacağı kararlaştırıldı ve AKEL'in enosis'i desteklemesiyle ilgili şu açıklamanın kamuoyuna verilmesi onaylandı:

Bağımsızlıktan uzaklaşıp, "enosis"e doğru yönelme kararının sorumluluğu kollektiftir ve her zaman MK'ya aittir. MK, bunun sorumluluğunu müteveffa parti lideri Papayuannu'ya yükleme çabalarından üzüntü duymaktadır. Ama o zamanki Genel Sekreter olan Papayuannu'nun da bu sorumlulukta payı vardır.

AKEL'in o içine düştüğü bu hatanın nedenleri vardır: 1. İç cephenin

parçalanması, 2. AKEL'in yalnız kalıp, etkisiz duruma düşmemesi, 3. Komünizm ve AKEL düşmanlığının yeniden canlanmasından kaçınılması.

Enosis sloganı, antiemperyalist cephenin kurulmasına yardımcı olması bir yana, Kıbrıslı Türk kitlelerini şovenist liderliğin kucağına itmiştir. Büyük sorumluluk, enosis sloganını istismar eden aşırı sağ'a yüklenebilir.

1967'den beri parti tarafından izlenmekte olan tam bağımsızlık politikasına dönüş, haklı bir politikadır. Bütün Kıbrıs halkı için, kendi kaderini tayin hakkı veya taksim sorunu'nun olmadığına inanmaktayız. Kıbrıs halkı kendi kaderini tayin etme hakkını 1960'da kullanmış bulunmaktadır. Kıbrıs halkı 1960'da bağımsızlığı seçmiştir. Bağımsız ve federal cumhuriyet, daha sonra 1977 ve 1979'da yapılan Doruk Anlaşmaları ile teyid edilmiştir. Kıbrıs halkı, iki ulusal toplumdan oluşan birleşik bir bütündür. Toplumlardan birine, kendi kaderini tayin etme hakkı tanınırsa, BM üyesi bir devletin dağılmasına yol açacağı gibi, Helsinki Sonuç Belgesine de aykırı olunacaktır.

AKEL MK, Kıbrıs sorununun çözümü konusunda şunları hedeflemektedir:

"1. Türk askkerleri ve bütün yabancı askerlerin Kıbrıs'tan çekilmesi ve adanın askerden arındırılması.

2. Türkiyelilerin adadan uzaklaştırılması

3. İnsan haklarının ve temel özgürlüklerinin iadesi ve bunlara saygı gösterilmesi. Bütün göçmenlerin evlerine dönmeleri, serbest dolaşım ve mülk edinme haklarının tanınması

4. İki toplumlu, iki bölgeli Federal Kıbrıs Cumhuriyet'nin kurulması.

5. Genişletilmiş ve güvenilir uluslararası garantiler sağlanması ve tek yanlı müdahale hakkının kaldırılması."

AKEL'deki muhalif reformcu liderlerden Andreas Jartidis, 8 Şubat 1990 günü yaptığı bir açıklamada, Haziran 1987'deki bir AKEL politbüro toplantısında savunduğu "aşamalı federasyon" görüşünden vazgeçmediğini söyleyerek, şöyle konuştu: "Elde edeceğimiz federasyon, federasyonun en iyi şekli olacak değildir. O nedenle biz, bunun aşılarak, Kıbrıslı Türklerin Rumların, Kıbrıslı Rumların da Türklerin güvenini kazanarak sağlayacaktır." Jartidis, politbüro toplantısında ileri sürülen görüşlerin, o şahsı kötülemek için AKEL tarafından açıklanmasının dürüst bir hareket olmadığını sözlerine ekleyerek, şöyle devam etti: Tüm göçmenlerin evlerine dönmelerinin bugünkü gerçekler ışığında mümkün olmayacağını söyleyen ve geçici hükümet oluştuktan sonra da, adada Türk askerlerinin bir kısmının kalacağını öneren Papayuannu idi ve bu doğrultudaki parti kararlarının metnini hazırlayıp imzalayan odur. Şimdi ölmüş olabilir, sorumluluğu aynıdır. Ben oybirliğiyle gizli olarak alınmış o kollektif kararda kendi sorumluluğumu üstleniyorum. Partimize Kipriyanu darbe vurmak için bu kararı açıklayınca gizliliği kalmamıştır. Doğru çıkmadıkları anlaşılanlar da içinde, partide ve kamuoyu önünde yaptığım bütün konuşmalarımı yayımlayacağım. Ben hata yapmaktan korkma hastası değilim."

Kıbrıs'ta iki halk bulunduğunu belirttiğine ilişkin kendisine yöneltilen suçlamalara karşılık da Jartidis, Kıbrıs'da Rumlardan ve Türklerden oluşan bir halk olduğunu söylediğini kelimelerle oynamayı sevmediğini belirterek, "önemli olan, Türklerden Türk toplumu veya Türk halkı olarak söz etmemizden çok, onlara verilecek haklar üzerinde varacağımız anlaşmadır. Eğer anlaşma ile self-determinasyon hakları bulunmadığı kararına varılırsa, bu her iki toplum içinde geçerli olacak. Ben ayrı self-determinasyon hakkı olmasını tesvip etmiyorum" dedi.

Bu arada 11 Şubat 1990'da yapılan ve 9 saat süren EDON Yönetim

Kurulu toplantısında yapılan oylama sonucu 8'e karşı 47 oyla yenilikçi Şanis görevinden alınarak, yerine AKEL liderliğinin görüşlerini destekleyen Kiritsis tek aday olarak seçildi.

Kıbrıs Rum basını, Şubat 1990 başında, AKEL dışında yeni bir sol parti kurulması yolunda çalışmalar yapıldığı haberini duyurdu. 14 Şubat'ta kısa bir bildiri yayımlayan AKEL MK, Cumhurbaşkanı Vasiliyu'nun parti kuracağına ilişkin haberlerin yalanlanmış olmasına rağmen, ona dolaylı çağrıda bulunarak, AKEL'den istifa eden reformcu üyelerden oluşacak böyle bir partiyi reddetmesini istedi.

AKEL'de pereskroyka mücadelesini vermekte olanların halka açık ilk toplantısı 7 Mart 1990 akşamı Lefkoşa'da girişimci grup tarafından yapıldı. Ama o günün sabahı olağanüstü olarak toplanan PEO Yönetim Kurulu, 70 bin üyeli işçi sendikaları federasyonunun Başkanı olan Jirtidis ile Genel Sekreter Dinglis'i, Şubat ayında alınan ve hiçbir sendika liderinin AKEL'deki anlaşmazlık konusunda kamuoyunda konuşmama kararını ihlal ettikleri gerekçesiyle görevlerinden alındı. O geceki toplantıda konuşan Dinglis, bu kararın AKEL liderliğinin yönlendirmesiyle alındığını belirterek şöyle dedi: "Bu olay, gerçek perestroykayı uygulayacak olan demokratik bir solun yeniden doğuşunda yeni bir aşamadır. Bundan sonra meydana gelecek sorunların tek sorumlusu AKEL liderliği ve onların Stalinizme yapışıp kalmalarıdır." Papapetru ise yaptığı konuşmada: "PEO Yönetim Kurulunun kararı, AKEL içinde değişimle ilgili son umudu da yok etmiştir. Yeni demokratik sol'a öncülük edecek olan yeni, solcu bir partinin kurulması artık kaçınılmazdır" dedi.

8 Mart 1990 Ocak ayında AKEL MK'dan istifa eden, ama Temsilciler Meclisindeki AKEL grubunda kalmayı sürdüren 5 muhalif AKEL milletvekili, AKEL grubundan ayrılarak, ayrı bir grub oluşturdular ve sözcü olarak da Dinglis'i belirlediler. Bu durumda meclis'te 15 milletvekili ile temsil edilenAKEL'in milletvekili sayısı 10'a düşmüş oldu.

22 Mart günü toplanan PEO Yönetim Kurulu, 27 çekimser ve 2 aleyhte oya karşı 54 oyla, merkeze yakın Antoniyu'yu sendika Genel Sekreterliğine seçti.

Olayların giderek tırmanması, sonunda ayrı bir parti oluşturma şeklinde biçimlendi. 29 Nisan 1990 günü Lefkoşa'da yapılan kuruluş toplantısına 700 kurucu üye katıldı ve partiye Yenilikçi Demokratik Sosyalist Hareket(Rumca baş harfleriyle ADİSOK) adı verildi. 1980'li yıllarda sosyalist EDEK partisinden atılan veya ayrılan, İngiltere'deki İşççi Partisi'nin Troçkist eğilimli Militan grubuna yakınlığı ile bilinen grup ile bazı bağımsız kişilerin katılımı ve büyük çoğunluğu AKEL'den ayrılanlardan oluşan ADİKOS'un sözcülüğüne getirilen Jartidis, kuruluş toplantısında yaptığı konuşmada AKEL'i Stalincilikle suçladı. Partinin kuruluş bildirgesinde yer alan "Federal çözüm, iki ulusal toplumun siyasi eşitliğini güvence altına almalıdır" ifadesi, Rum basını tarafından "o güne kadar hiç bir siyasi partinin açıkça Kıbrıslı Türklerin siyasi eşitliğini tanımadığı" için ilgiyle karşılandı.

ADİKOS'un 1. Kongresi 7-8 Temmuz 1990'da yapıldı ve parti başkanlığına Pavlos Dinglis getirildi.Başkan yardımcılığı seçiminde "sosyalist platform"un adayı 88 oy alırken, Papapetru 291 oyla bu göreve seçildi. ADİSOK Kongre Bildirgesinde, Kıbrıs sorununa da değinilmekte ve partinin iki toplumlu, iki bölgeli federasyondan yana olduğu yinelenerek, Türk askerleriyle Ada'ya gelip yerleşen Türkiyelilerin çekilmesi ve isteyen Rum göçmenlerin evlerine dönmesi desteklenmekteydi. Kıbrıs sorununa bulunacak bir çözümün, her iki tarafca kabul edilebilecek ve her iki toplumun da çıkarlarını dikkate alacak ve bir toplumun diğeri üzerinde

hegomonya kurmasına olanak bırakmayacak bir çözüm olması gerektiği de belirtilmekteydi.

ADİSOK'un günlük yayın organı haline gelen Embros gazetesinin ekonomik nedenlerle bir süre haftalık olarak yayınlanması ardından, 1991 yılı başında yayın yaşamına son vermesi, partinin Mayıs ayında yapılacak genel seçimlere zayıf bir şekilde gireceğinin habercisi oldu.

19 Mayıs 1991'deki genel seçimlerde AKEL Rum seçmenlerinin yüzde 30.6'sının oyunu alarak meclisteki milletvekili sayısını 15'ten 18'e yükseltirken, ADİSOK yüzde2.4'lük oy oranına ulaşabildi ve hiçbir milletvekili de çıkaramadı. AKEL Genel Sekreteri Hristofyas seçim kampanyası sırasında "Sola oy verenler, ADİSOK'a verilecek her oyun, kaybedilmiş bir oy olduğunu söyleyecekler" şeklinde konuşurken, parti gazetesi Havargi ise şöyle yazmaktaydı: "Solda herhangi bir partiye (AKEL veya ADİSOK'a) verilecek bir oyun, aynı değerde düşünmek yanlıştır, çünkü AKEL, aşırı sağ'ın (DİSİ'nin) iktidara gelmesini engelleyecek olan tek güc olarak kalmaktadır. "Glafkos KLiridis'in başkanı olduğu DİSİ ise liberal partinin desteğiyle oyların yüzde 35.8'ini alarak 20 sandalye elde etmiştir.

Seçimlerden sonra Hristofyas'ın, AKEL'in kapılarının geri dönmek isteyenlere açık olduğunu söylemesi üzerine bir demeç veren ADİSOK liderlerinden Jartidis, AKEL'den ayrılanların geri dönmek niyetinde olmadıklarını, AKEL'de meydana gelen çatlağın giderilmesinin mümkün olmadığını belirterek, Hristofyas'ın "kapılarımız açıktır" sözünü demagoji olarak niteledi.

18-20 Ekim 1991 tarihlerinde, çoğunluğu Arap ve Ortadoğu ülkelerinden gelen 16 komünist ve sosyalist partinin katılımıyla AKEL'in düzenlediği bir sempozyumun konusu şöyle belirlenmişti: "21. yüzyılın eşiğinde solun rolü ve bir ideoloji olarak sosyalizm". Sovyetler Birliği ve Doğu Avrupa'daki değişikliklerden sonra,AKEL'in sosyalist ideallere bağlılığını kanıtlamak amacıyla düzenlenen bu toplantıda konuşan Hristofyas, Sovyet modelinin itibardan düşmesinin, kapitalizmin haklı olduğu anlamına gelmediği ve sosyalizmin gerçekleşebilir olduğunu kanıtlamak için, sol kanat hareketin girişimlerini eşgüdümlü hale getirerek, neo-liberal saldırıya göğüs germek gerektiğini vurguladı.

15 Aralık 1991'de yapılan yerel seçimlerde ise AKEL oy potansiyelini yüzde 2 artırırken, DİSİ yüzde 1'de kaldı. Sosyalist parti yüzde 1 oy kaybederken, ADİKOS dahil küçük partiler hiçbir güç gösteremediler.

Genel seçimlerden sonra Parti Liderleri Dinglis'in, partinin aldığı oy oranlarına bakmazsızın varlığını ve faaliyetini sürdürmüş olmasına rağmen, yerel seçimler öncesi parti içinde bazı görüş ayrılıklarının ön plana geçmeye başladığı görüldü. Sağ kanat'ın lideri olan Papapetyu basına verdiği bir demeçte, sol kanat'ın ADİSOK'un rahat çalışmasını engellediğini, yerel seçimde partinin desteklediği adaylara oy verilmemesi için bir duyuru dağıttıklarını açıkladı. Sol kanat adına bir açıklama yapan Patrikios Pavlu ise, ADİKOS'un sağa kaymakta olduğunu ve kuruluş ilkelerine ters düştüğünü belirtti. Parti kurulurken kendi militan gruplarını dağıtmadan parti içinde çalışabilmeleri konusunda anlaştıklarını söyleyen Patrikios, gruplarını dağıtacakları konusunda söz vermiş olduklarını öne süren Papapetru'yu yalanladı.

23 Aralık 1991 günü yapılan ADİSOK siyasal komite toplantısında partinin sol kanat üyesi iki kişinin partiden atılması kararı alınması üzerine sağ kanadı Stalincilik yapmakla suçlayan Dinglis, meydana gelen anlaşmazlıktan her iki kanadında suçlu olduğunu ve Başkan yardımcısı Papapatru'nun kendisinin görevden istifa etmesi önerisini reddettiğini söyledi. Sol kanadın, parti ü-

yelerini yerli seçimlerle ilgili olarak parti tarafından alınan kararlara uymamaçağrısı yapmakla parti tüzüğüne aykırı davrandığını vurgulayan Dinglis, buna karşılık sağ kanadın da ADİSOK'u sağa çekme hedefi doğrultusunda, sosyalizm bayrağını indirip, yerine insancıl yüzlü kapitalizmi ve onun gelişmiş şeklinin bayrağını koymaya çalıştığını söyledi. Başkan yardımcısı Papapetru ile Jartides'in başını çektiği sağ kanadın bunu şahsi konuşmalarda söylediklerini, ama kamuoyu önünde söylemeye cesaret edemediklerini belirten Dinglis, sosyalizmi onların sadece dış örtü olarak kullandıklarına dikkati çekti.

ADİSOK Yüksek Kurulu'nun 12 Ocak 1992 günü yapılan toplantısında Dinglis tarafından getirilen "Sol kanadın dikkatli davranması için çağrı yapılması" önerisi 6'ya karşı 25 oyla reddedilince, Troçkist grup partiden tamamen ihraç edilmiş oldu ve bu üyelerin ADİSOK'a mensup olmalarının "istenmeyen ve zarar verici" olduğu karara bağlandı. Partinin ideolojik yöneliminin belirlenmesini isteyen Dinglis ile "sosyalistü platform"un sözcüsü Egumenidis'in önerisinin tartışılması ise ertelendi. 1 Şubat günü kurucusu olduğu ADİKOS'un Başkanlığından istifa ettiğini açıklayan Dinglis, sosyalizme karşı savaş açan kişilerle aynı parti içinde çalışamayacağını, partinin bundan böyle izleyeceği yolun, partinin olağanüstü kongresinde alınacak kararlara bağlı olacağını söyledi. Siyasal komite tarafından istifası kabul edilen Dinglis'in yerine tüzük uyarınca Başkan Yardımcısı Papapetru getirildi. 15 Mart 1992 günü yapılan ADİSOK Olağanüstü Kongresi, partinin tüzüğü ile siyasal ilkelerinin değiştirilmesini öneren Dinglis'in yenilgisiyle sonuçlandı. Partinin sosyalizme bağlılığını güvence altına alacak değişiklik önerisine 202 ret, 31 kabul, 12 çekimser oy verilmesi üzerine, Dinglis partiden de istifa ettiğini açıklayarak salonu terk etti. Sol kanadın son 14 üyesi de toplantıyı terk etti, ama istifalarını vermediler. Yapılan seçimlerde Papapetru ADİSOK'un yeni Genel Başkanı olarak seçilirken, ADİSOK'un orta sağ bir partiye dönüştüğü ve Cumhurbaşkanı Vasiliyu'nun bir süredе beri kurmak istediği partinin görevini üstleneceği belirtildi.

Siyasal gözlemciler, eski Cumhurbaşkanı Kipriyanu'nun DİKO partisinin gerileyen oylarını da alacak bir ADİSOK'un yüzde 8-10 oy oranına ulaşması halinde AKEL ile birlikte Vasiliyu'nun, yaklaşan Cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanmasının mümkün olabileceğini söylemektedirler. AKEL'in uluslararası ilişkilerden sorumlu sekreteri Donis Hristofinis şöyle konuşmaktadır: "Bir kapitalist milyoner olmasına rağmen,biz Başkan Vasiliyu'yu destekledik. Çünkü anne ve babası partinin eski üyeleriydi ve onda bazı inançlar kalmıştır. Ülkenin komünist bir lidere değil, halkı birleştirebilecek birine ihtiyacı vardır. Vasiliyu, bütün bu gerekli niteliklere sahiptir Ve Kıbrıs sorunu konusunda şimdiye kadarki davranışlarından memnunuz."

Dünyada oy kaybetmeyen, bilakis çalışanların çıkarlarıyla ilgilendiği için en fazla etkili "komünist" partisi olan AKEL'e oy veren bir üye şöyle konuşmuştur: "Kıbrıs'ta gerçek komünist yoktur. Belki partinin ilk kurucuları komünistti. Ama hepimiz de istisnasız kapitalistiz." Doris Hristofinis ise şu görüşte: "Biz kendimize komünist demiyoruz. Ama marksist olduğumuzu da saklamıyoruz. Biz emekçi halkın ilerici partisiyiz. "AKEL'in ne olduğunu anlamak zordur, ama perestroyka'dan sonra herhangi bir değişikliğe uğramadığı kesin. Bir yabancı diplomat AKEL'le ilgili olarak şöyle diyor: "Ben her zaman, dünyadaki son komünistin bir Kıbrıslı olacağına inanmışımdır." ■

MURAT GÖKE

14 Mart 1992'de kalp krizinden yitirdiğimiz Murat Göke, SBP'nin kuruluş aşamasından beri parti çalışmalarına Kadıköy ilçesinden katıldı.

Evli ve iki çocuk babası olan Murat arkadaşımız, iki ay önce İstanbul İl Yönetim Kurulu Üyeliğine seçilmişti.

Arkadaşımızın cenazesi 10 Mart 1992 günü kadırıldı.

MURAT GÖKE(1945....)'Yİ KAYBETTİK

Sevgili Murat Göke

Senin hakkında yazmak zorunda olduğum için özür dilerim.

Oysa ben her zaman yaptığım gibi sana telefon edip, "Alo Murat, ben Süleyman Bulut hatırladın mı" demek isterdim. Senin cevabın da her zamanki gibi olurdu:

Hatırladın mı Murat?!

Son İl Yönetim Kurulu toplantısını yaptığımız Bakırköy'den dönerken (üç-beş gün önce) her zamanki gibi arabamdan şikayetçi olmuş, "Değiştir artık şunu... sığamıyoruz, ne kadar dar" demiştin.

Ah Murat!

Şimdiki yerin daha mı geniş?

Sondan bir önceki gün, yaptığımız telefon görüşmesinde; çığdan, grizudan, depremden konuşmuş... "herşey üst üste geliyor" demiştin.

Sen de mi Murat?!

Yine o telefon konuşmasında, hafta sonu, kendi aramızda Marksizm konulu tartışmalı toplantı yapalım demiş, konuyu tam belirlemek için Cuma akşamı Kadıköy İlçede buluşmuştuk. Elif Gönül'ün 12 Mart söyleşisini izledikten sonra, "Yahu Süleyman, bu akşamki toplantıyı yarıda bırakalım, gribim, çok yorgunum, ben gidip yatayım" dedin...

Ve gittin! Gittin Murat!

Seni tanıyalı en fazla iki yıl oldu. Ama iki yıla, kırk yıllık arkadaşlıkları sığdırdık. Çok konuda anlaşamadık. Bu gerekli de değildi zaten. Ama birbirimize inandık, güvendik. Sosyalist Birlik Partisi'nin kuruluş döneminde, en başından beri canla başla çalıştın. Seninle ilk kez Tüzük Komisyonu'nda yan yana gelmiştik. Olabildiğince demokratik bir parti işleyişinin gerçekleştirilebilmesi için günler, geceler boyu ne çalışmalar, ne tartışmalar yaptığımızı bir biz biliriz, bir de komisyonun diğer üyeleri. Kadıköy inisiyatifinde ve ilçesindeki çabalarını herkes biliyor.

Seninle son olarak İl Yönetim Kurulu'nda yan yana geldik. Henüz iki ayını bile doldurmamış bu sorumluluk altında, özellikle emekçilerin sorunlarına vurgu yapıyordun. Ve ilin teknik sorunlar içinde zorlanmasından kaygılıydın.

Murat, SBP'yi gerçekten ciddiye aldın... Ve gittin.

SÜLEYMAN BULUT

ALİ KILIÇ'I KAYBETTİK

Barış, Demokrasi ve Sosyalizm mücadelesine adanmış 42 yıllık onurlu yaşam 01.04.1992 günü ailesini ve tüm dostlarını derin bir üzüntüye boğarak son bulmuştur.

01. 01. 1950 yılında Sıvas ili, Şarkışla ilçesi Yayla köyünde dünyaya gelen ALİ KILIÇ ilk öğrenimini köy ilkokulunda okumuştur. Ailesinin ekonomik sebeplerinden dolayı ilkokuldan sonrasını okuyamamıştır. 14 yaşında ailesine yardım etmek amacıyla çalışma yaşamına atılmıştır. İstanbul, İzmir, Ankara ve Mersin'de 1975 yılına kadar değişik işyerlerinde çalışmıştır. 1960'lı yıllarda ülkemizdeki Demokratik gençlik hareketinden etkilenmiştir. 1975 yılında Mersin'e yerleşen Ali Kılıç kıraathane işletmeciliği yapmaya başlamıştır. Aynı zamanda Sosyalist hareket içinde yer almıştır. 12 Eylül 1980 darbesiyle birlikte gözaltına alınmış ve TBKP davasında yargılanmıştır. 2 yıl cezaevinde kaymıştır. 1983 yılında tekrar çalışma hayatına dönen Ali Kılıç, 1987 Kasımında ülkemize dönen Kutlu-Sargın'la birlikte, Birlik, Yasallık ve Yenilenme anlayışı temelinde, Mersin'de Adımlar Dergisi bürosunun oluşumunda çalışmıştır. 15 Nisan 1990'da kamuoyuna duyurulan Sosyalistlerin Birlik çalışmalarında İçel İl İnsiyatifinde yer almıştır. Ekim 1990'da TBKP İçel il örgütü kuruluşunda kurucu üye olarak yer alan Ali KILIÇ, Şubat 1991 yılında da SBP İçel Kurucu İl Yönetim Kurulu Üyesi olmuştur. Evli, Yılmaz ve önder isimli iki çocuk babasıdır.

Anısı mücadelemizde yaşayacaktır.

ARKADAŞLARIMIZIN AİLELERİNE VE YAKINLARINA BAŞSAĞLIĞI DİLERİZ BİRLİK

içtenlikle

İLKER DEMİR

Sevgili dost,

Sana söz vermiş, "sizleri de çekip alacağız o zindandan!" demiştim. Azıcık Anayasa Mahkemesi Başkanı'nın kamuoyunca kabul edilen demokratlığına, demokratlığının bu kadar bariz ayrımcılığına izin vermeyeceğine, azıcık Türkiye'de esen uluslararası değerler rüzgarlarının, sizin somutunuzda, en azından dışarı çıkmanıza neden olacağına güvenmiştim. Sizin tahliyenizi gerçekleştirmek için komünist veya sosyalist olmaya gerek yoktu ki.. "Ulusal hegemonya esastır, bunun için her yol mübahtır, diğer uluslar düşmandır" demeyen herkesin kolayca destekleyeceği veya gerçekleştireceği bir şeydi sizin çıkışınız. Yaşanan şu lanet olası, Türkiye'deki ekonomik-politik süreci "kurtarıcılık" uğruna mahveden 12 Eylül 1980'in başka biçimlerde devamı ANAP'ın yasallaştırdığı Terör Yasası'na belirgin ayrımcılığından dolayı olay, hukuksaldı. "Hukukun üstünlüğü"nün kazanmasının tam zamanıydı. Hukuk, Terör Yasası'na karşı Türkler nezdinde kazandı. Kürtler söz konusu olunca Anayasa Mahkemesi'nin aklına Anayasa'ya uygun olmak geldi nedense... Hayret! Politik atmosfer, hukukun üstünlüğünü yuttu. Hani Anayasa'ya göre uluslararası sözleşmeler kanun hükmüydü? Üstün hukuk orada öyle , burada böyle mi yorumlar? Hazin! İsyan edesim, haykırasım geliyor. Bu hukuk katliamı devam etmemelidir!

Benim isyanım da bunlar: Yazmak, konuşmak; barışçı yollar.

Devlet şiddet ekiyor be arkadaşım..Şiddete şiddetle yanıt, şiddeti doğuruyor. Ve şiddet bir yaşam tarzı oluyor. İnsanların dingin bir ortamda yaşamaya hakkı var.

Demirel'in meclisteki ilk konuşmasını hatırlıyor musun? En azından insan haklarıyla ilgili bölümünü hatırlarsın. Neler demedi ki! Sanki Uluslararası Af Örgütü'nün bir bildirisini okuyordu. Politik zemin o konuşmaların çerçevesinde yürüse, şu anki politik malzemeler (bahaneler diye okunabilir) sizin çıkmayışınızı suskunluğa boğabilir miydi? Alternatif politika yeni olmalı. Yok, hayır, başkaldırı hakkıyla çelişmiyor. Türkiye'de biz solcular bir zamanlar bizim gibi ülkelerde barışçı olmak, mücadele etmek istemenin başka bir söylemidir diye az mı söyledik? Tüm egemenlikler gibi egemen mücadele biçimi de değişmelidir. Herkes ne istediğinin yanıtını doğru versin. Adına politikalar yeter. Ve herkes kendine layık gördüğü iyi şeylerin başkalarının da hakkı olduğunu bilsin. Şu ara moda "kahır" olan bencilliği sürü olmaya yeğ tutuyorum. Çünkü sürüden birey değil bencil çıkar.

Kamuoyu mu? Az konuşmadık bu konuyu. Aynen konuştuğumuz gibi. Ne yapsınlar, bu ülkede kendin olmak kolay mı.. Çoğunluk hep yönetilmeye alışmış. Feodal kültürün "ben çalışacak kadar düşmedim" anlayışı, politik olayları yorumlamada da kendini gösteriyor. Yani birileri onlar yerine düşünüyor, davranıyor. Seçimin alt yapısı olmadığı için güçlü esen yel yön veriyor onlara. Tabiri caizse kamuoyu iyi gün dostu. Başta sözünü ettiğim uluslararası değerlerin propaganda malzemesi olduğu seçimlerde ve devamında kamuoyu, sizlerin hapiste kalmanızın adaletsizlik olduğunu, Anayasa Mahkemesi gecikerek de olsa çıkışınıza karar vereceğini bekliyordu, ama egemen devlet ve kültürün şiddet politikası, gündemi doldurup gazetelere manşet, sürmanşet olunca sustular. Sustular işte! Sosyal, kültürel ve hukuksal güvenceleri yok be dost. Yazık, suskunluklarına inanıp karşıya geçti çoğu. Estirilen Kürtlerin ayrılma kahlarına karşı propaganda, Türkleri Kürt aleyhtarlığına dönüştürdü nerdeyse. Çok yaygın olmasa da, Milletvekili Fuat Atalay, sözüm ona en serbest kürsü denilen Meclis'te Kürt sorununu konuştu diye yaka paça susturulabiliyorsa, sonuç süpriz değil. Ya basına ne demeli? Milliyet'in Hatip Dicle'nin bir konuşmasıyla ilgili manşeti tüyleri diken diken ediciydi. "Dicle, çizmeyi aştı" dedi. Milliyet'in Dicle'nin görüşlerini aşırı bulması sorun değil. Sorun, susturun şunu diye çağrı çıkarması. Maalesef cezacı bir kültür egemen. Meclis, basın böyle yaparsa, kamuoyu ne yapsın? Susar. Hukukçular, hukukun önüne politikayı koyar. Ya güvenlik güçleri? Newroz'da sadece mehter marşı mı dinletir Kürt halkına?.

Uzun sözün kısası, sizleri de çekip alacağız derken yanılmışım. Barış ve demokrasi için daha çok çalışmaktan başka bir yol yok.

Mektubum uzadığı için sana sanat ve kültür çevrelerinden uzunca bahsedemeyeceğim. Sinema Günleri'de Muhsin Eğtuğrul'un bir filmini izledim. O film bana bugün olanaksızlıklarına karşın başarılı filmler yapabilen Türk Sinemasının nedenlerini anlattı. Bu duyguyla imrenerek seyrettim filmi. Ferhan Şensoy'un tek başına oynadığı Ferhangi Şeyler adlı oyun bir toplumsal sorunlar karikatürüydü ve çizginin üstündeydi.

Demokratik anayasa, Kürt partisi tartışmaları sonuçlanıncaya kadar sana bol mektuplu günler diliyorum.

İçtenlikle,

İLKER DEMİR

Hazırlayan: Mustafa Durna

"MİNAREDEN AT BENİ İN AŞAĞI TUT BENİ"

İKİLİ SOHBETLER

Emin TURAN:
İki yıldır düşüncelerimin değiştiğini hissediyorum!..
Sıtkı COŞKUN:
Allaha şükür...

***
Çağatay ANADOL:
Gelecekten ne anladığımız konusunu şeydelim?
Zülfü DİCLELİ:
Bunu yaptığımızda önümüz açılır!

***
Sıtkı COŞKUN: Nezaketle adam öldürmenin anlamı yok!
Sadun AREN: Bu keyf meselesi..

***
Çağatay ANADOL:
Herkesin bir köşesi var; yaz köşesi, kış köşesi.
Hüseyin HASANÇEBİ: Biraz kısa kes.. Kime saldırdığın belli olmuyor.

***
Tektaş AĞAOĞLU:
Biz sadece insan değiliz ki.. Aynı zamanda politika da yapıyoruz ayrıca!?
Erdal TALU:
Bence bunu denememek lazım diye düşünüyorum.

***
Tespit edilemedi:
Çıkın ortaya eylem yapın, kim yakışıklı görelim.
Sıtkı COŞKUN:
Tam Frenkeştayn'a döner parti.

***
Ali ER:
Partinin durumu bir vak'a birkere..
Yusuf KITIKİ:
Buna katkıda bulunabiliriz diye belki düşünüyorum.

***
Tektaş AĞAOĞLU:
Geşmişi fazla şeyetmemek lazım.
Ali Fuat VARDAL:
İnanarak yapıyoruz şaka yapmıyoruz!..

***
Atilla AYTEMUR:
O duyarlılıkların serinkanlı duyarlılık olması lazım.
Sıtkı COŞKUN:
Yarayı tırnak içi kaşımak gibi.

***
Nabi YAĞCI:
Biz de marksist gelenek nedeniyle partiyle ilgileniyoruz.
Çağatay ANADOL:
Bunu ıspata gerek yok herşey o kadar ayan beyan ki..

KENDİSİYLE BARIŞIK

Marksist kimlikten başka kimlik tanımıyorum.. (...) Sözünü geri al.. Sözünü geri al..
Mehmet SARISÖZEN

SEÇMELER

Çoğulculuk, çoğunluğun azınlığa uymasıdır. Yani parti anlayışı budur arkadaşlar.
Abdullah DÜZGÜN

Çok yumuşak söylüyor ama benim kafamda balyoz gibi patlıyor.
Sıtkı COŞKUN

Bunlar seçilirken herhalde kabak değil, insan gibi seçildiler.
Mehmet SARISÖZEN

KUMRULAR

Tektaş AĞAOĞLU: Homurdanma!..
Mehmet SARISÖZEN: Homurdanırım ya..

SON VECİZE

Bu çivileri çıkmış dünyada bi takım çivileri olan bişey olmak lazım.
Çağatay ANADOL